823
W462sUv

ЕДҐАР ВЕЙЛС

СУД ЧОТИРЬОХ

СЕНЗАЦІЙНЕ ОПОВІДАНЄ З ДІЯЛЬНОСТИ „ТАЙНИХ ВИКОНАВЦІВ СМЕРТИ".

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА
В КАНАДІ.

ЦІКАВІ КНИЖКИ

ДО ЧИТАНЯ

Сорок тисяч миль під водою. Ю. Верн 1.00
Подорож до місяця. — Ю. Верн ..... 40ц.
Видіне Паломника в Єрусалимі. Л. Толстой ... 20ц.
Девять Братів і Десята сестриця Галя ..... 20ц.
Звідки взялись і що значать назви „Русь" і „Україна" ..... 30ц.
Життє і наука грецького фільозофа Сократа ... 25ц.
Історія Московщини. — Л.М. Благовіщенський 40ц.
Кайдашева Сімя. — Іван Нечуй-Левицький ... 60ц.
Кармелюк і Невільничка. — Марко Вовчок ... 20ц.
Кльод Ґе. — Віктор Ґіго ..... 20ц.
Культура, Національність і Асиміляція ..... 30ц.
Наша мова — Ґеограф. України і др. ... . 10ц.
Огляд Українського Письменства ..... 30ц.
Ілюстр. Укр. Письменство в житеписях ..... 35ц.
Опришок і другі оповіданя ..... 20ц.
Перша Ластівка Українських Пісень ..... 30ц.
Перша пригода Ничипора Довгочхуна ..... 15ц.
Подорож Ґуліверa до краю Ліліпутів ..... 20ц.
Подорож Ґуліверa до краю Великанів ..... 20ц.
Спартак. — Ц. Самійлова ..... 30ц.
Стилїстика, Поетика і Реторика ..... 40ц.
Сіра кобила ..... 05ц.
Українська Читальня ..... 25ц.
Хмельниччина в Галичині ..... 20ц.
Шкільні Образки. — Д. Макогон ..... 10ц.
Як львиця виховала царського сина ..... 20ц.
Молодий Вік, збірка ..... 40ц.
Тайни Царської Родини в Відни ..... 50ц.
Суд чотирьох. — Едґар Вейлс ..... 40ц.

Замовленя разом з грішми присилайте на адресу:

UKRAINIAN VOICE

Box 3626, Winnipeg, Man.

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

https://archive.org/details/sudchotyrokhsenz00well

ЕДҐАР ВЕЙЛС

СУД ЧОТИРЬОХ

СЕНЗАЦІЙНЕ ОПОВІДАНЄ З ДІЯЛЬНОСТИ „ТАЙНИХ ВИКОНАВЦІВ СМЕРТИ".

ВІННІПЕҐ, МАН., 1918.

УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА
В КАНАДІ.

210-214 Dufferin Ave., Winnipeg, Man.

823
W462s Ц

ПРОЛЬОҐ

РЕМЕСЛО ТЕРІ.

Йдучи від „Plazza del Mina" вузкою улицею, де від 4—6 години повіває фляґа Злучених Держав на домі американського конзуляту, і дальше сквером, на якім стоїть гостинниця „Hotel de France", ви обійдете церкву і пройшовши ще головну улицю Кадикса, натрафите просто на національну каварню — „Cafe des Natiens".

О 5 годині буває тут звичайно дуже мало гостий і саля з колюмнами все пуста так само, як і маленькі столики, що стоять перед входом.

Раз пізним літом одного неврожайного року сиділи в тій каварні при столику чотири мужчини і вели горячу розмову. Перший з них був Леон Ґонзалец, другий Пойкарт, третий був знаменитий Жорж Манфред і вкінці четвертий був Тері або Саймент. Із цілого того квартета тільки один Тері не потребує ніяких описів. Його знає кождий, хто знає сучасну історію. У всіх судових місцевостях знайдете звістку про його діла і там він відомий під назвою Тері alias Саймонт.

Коли ви дуже цікаві і маєте потрібний дозвіл, то можете розглянути його фотоґрафії в 18 ріжних позах: із руками, перехрещеними

на широких грудях, en face, з борідкою, що лиш починає рости, з ...але на що описувати всі пози?

Існує навіть фотографія його вух, незвичайно великих і незвичайно поганих, а також подрібна і блискуча історія його життя.

Сіньор Паольо Монтеґацца, директор національного музея у Фльоренції, зробив честь Гері і згадав про нього у своїм замітнім творі, в статї під назвою „Інтелектуальне значінє лиця", тому то, повтаряю ще раз, кождому, що займаєть ся кримінольоґією і псіхольоґією, Гері повинен бути безумовно відомий. Тепер сидів Тері при маленькім столику і почував себе очевидно дуже ніяково. Він то погладжував свої товсті щоки, то порушав густими бровами, то потирав свій гладкий підбородок... словом поводив ся так, як чоловік, що попав у товариство людий, які стоять далеко висше від нього і своїм становищем і освітою; і треба сказати правду, що хоч Ґонзалєц зі своїми ясно-голубими очима та неспокійними руками, Пойкарт важкий, похнюповатий та підзорливий і Жорж Манфред зі шпаковатою бородою та моноклем і не були так знамениті посеред криміналїстів, то все таки кождий з них був сам по собі дуже замітним чоловіком.

Манфред, що читав ґазету „Herold di Madrid", поклав її на бік, здоймив монокль, витер його чистим платочком і засміяв ся тихцем.

— Смішні ті Москалї! — сказав він.

Пойкарт захмурив ся і взяв ґазету.

— Хто сим разом?

— Убили ґубернатора одної полудневої ґубернії.

Манфред усміхнув ся згірдливо.

— Скажіть, коли то бувало, щоб чоловіка вбивали бомбою?

— Так, так, я знаю, бували такі випадки, але як усе те виходило по дурному! Хиба можна припускати, закладаючи міну під стїну, що тягнеть ся довкола ґорода, що вона справді убє з иншими особами й мойого ворога?

Пойкарт читав уважно і не спішачись телєґраму.

— Князь ранений небезпечно, а злочинцеви відірвало руку — читав він і похитував незадоволено головою.

Руки Ґонзалєца порушили ся нервово, що у нього було признакою великого схвильованя.

— Тут наш приятель — сказав Манфред, показуючи у сторону Ґонзалєца і засміяв ся,— він має щось на сумлїню...

— Так дійсно — перевав йому швидко Леон — але се було проти мого бажаня! Ти-ж памятаєш, Манфреде, і ти також, Пойкарте? (До Тері він не звертав ся). Я був сильно противний тому, памятаєте? — Він видимо хотїв оправдати ся, хоч обжалуванє не було висловлене. — То була маленька бомба, дїло було в Мадридї — говорив далї сильно хвилюючись. — До мене прийшли ті, що хотять зробити... Я здивував ся їх невідомости і цїлковитому незнаню законів хемії... я написав їм складові ча-

стини... я благав їх... так, благав, мало не на колінах, аби придумали щось инше. „Дїти мої — сказав я їм — ви берете ся за дїло, з яким навіть хеміки поводять ся зі страхом. Коли директор фабрики лихий чоловік, то очевидно убийте, — ну, застрільте його; підїть до нього по обіді, коли він сидить умучений, подайте йому правою рукою просьбу... ну, а лївою... ось так!" — Леон стиснув кулак і зробив жест, немов стріляє. — Та вони не послухали мене!

Манфред помішав ложечкою у склянці і кивнув головою, в його сірих очах появив ся усміх.

— Так — сказав він — я памятаю, що було вбитих кількоро людий, але головним свідком в тім процесї був фабрикант, для якого призначувано бомбу!

Тері закашляв. Усї поглянули цїкаво на нього.

— Я не маю претенсії бути такою відомою особою, як ви, сеньори — сказав він і в його голосї прозвучала досада — ви говорите про ріжні правительства, королїв, конституції, і дуже часто я не розумію вас цїлковито, але... коли чоловік робить менї шкоду, то я розібю йому голову — він запнув ся — я не можу висловити ся, але я хочу сказати, що ви убиваєте людий без усякої ненависти, які нїколи вас не тикали, з тим я не можу погодити ся. — Він знов пристанув, очевидно хотїв ще щось сказати, добираючи виразів, поглядав пильно в гору, а в кінцї похитав головою і замовк.

Усі поглянули допитливо на нього, а потому всміхнули ся і преглянули ся поміж собою.

Манфред виймив із кишені погапеньку папірошницю, узяв папіроску, запалив її і почав курити.

— Твій спосіб убійства, дорогий Тері — пробуркотів він — дурацький спосіб! Ти вбиваєш людий для своєї вигоди, а ми вбиваємо їх задля справедливости, і се власне визначає нас із поміж маси професіональних убійців. Коли ми бачимо чоловіка, що обиджає своїх ближніх і грішить проти Бога й людий — Тері перехрестив ся — і знаємо, що відповідно до людських законів він уйде кари, то ми самі караємо його.

— Послухайте, — перервав йому Пойкарт, що мовчав доси — раз була дівчина, молода і гарна; вона жила там — він показав рукою на північ, — а він був священиком. Розумієте, священик обидив її, родичі її мовчали, то так часто буває!... Але душа дівчини була переповнена проклятєм і встидом, вона не згодила ся йти більше до нього; тоді він силою притримав її в своїм домі, поки вона подобала ся йому, а потім викинув на вулицю; тоді я знайшов її. Вона була для мене чужа, але я сказав собі: „Тут злочин, якого не признають закони". Одного разу нічю я зайшов до священика і сказав йому, що один подорожний умирає і просить його прийти; він очевидно був би не пішов, але я запевнив його, що той подорожний богач і значна особа; тоді сіли ми на коні, що

я привів, і поїхали в гори до маленького дому. Приїхавши туди я замкнув двері, а він обернув ся і... зрозумів, що був злапаний.

— Що ви хочете зробити зі мною? — спитав він мене.

— Я убю вас, сеньор, — сказав я, і він увірив менї. Я пригадав йому історію з дівчиною... Коли я підійшов до нього, він закричав, але то даремно...

— Позвольте менї бачити священика — просив він.

— Я подав йому зеркало... Другого дня знайшли його мертвого без усяких признаків насильної смерти!... — закінчив просто Пойкарт своє оповіданє.

— Як?

Усі споглянули на нього з цїкавістю. Пойкарт мовчав уперто. Терї захмарений слїдив підозріло за ними.

— Коли ви вмієте так убивати, як говорите — сказав він — то чого ви посилали за мною?... Працюючи у фабриці вин у Хересї, я був щасливий... Там є дівчина, мене називають там Хуан Самареці,—він обтер собі чоло і поглянув на них. — Коли я дістав ваш лист, менї здавало ся, що я хочу вбити вас усїх, ким би ви не були; ви розумієте, я був щасливий... і є дівчина... а давне житє я забув...

Манфред перервав його нескладну бесїду.

— Слухай — сказав він приказуючо — не тобі мізкувати про причини наших поступків. Ми знаємо добре, хто ти й що ти, ми знаємо

про тебе навіть більше, як знає поліція, і можемо легко вислати тебе на шибеницю!

Пойкарт кивнув на те потверджуючо головою, а Ґонзалєц, як великий знавець людської натури, поглянув цікаво на Тері.

— Ми потребуємо четвертого — говорив далі Манфред — до діла, яке збираємо ся виповнити, потребуємо такого чоловіка, який не знав би инших стремлінь крім жадоби справедливости, а що такого ми не знайшли, то мусимо взяти злочинця, або докладнійше, убійця.

Тері розняв рот, але не промовив ані слова.

— Такого чоловіка — говорив Манфред — якого можемо одним своїм словом погубити, коли він обманить нас! Такий чоловік — се ти. Ти не ризикуєш нічим і будеш добре винагороджений, а може від тебе й не зажадають убійства!... Слухай — сказав він, бачучи, що Тері хоче щось промовити — ти знаєш Анґлію? Бачу, що ні! Знаєш ти Ґібральтар? Ну отже... то такий сам народ. Їх земля там — і рука Манфреда вказала знов на північ — оріґінальна земля, скучна, з оригінальними і скучними людьми! Там є чоловік, член правительства, але є й люди, про яких правительство ніколи там не чувало! Памятаєш одного: Ґарсія, Мануель Ґарсія, провідник карлістівського руху. Він тепер в Анґлії — єдиній країні, де він безпечний, із Анґлії управляє тутешнім великим рухом! Знаєш, про що я говорю?

Тері кивнув головою.

— Сього року, як і минулого, був голод,

люди вмирали під церковними дверми на площах, вони були свідками, як міняло ся здеправоване правительство і як переходили мілїони народніх гроший в кишені дипльоматів. Сього року повинно щось стати ся і старий режім повинен бути усунений. Правительство знає те, а також знає, в чім лежить небезпека; воно розуміє, що його спасенє залежить від того, чи Ґарсія попаде йому в руки швидше, поки буде зорґанїзований бунт. На разї Ґарсії не грозить небезпека і він міг би так прожити увесь вік, якби не оден із членів анґлїйського правительства, який збираєть ся перевести в парляментї новий закон. Коли той закон перейде, Ґарсія буде засуджений на смерть і тому ти повинен помогти нам так зробити все, щоб той закон не був нїколи принятий! Ось причина, задля якої ми післали за тобою!

Тері прошепотїв розсїяно:

— Але як же?...

Манфред виймив з кишені карточку і передав її Тері.

— Я думаю, що се — сказав він з натиском — докладна копія полїцийного опису твоєї особи.

Тері знов кивнув головою.

Манфред нахилив ся до нього і показав на слово, що стояло на середині сторінки.

— То твоє ремесло? — спитав він.

Тері поглянув здивовано.

— Так — відповів він.

— Чи ти дїйсно розумієш ся на тім реме-

слї? — спитав Манфред серіозно, а инші нахилили ся також до них, аби почути його відповідь.

— Розумію ся — сказав Тері помалу — я знаю все, що лише можна знати, і якби я не помилив ся, то заробив би значні гроші.

Манфред зітхнув із полекшею і махнув до своїх двох товаришів.

— Ну — сказав він — тепер анґлїйський міністер може вважати себе мертвим чоловіком!

РОЗДІЛ І.

ҐАЗЕТНА ІСТОРІЯ.

14 серпня 1905 р. появила ся на стовпцях одної серіозної льондонської ґазети невеличка статя, в якій була мова, що міністер заграничних справ незвичайно занепокоєний отриманими кількома листами з погрозами і готов дати нагороди 50 фунтів тому, хто подасть вказівки, потрібні для арештованя виновника, або по просту вкаже місце його пробуваня.

Невеличка ґрупка людий з висшої аристократії, що читала ту ґазету, була страшно здивована по перше тим, що міністер загалом міг могось налякати ся, а по друге вразила їх заява

міністра про своє занепокоєнє. Невже він міг хоч на хвилину повірити тим листам? Невже заява про нагороду може що помогти?

А люди з низших верстов, що читали менше серіозні, але більше розширені ґазети, переглядаючи машинально їх скучні стовпці затримували ся з особливою цікавістю на тій заяві.

— Ого! А се що? — крикнув редактор „Комети" Сміт і прочитавши її вирізав зараз ту замітку великими ножицями, наклеїв її на картку білого паперу і написав наголовок:

„Хто кореспондент сера Філіпа?"

Тому, що Сміт стояв у ворожих відносинах із видавцем серіозної ґазети, то продумавши все добре написав статю, в якій жартівливим тоном висловив здогад, що листи правдоподібно написав якийсь енергічний виборець, котрому надоїло правительство, що працює так повільно.

Видавець „Заходу", цілковито сивий чоловік, із повільними рухами, прочитав ту замітку два рази, вирізав її обережно, прочитав еще раз, положив помалу під притискач і швидко забув зовсім про неї.

А видавець передової ґазети „Меґафон", прочитавши і швидко вирізавши ту замітку, задзвонив і казав прикликати до себе репортера, якому задихуючись від зворушеня давав від разу кілька поручень.

— Ідіть зараз до міністерства і старайте ся побачити сера Філіпа Рамона. Провірте, чи ві-

рно описана вся та історія, за що йому грозять і в чім лежить та погроза; коли можна, старайте ся дістати копію одного такого листа. На випадок, якби вам не вдало ся побачити ся з міністром, відшукайте котрого його секретаря і поговоріть з ним.

Послушний репортер полетів заразісінько виповняти ті припорученя. За годину вернув ся в такім схвильованю, яке звичайно нападає репортера, коли думає, що натрафив „на слід" злочину.

Молодий редактор дав подрібне справоздане про все те старшому редакторови, а сей великий муж промовив: „Дуже гарно, то дуже гарно", що в його устах було великою похвалою.

Про те, що було по словам редактора „дуже гарно", можна було довідати ся зі стовпців газети „Мегафон", що вийшла другого дня рано:

„Міністер в небезпеці!... Погрози забити міністра заграничних справ!...

„Суд чотирьох"!

„Заговір можна усунути відкликанем проєкту про видачу переступників чужих держав

„Замітне відкрите!

„Богато розмов викликала статя, що появила ся у вечірнім числі „Національної Газети" такого змісту:

„Міністер заграничних справ, сер Філіп Рамон, отримав остатніми часами кілька листів з погрозами, написаних очевидно одною осо-

бою. Ті листи на стільки серіозні, що міністер закордонних справ не міг не звернути на них уваги, а наслідком того він визначає 50 фунтів штерлінгів тому, хто подасть можливість відкрити і арештувати автора тих анонімних листів.

„Таке оголошене видало ся дуже дивним, бо між кореспонденцією кождого державного діяча і дипльомата попадає щоденно маса анонімних листів із погрозами, тому „Мегафон" поробив зараз розвідки про причину такого незвичайного оголошеня. Кореспондент поїхав навіть до дому сера Філіпа Рамона і був дуже чемно принятий.

„Робити так, як я поступив, очевидно не принято — сказав знаменитий міністер закордонних справ у відповідь на запит нашого кореспондента — але я сим разом поступив так за згодою своїх товаришів у парляменті. Ми маємо деякі причини підозрівати те, що криєть ся за тими прогрозами, і я повинен додати, що та справа вже від кількох неділь є в руках поліції. Ось маєте оден такий лист — сказав сер Філіп, виймаючи з портфеля картку закордонного паперу, і був навіть такий ласкавий, що дозволив нашому кореспондентови зробити з нього копію. Лист був без дати, написаний гарним англійським стилем. Ось він:

„Ваша ексцелєнціє!

„Проект закона, який ви хочете провести в парляменті, несправедливий! Силою того закона люди, що знайшли собі тепер захист в Англії,

де ховають ся перед переслїдуванями деспотів і тиранів, мають бути їм видані. Нам відомо, що про той проєкт в Англії істнує дві ріжнородні думки та що від вашого впливу і тільки від вас залежить, аби той проєкт прибрав остаточно форму закона. На жаль, ми мусимо упередити вас, ексцелєнціє, що коли ваша партія не згодить ся взяти назад того проєкту, ми будемо примушені усунути вас, і не лиш вас, але й кождого, хто рішив би ся дати тому проєктови законну силу". Підпис: „Суд чотирьох".

„Очевидно, в проєкті, на який вони натякають — сказав сер Філїп — говорить ся дійсно про видачу державних переступників, і якби опозиція противної мені партії не була так сильна, то я ще минувшого засїданя був би перевів його в закон".

Сер Філїп поясняв ще довго, що той проєкт викликаний непевним положенєм королївського дому в Еспанії.

„Дуже важним є — говорив він — щоби ніяка инша держава не давали захисту пропаґандистам, людям зовсїм нешкідливим для чужої держави, отже таким, що можуть своїми поступками підбурити всю Европу. Тепер переводять такі проєкти у всїх европейських державах і відповідно до договору мали бути оголошені рівночасно ще минулого року разом з нашим проєктом.

„Чому надаєте ви таке значінє тим листам? — спитав міністра кореспондент нашої ґазети.

„Тому, що нашій слїдчій полїції і полїції

инших держав відомо, що люди, які писали ті листи, постановили дійсно зробити те, про що говорять. То серіозна справа! „Суд чотирьох", як підписують ся ті люди, відомий майже всій Европі, а ми страшно бажали би знати, хто вони такі в дійсности. Чи вони справедливі, чи ні, се ще питанє, але вони переконані, що наша справедливість беззаконна і вони постановили поправити її. Ті люди убили вже ґенерала Треловича, повісили доставця французької армії Конрада на Place de la Concorde у присутности цілої сотки поліцаїв, що окружали їх! Вони застрілили Германа де-Блюя в його кабінеті за те, що він своєю фільозофією псував усю молодіж.

„Потім міністер заграничних справ передав нашому кореспондентови реєстр злочинів, довершених тим дивним квартетом.

„Наші читачі пригадають собі правдоподібно всі ті вбійства, але дивно, що до нинішнього дня поліція всіх країв переховує так уперто тайну про „Суд чотирьох". Ні оден злочин не мав нічого спільного з другим, у пресі не подавано ніколи ніяких подробиць про ті вбійства, а може читаючи їх хтось із публіки давно відкрив би тайну тої предивної шайки!

„Тепер ґазета „Мегафон" може надрукувати подрібний реєстр шіснайцятьох убійств, доконаних тим „Судом чотирьох".

„Два роки тому назад — говорив далі міністер — по вбійстві де-Блюя якимось щасливим випадком, не вважаючи на зручне переодяганє, оден із тих „чотирьох" був пізнаний аґен-

гом, який признав у нім чоловіка, що виходив із дому де-Блюа на „Avenue Kleber"; його слїдили три дни в надії, що разом з ним зловлять і всїх инших, але він завважав в кінцї, що за ним слїдять, і постановив ратувати ся; хоч його вже були окружили в одній каварнї в Бордо, куди за ним приїхали аґенти з Парижа, та поки рішили ся вбити його, він сам застрілив одного поліціянта та двох жандармів і сам убив себе. Годї здоймили з нього фотоґрафію, яку розіслали по всїй Европі, але доси лишило ся тайною, хто він був і навіть його національність невідома.

— Але-ж їх усе чотири ? — спитав кореспондент.

Сер Філїп лише стиснув плечима.

— Вони звербували собі мабуть когось або працюють тільки під давною фірмою! — сказав він.

„Потім міністер додав: Я умисно опубліковав у пресї отримане тих листів по перше, аби небезпека, що грозить не лиш менї, але й кождому громадському дїячеви, який іде проти бажань тої сили, була йому відома, а по друге, аби публика знаючи, на що ми наражуємо ся, помагала сама піддержувати порядок і своїм співдїланем облекшувала обовязки тих, що силою свого положеня мусять старати ся уривати дальші незаконні проступки.

„Не вважаючи на всї змаганя нашої поліції, що працювала дуже енергічно, вона не добила ся нїчого, крім неперервно усталених зносин зі

всіми визначнійшими поліційними агентами Европи.

„Додаємо повний реєстр убійств, доконаних „Судом чотирьох" з усіми подробицями, які лиш поліція могла дістати! Дозвіл надрукувати той реєстр ми дістали завдяки ласкавости міністерства заграничних справ.

„Льондон, 7 жовтня, 1899 р.

„Томас Кутлер, кравець, властитель склепу. Знайдений мертвим. Підозрівають убійство. Окружний слїдчий судія дав таке резюме: умер насильною смертію, злочинець невідомий. (Потім причина убійства справджена поліцією. Кутлер, якого правдиве імя Бентвіч, був доволї заможний чоловік, але лютий експльотатор робучої сили. Три рази його обвиняли за використуване його-ж слуг, а крім того поліція підозріває ще серіознійшу причину того убійства, яка дотикає поводженя ся Кутлера з його робітницями).

„Лїеж, 28 лютого, 1900 р.

„Жак Еллерман, префект. Застрілений по дорозї з „Опери" до дому. Еллерман був відомий як бонвіван і гуляка. При розборі дїл по його смерти вияснило ся, що він розтратив майже пів мілїона франків з народного фонду.

„Сіеттел (Кентукі)... жовтня 1900 р.

„Судя Андерсон. Знайдений задушеним у власній хатї. Андерсон ставав три рази перед судом обжалований за вбійство. Він був провідником Андерсонського бунту у ворожнечі між Андерсоном і Гора. Три рази був увільне-

ний судом і признаний „невинним". Не належить забувати, що останнім разом, коли його обжаловувано за вбійство видавця ґазети „Звізда", він по скінченю процесу стискав руки всім судям, поздоровляючи їх.

„ Ню-Йорк, 30 жовтня, 1900 р.

„Патрік Узелч. Відомий лихвар і злодій громадських гроший; був якийсь час міським касієром. Головний учасник безчесної умови про бруковане улиць. Здискредитований „Ню-Йоркською Ґазетою". Узелча знайшли повішеного в маленькім лїску на острові. Тодї думали всї, що він скінчив самовбійством.

„Париж, 4 марта, 1901 р.

„Пані Деспард. Задушена. Сей випадок брали також довго за самовбійство, поки в руки полїції не попали ріжні цїкаві подробиці. Про паню Деспард не можна нїчого доброго сказати. Вона була відома своєю „торговлею живим товаром".

„Париж, 4 марта, 1902 р. (рівно в рік).

„Пан Ґабріель Лянфін, мінїстер зелїзниць, знайдений застріленим у своїй колясї в Бульонськім Лїсї. Його візник був арештований, але випущений швидко. Він кляв ся, що не чув нї вистрілу, нї крику свого пана. Тодї падав дощ і в парку було мало осіб. (Крім сих у реєстрі було ще 10 випадків инших убійств, усї подібні до описаних, із включенем тут смерти Трелоуича й де-Блюа)".

* * *

Се була дїйсно дивна історія. Головний

редактор сидячи у себе в кабінетї, прочитав її ще раз і сказав:

— Дуже, дуже гарно!

Редактор, по імени Сміт, прочитав також другий раз статю і з радости та успіху увесь почервонїв.

Мінїстер заграничних справ читав ту статю в ліжку, попиваючи чайок, але опісля нахмуривши ся почав пригадувати собі, чи дїйсно сказав був так богато.

Начальник французької слїдчої полїції прочитав усе в телеґрамах, перекладених з анґлїйського, в ґазетї „Temps", і став злобно проклинати балакучого Анґлїчанина, що знищив всї його пляни.

В Мадридї, в „Cafe de la Paix", на площи Сонця, Манфред із цинїчною і саркастичною усмішкою читав також відривки тої статї своїм трьом товаришам, із яких два сміяли ся весело, а третий, незграбний і валуйковатий, сидїв мовчки з виразом страху в очах.

РОЗДІЛ II.

ВІРНІ ТОВАРИШІ.

Не знаю напевно, але здаєть ся, що то льорд Ґледстон сказав був, що нема нїчого страшнїйшого, лютїйшого і небезпечнїйшого

від скаженої вівці, а ми додамо зі свого боку, що нема більше нездержливого і балакучого чоловіка, як дипльомат, що стратив ґрунт під ногами.

У кождого чоловіка, не вважаючи на привичку тримати язик за зубами і простувати до визначеної мети з усякими можливими хитрощами, як принято поступати у всіх дипльоматичних кружках европейських держав, надходить усе таки хвиля, коли він забуває всяку обережність і поводить ся як звичайний смертельник. Звідки походить такий переворот, невідомо доси і люди, що займають ся психольогією і мають масу наукових даних, не можуть доси пояснити того умового процесу.

Сер Філїп Рамон був оригінальний чоловік і я сумніваю ся, чи є на світі сила, що могла б його приневолити змінити постанову, яку він раз зробив і о справедливости якої був переконаний.

Сер Філїп мав зелїзну волю; він був високого росту, з великим підбородком і великим ротом; його очи визначали ся сталевим полиском, таким власне полиском, який подибуєть ся або у знаменитих генералів, або в лютих злочинців. Та не вважаючи на се, хоч очевидно сього не міг ніхто підозрівати, сер Філїп Рамон бояв ся тих наслїдків, які зайдуть, коли задумане ним діло буде доведене до кінця.

Богато людий мають вид героїв, а в самій річи вони величезні боягузи; сміють ся з не-

безпеки, але в душі жиють вічно під страхом смерти.

В судових процесах подибують ся постійно оповіданя про таких субєктів.

Але мінїстер заграничних справ був цїлковитою суперечністю з тими особами, хоч люди обдаровані фізичною силою, назвали б його боягузом за страх перед смертію...

— Коли проведене вашого проєкту грозить вам такою небезпекою — сказав серу Рамону премієр-мінїстер, сидячи з ним на дружній балачцї два дни по надрукованю ґазетної статї — то чому не відкличете його? В парлямєнтї тепер далеко важнїйші справи, тим більше, що наші засїданя кінчать ся незабаром.

Всї присутні згодили ся з тим.

— У нас богато причин, аби відложити той проєкт. Передовсїм мусить бути порішене кольонїяльне питанє, яким заінтересований цїлий край.

— Нї й нї — при тім мінїстер заграничних справ ударив кулаком по столї — я так постановив і мій проєкт мусить перейти. Ми не додержуємо слова даного Еспанїї, хитримо з Франциєю й иншими заприязненими державами; я обіцяв провести той проєкт і проведу його за всяку цїну, хоч би там була й тисяча небезпек для мене.

Премієр мінїстрів стиснув плечима.

— Даруйте менї, Рамоне, що й я вмішаю ся — сказав присутний при тім мінїстер справедливости — але я думаю, що ви поступили

необережно, давши пресї так богато подробиць Я знаю, ми давнїйше згодили ся з тим, аби в сїй справі ви поступили виключно відповідно до свого погляду, але все таки я не припускав нїколи, аби ви — якби то лїпше сказати? — дійшли до такої щирости.

— Моя, як ви висловили ся, сер Джордже, щирість, не може бути тепер предметом дискусії — відповів йому уперто Рамон.

Швидко потім, коли мінїстер фінансів проходив разом з молодим канцлєром вулицею, остатний прошептав: „Старий осел", на що зберегач британських фінансів весело усміхнув ся.

— Правду кажучи — промовив він — Рамон дійсно в дуже прикрім положеню. Історія „Суду Чотирьох" циркулює по всїх клюбах і оден добродій, якого я здибав нинї у карльтонськім ресторанї, переконував мене, що небезпека для Рамона істнує дійсно. Той добродій говорив зовсїм серіозно, він лише що вернув з Полудневої Америки і бачив, як ті люди робили там.

— А щож то була за робота?

— Перед вісьмома місяцями — ви знайдете се в реєстрі їх злочинів — вони повісили президента одної маленької забутої републики. А що, чи не дивний випадок? Вони забрали його серед ночи з постелї, заткали рот, завязали очи, віднесли до міської тюрми, куди дістали пропуск, і там повісили його на міській шибеницї, а самі втекли.

Міністер справедливости представив собі ясно всю трудність виконаня такої штучки і що лиш хотів розпитати канцлера про всї подробиці тої справи, коли другий член парляменту, дігнавши їх, забрав його з собою.

— То все дурниці — проворкнув злобно міністер справедливости.

Коли міністер заграничних справ під'їздив під парлямент в своїй колясці і минав їх, нарід витав його гучно. Але його не тїшило те, бо він не добивав ся зовсім популярности. Ті крики, доказуючі, що всім зрозуміла небезпека, на яку він виставляв себе, гнівали його і огормати, що ніхто не вірить істнованю того тавати, що ніхто не вірить істнованю того таємничого „Суду чотирьох", а думка, що нарід постараєть ся усунути їх з його дороги, тїшила би його. Бути популярним або не бути, се не було важне для його плянів, але він все таки вірив в грубе народне чуте.

На корідорі парляменту окружило його кілька членів з його партії; схвильовані, бажаючи дістати від нього ще нові відомости, вони в душі всї бояли ся його острого язика.

— Слухайте, сер Філїп — спитав його оден з них, товстий і неповоротний — що то за грізні листи? Невже ви будете звертати на них увагу? Я на протязї своєї карієри діставав також два чи три рази листи.

Міністер відвернув ся нетерпеливо від тої групи, але Тестер зловив його за рукав.

— Слухайте! — знов сказав він йому.

— Ідіть до чорта! — буркнув виразно міністер заграничних справ і звернув ся швидким ходом до свого кабінету.

— Що за неприємний характер в того чоловіка! — з розпукою промовив Тестер. — Але се факт, що старий Рамон упадає на силах! Хочеть ся йому звертати увагу на якісь листи з погрозами! Адже я також дістаю їх!

Ґрупа мужчин, що сиділа в фойе, обговорювала питанє „Суду чотирьох" зовсім примітивно.

— Загалом ся справа не варта того, щоб з за неї тратити слова, — сказав оден з членів глубокоумно.

— Якась мітична чвірка підоймила проти себе всї поліції усїх частин світа!

— Крім Нїмеччини — перебив йому член парляменту Скот.

— О, прошу вас, полишім Нїмеччину на боцї — сказав благально перший співбесїдник.

— Я бажав би, Скоте, аби ми хоч раз могли обговорити якусь справу, в якій не кладено би на взір усїх нїмецьких інституцій.

— Того не можна зробити! — завважив веселий Скот, всїдаючи на свого улюбленого коника — пригадайте собі, що сам виріб сталї і зелїза дає там робітникам на 43% більше, як у нас.

— Як ви думаєте, візьме Рамон назад свій проєкт? — спитав другий член парляменту, перериваючи йому.

— Рамон? О, ні! Він швидше умре, ніж зро бить те.

— Се все дуже дивне — сказав перший і всі згодили ся з ним.

— За давних часів, коли старий Баско був ще молодим послом — і бесідник указав при тім на старого, згорбленого сенатора, що підходив до крісла — в ті часи...

— Я думав, що старий Баско уступив вже давно — перервав йому розсіяно другий.

— В ті часи — говорив далі попередній — перед повстанем в Індії...

— Говорячи про цивілізацію, не можна сказати — промовляв далі з запалом Скот — що Німеччина осягнула ту точку розвитку, де...

— Як би я був на місці Рамона — сказав другий — я знав би, що робити! Я пішов би на поліцію і сказав там: „Слухайте"...

В тій хвилі задзвонено сильно і всі члени парляменту увійшли до середини.

По скінченю першої половини засіданя, на якім ухвалено вже одну важну справу, всі повернули знов до перерваної розмови.

— Я все казав і ще раз повторяю — сказав один із членів — що правдивий державний діяч повинен зовсім забути про свої особисті інтереси.

— Справедливо! — крикнув хтось.

— Так, забути про свої інтереси — говорив бесідник. — Він повинен передовсім служити вітчині! Памятаєте, що я сказав недавно Баррінґтону? Я йому сказав: „Поступки міністра

повинні бути передовсім одобрені збором виборців, яких делікатне розуміне... ні... не те, яких висші міркуваня... ні... знов не те... але на кождий випадок я йому сказав і пояснив, в чім лежать „обовязки міністра" — закінчив бесідник непевно.

— А ось я... — зачав другий, але в ту хвилю підійшов до них слуга з тацою, на якій лежала сіра коверта.

— Не згубив хто з вас, панове, сього листа? — спитав він.

Оден з тих, що сиділи близше, взяв лист і настромив пенсне.

— До членів парляменту — прочитав він і поглянув на всіх.

— Се правдоподібно рекляма якогось товариства — сказав грубий панок — я дістаю їх сотками і кілька день тому...

— То занадто тонкий лист на рекляму — сказав перший, важучи лист на руці.

Може просьба про патент — не замовк перший — я дістаю їх кождого ранка. Минулого тижня прислав менї оден панок....

— Та прочитайте-ж лист — запропонував хтось, і балакун послухав його. Він прочитав кілька стрічок і страшно почервонів.

— Чорт би се взяв — пробуркотав і став читати голосно:

„Горожане!

„Правительство задумало завести новий закон, що віддав би в його власть найкрасших людий, які призначені бути спасителями своєї

вітчини. Ми повідомили вже міністра, в якого руках є сей проект (його імя стоїть на кінці листа), що коли він не відкличе його, ми убємо його.

„Не бажаючи доходити до такої крайности і знаючи міністра як чесного і смілого чоловіка, ми всіми силами силкуємо ся уникнути виконаня свого присуду і тому просимо всіх членів парляменту ужити цілого свого впливу, аби приневолити міністра взяти назад проект. Коли-б ми були прості убійці або дурні анархісти, нам легко було би пімстити ся безкарно на всіх членах парляменту, але ми того не бажаємо, а на доказ, що наша погроза не простий жарт, просимо поглянути під столик коло вікна в тій кімнаті; там знайдете пекольну машину, доволї приспособлену, аби могла розірвати більшу частину парляменту.

(Підпис): „Суд чотирьох"

„P. S. Ми не клали до машини ні розривного ключа, ні рурки, тому можна її безпечно рушати".

Всї збліднли слухаючи того листу. Його тон був незвичайно переконуючий і всї поневільно звернули очи до вікна. Так, дійсно, там під столом стояло щось чотирогранне, чорне, від чого всї законодавцї мимохіть відступили. Добру хвилю стояли так, як закопані, а потім від разу кинули ся всї до виходу.

* * *

— Що то за містифікація? — спитав премієр-міністер нашвидку прикликаного експер-

та, але той похитав тільки головою..

— Усе точнісінько як написано в листі — сказав він серіозно — навіть рурки нема дійсно.

— Отже вона...

— Була доволі сильна, аби висадити в повітре цілий парлямент, сер — була відповідь.

Премієр міністрів ходив по кабінеті з зажуреним лицем. Підійшовши в задумі до вікна. звідки видно було терасу, він побачив на ній масу політиків, що говорили всі нараз і сильно жестикулювали..

— Так, се дуже, дуже серіозне, дуже, дуже серіозне — промовив він тихцем і додав голосно: — Ми так богато сказали, що можемо говорити й далі. Подайте ґазетам звістку про нинішний випадок, яку вважаєте потрібною, а може дати їм і текст листу.

Він подзвонив і увійшов тихцем його секретар.

— Напишіть до комісаря — сказав премієр-міністер — і запропонуйте 100 фунтів нагороди тому, хто поможе арештувати того, що положив тут сю річ, і приобіцяйте цілковите прощене, коли донощик буде співучасником.

Секретар вийшов, але поліційний експерт чекав.

— Чи ваші люди відкрили, як дістала ся сюди та машина?

— Ні, сер, хоча всі дижурні поліцаї були переслухані поодиноко. Вони запевняють, що

ніхто з посторонних людий не входив і не виходив з парляменту.

Премієр-мін.стер задумано гриз собі уста.

— Дякую вам — сказав і експерт вийшов

В тім часі йшла оживлена розмова на терасі.

— Я стояв зовсім близько — говорив грубий, поважний панок — і слово чести, і доси тремчу на згадку про се! Памятаєте Меллін? Я власне говорив про обовязки міністра.

— Я спитав слугу — говорив другий — що приніс лист: „Де ви знайшли його?" — „На землі, сер" — відповів він. — Я думав, що то просьба про патент і не хотів отвирати, але хтось...

— То я — обізвав ся гордо грубий панок — памятаєте, я що говорив...

— Та, так, ви — згодив ся тамтой.

— Я отворив лист і прочитавши перші стрічки, сказав: „Чорт би се взяв", потім прочитав увесь лист і зразу не міг зрозуміти його значіня, то с...

* * *

В кафешантані на Оксфордській улиці були закуплені три крісла першого ряду одно при другім. Пів до осьмої прийшов Манфред, одягнений скромно, о осьмій з'явив ся Пойкарт, подібний до доволі богатого чоловіка середних літ. Пів до девятої увійшов Ґонзалец і спитавши про програму найчистійшою англійською мовою, сів між двох приятелів. В тій хвилі, як галерія ревла оплескуючи патріотичну пісню,

Манфред усміхаючи ся сказав звернений до Леона:

— Я прочитав все в вечірній ґазеті.

Леон махнув бистро головою.

— Тоді мало не зайшла неприємність, — сказав він спокійно. — Коли я входив до парляменту, хтось сказав: „Я думав, що старий Баско уступив" і оден з них мало не підійшов поговорити зі мною.

РОЗДІЛ II.

ТИСЯЧА ФУНТІВ НАГОРОДИ.

Коли ми скажемо, що вся Анґлія, як говорили ґазети, була незвичайно зацікавлена небуденною подією в парляменті, то се буде дійсна правда.

Першу відомість про істноване „Суду чотирьох" принято зі зрозумілим недовірем, особливо ті ґазети, що спізнили ся з сею звісткою.

Лише оден „Мегафон" зрозумів добре, яка страшна небезпека грозила міністрови, в якого руках був згадуваний проєкт. Але тепер найбільший недовірок повинен був признати вагу повідомленя, що так таємничо дістало ся до середини англійського парляменту. Історія про „бомбу" виповняла стовпці всіх ґазет, а останнія відважна штучка „Суду чотирьох" була описана в цілій Анґлії.

Оповіданя, переважно неправдиві, про ті особи, що викликали знов таку сензацію, появляли ся що дня і де не здибали би ся люди.

иншої розмови у них не було, як про дивний квартет, що держав очевидно у своїх руках житє впливових діячів. Ніколи не була ще так розбурхана фантазія публики наповнена страхом, як на протязі тих двох днів, що минули від часу відкриття тої „пустої" бомби, як назвав її вдатно оден журналіст. Всї були переконані, що „Суд чотирьох" грозив тільки одному чоловікови. З величезним зацїкавленєм відносили ся всї до першої перестороги. Але факт, що погрозу вислано з маленького французького місточка, наслїдком чого й небезпека не була така близька, зменшав силу страха. То були міркуваня людий, що слабо знали географію і не представляли собі, що берег Франції не дальше від першого лїпшого англїйського города.

Та в кінцї перестрах опанував і саму столицю.

„Адже кождий прохожий — говорив Льон-конець, оглядаючись боязко на боки — може бути одним із „чотирьох", а ми й не підозріваємо того. Величезні оповістки, покриті чорними буквами, видніли ся на стїнах домів і закривали всю ширину стовпів:

1,000 фунтів нагороди.

„18 серпня, коло четвертої години по полудни, внїс до фойє парляменту пекольну машину оден або кілька злочинців, а що є підстава догадувати ся, що винний чи винні належать до злочинної орґанїзації знаної під назвою „Суду чотирьох", про якої придержане був

оголошений виказ на підставі сповнених ними злочинів у Льондонї, Парижі, Ню-Йорку, Сетгелю (Злучені Держави), Барсельонї, Томску, Білграді, Христіянії, Кентоні і Каракасї, правительство його величества заявляє, що висше означена нагорода буде видана кождому, хто повідомить або дасть докладні вказівки, де пробуває оден чи всї чотири, що називають себе „Судом чотирьох". Крім того доносцеви дає ся повне прощене, а нагорода буде видана навіть членови тої орґанізації під умовою, що він не брав участи в вичислених убійствах.

(Підпис:) Рідей Монґомері, міністер внутрішних справ. Ж. Б. Кельфорт, полїційний комісар (дальше йде реєстр 16 убійств, сповнених „Судом чотирьох").

Цілий день стояла юрба перед тими оголошенями і балакала про світлу винагороду.

Сей відзив мав особливий характер, до якого мешканцї Льондона цілком не привикли.

В тих оголошенях не було нїякого опису прикмет розшукуваних злочинцїв, які давали би можливість пізнати їх, не було навіть звичайних уваг, як: „Коли обвиненого бачили останнїй раз, він був одягнений в синїй сурдут, суконну шапку, ясну краватку" і инші важні признаки, потрібні для виявленя злочинця.

То була нагінка за чотирма особами, нїколи ясно нїким не виданими, якась погоня за блудними огниками або ловля невидної тїни.

Агент і полїційний інспектор Фальмут, чоловік зовсім безцеремонний (він відповів раз

:міло одній особі королівського дому, що в нього нема очий на плечах), не важучись виявив комісарови парляменту свій погляд на те оголошене:

— Неможна спіймати людий, про яких ви не маєте нїякого виображеня так само, як не можна їх навіть при таких умовах шукати! Ми, приміром, не знаємо навіть, чи то мущини, чи женщини, чи Китайці, чи Негри! Нам невідома навіть їх національність. Вони сповняли свої злочини у всїх частях світа! Вони не Французи, бо забили чоловіка в Парижі, але й не Американці, бо задушили судю Андерсона.

— Але за те ось їх почерк, — сказав комісар, показуючи пачку листів, яку тримав в руках.

— Звичайне латинське письмо, хоч то може й підступ із їх боку. А хочби й нї? Адже нема нїякої ріжниці в почерку Француза, Еспанця, Португальця, Італійця, полудневого Американця або Креольця. А по чім пізнати, що той почерк не підроблений?

— Одначе що ви досї зробили? — спитав комісар.

— Ми арештували всї відомі нам підозрілі особи, обійшли всї передмістя, очистили вчора третьорядний ігорний дім, де знайшли богато Вірмен, ну... Найпевнїйше можнаб їх знайти в порядніших реставраціях під умовою, що вони здуріють і зійдуть ся там разом, хоч я можу вас запевнити, що вони жиють усї окремо і здибають ся в якімсь тайнім льокали, де зби-

рають ся раз або два рази на день.

Аґент замовк і почав тарабанити по столї, за яким сидїв зі своїм начальником.

— Ми спровадили з Парижа де-Курвіля, — говорив далї аґент — він оглянув докладно кожду особу, що була в Coro і що важнїйше, він побачив свого детектива, що жив між тим народом, який заклинав ся, що осіб, котрих ми шукаємо, там нема, і я вірю йому!

Комісар похитав сумно головою.

— В парляментї всї сильно зворушені, — сказав він, — нїхто не знає, що може скоїти ся.

Містер Фальмут зітхнув, устав і взяв капелюх.

— Нема що казати, веселі часи очікують нас, — промовив він.

— А що-ж думає народ? — спитав комісар.

— А ви читали ґазети?

Комісар здвигнув плечима.

— Ґазети? Хто звертає тепер увагу на те, що написане на стовпцях ґазет? — сказав він злїсно.

— Перший я, — відповів спокійно аґент. — Ґазети є майже все відгомоном публичної опінії і найідеальнїйша ґазета на мою думку та, про яку суспільність прочитавши каже: „Так, тут написана правда; власне те, про що ми говоримо увесь час".

— А хиба ви мали нагоду пізнати народню думку?

Фальмут потакуючо похитав головою.

— Я сидїв нинї вечером у Гайд-парку і роз-

розмовляв з одним добродієм; то мабуть чоловік маєтний і очевидно не дурний. „Що ви думаєте про Суд чотирьох?" — спитав я його. „Та справа дуже дивна, — сказав він, — але хиба вона по вашому так серіозна?" і в тім питаню, — докінчив офіцер поліції — ясно видно, що суспільність думає про ту справу.

Та коли в департменті поліції панував сум, то в редакціях навпаки усе ходило від радісного зворушеня: що за незвичайна інтересна відомість — її можна поділити на кілька стовпців, поставити на верха великий наголовок, випустити додатками, ілюструвати її і в кінці надрукувати великою статею в відділі статистики!

„Чи не пророки вони?" — питала газета під назвою „Комета" і силкувала ся сама доказати се. Редактор газети „Вечірний Світ", що любив пофантазувати, згадуючи про 60-ті роки, натякнув слабо, чи не вмішана тут „Vendetta" і не поминув при тім „Корсиканських братів".

„Мегафон" тримав ся уперто історії „Суду чотирьох" і заповняв цілі сторони подробицями про їх погані поступки. Він відкопував цілі гори припорошених паперів, европейських і американських відомостий, з наміром знайти всї подробиці кождого убійства. Він додавав портрети з описом житя убитих і не оправдуючи діланя „чотирьох", силкував ся змалювати обективно житє їх жертв. „Мегафон" відносив ся з великою обережністю до тої маси звісток,

які надсилано до редакції, тому, що кожда фальшива звістка, коли ще й не інтересна, проходить незамітно, але коли новина викликає своїм змістом загальну цікавість, то вона доводить ґазетного конкурента до страшної злоби.

Тисячі анекдотів про „Суд чотирьох" розливали ся рікою по всіх ґазетах. Кождий співробітник, кождий літерат, одним словом хто лише вмів писати, уважав свої відомости найвірнійшими і немов зачарований пригадував собі, що він знав все близько „чотирьох".

„Коли я був в Італії, — писав автор статі „Прийди знов" (ціле видане коштувало пять шілінґів), я чув там дивну історію про тих кровожадних людий", або: „Нїяке місце в Льондоні не представляє собою такого певного пристановища для тих шибеників, як сквер X", писав другий, на якого всіх рукописях стояв підпис „Коллінс".

Той сквер був відомий за часів панованя Карла II.

— Хто то такий „Коллінс"? — спитав головний редактор „Мегафона" свого помічника.

— Дістає від стрічки, — відповів утомлено помічник. — він пише поліційні справозданя, про огні, описує судові слідства і т. и. Останніми часами кинув ся до літератури і описує в своїх статях ріжні забуті місця Льондону, пише також поеми про знамениті могили.

У всіх конторах редакцій діяло ся одно й те саме. Кождий новоприбулий детектив, кожда звістка, що дійшла до редактора, носила

характер страшної трагедії, що була у всіх на думці. Всі поліційні справозданя були повні оповідань про „Суд чотирьох".

Задля них оправдувано навіть нічні гулятики та пяничене.

— Мій син був все чесний, — говорила зі сльозами в очах мати одного хлопчини, що служив за курзора, — але читане тих страховищ про чотирьох чужинців зробило його таким, — і судя був переконаний, що супроти того хлопчина заслугує на полехкість.

Судячи з виду сер Філїп Рамон, заінтересований тим заговором більш від усіх инших, приймав у нім найменше від всіх участи.

Він відмовляв ся від всяких розмов з репортерами, виминав розговори про вбійство, яким йому грожено, навіть з премієр-міністром, і в відповідь на письма, отримувані зі всіх кінців земної кулї, в яких вихваляли ся його достоїнства, він надрукував в ґазеті „Раніщня Почта" заяву, в якій просив всіх своїх кореспондентів зробити йому приємність і не надоїдати більше своїми посланіями, якими заповнений його кіш для непотрібних паперів.

Він постановив навіть публично заявити свій замір перевести проєкт за всяку цїну, але не зробив того, боячись, щоб йому не закинули бажаня бути оригінальним. Із Фальмутом, що мав обовязок берегти особу міністра заграничних справ, сер Рамон був дуже чемний і не укривав навіть перед сим хитрим поліцаєм того страху, під гнетом якого мусить

жити чоловік, що вічно дрожить за своє життє.

— Як ви думаєте, — питав він його — чи я дійсно наражений на небезпеку?

Але агент, сильно переконаний про артизм поліції, заспокоював його.

„На що — думав Фальмут — лякати чоловіка заляканого й без того до смерти? Коли йому нічого не стане ся, то він буде переконаний, що я мав слушність, ну, а коли... тоді він зможе назвати мене брехуном".

Фальмут наглядав із особливою увагою за сером Філіпом і навіть не таїв того так, що раз міністер, як розумний чоловік, схопив слідчий погляд поліцая і спитав його різко:

— Ви мабуть дивуєте ся, що я знаючи небезпеку настоюю на проект, але я ще більше здивую вас, коли скажу, що я й знати її не бажаю і навіть не можу собі її представити! Я ніколи в житю не зазнав фізичного болю і не вважаючи на своє слабе серце, я ніколи не хорував. Тай що таке смерть? Які терпіня або спокій вона принесе, я про те не маю ніякого понятя. Я згоджую ся з фільозофією одного старинного ученого, що страх перед смертію, се нахабне охоплюване будуччини, і що ми не маємо ніякої підстави думати, що по смерти наше положенє буде гірше від теперішнього! Я не бою ся умерти, але бою ся смерти.

— Зовсім справедливо, сер, — відповів йому зі співчутєм агент, що однаково нічого

не зрозумів і не любив розбирати тонкостий фільозофічних питань.

— Та все таки, — говорив далї мінїстер (він сидїв тепер в своїм кабінетї), — хоч я не можу представити собі докладно процесу розкладу, то з другого боку бачу дуже добре і навіть відчуваю, як незручно не дотримати обіцянки, даної чужим державам, і не хочу ще дальше збільшувати ріжні трудности зі страху перед чимось, що може показати ся дурницею!

Такого мітиґованя досить, аби зрозуміти, за що опозиційна партія називала ум політичного дїяча „шкідливим".

Інспектор Фальмут, слухаючи сера Філїпа очевидно з великою увагою, ломав собі голову, силкуючись зрозуміти його думку.

— Я зарядив, сер, усякі можливі міри осторожности, — сказав він в часї павзи, що наступила по тім фільозофічнім розумованю, — і надію ся, що вам буде байдужно, коли протягом одної або двох неділь мої люди будуть слїдити за вами. Я прошу вашого дозволу полишити в будинку парляменту двох або трьох поліцаїв підчас вашого побуту і розумієть ся, далеко більше число уміщу в будинку мінїстерства заграничних справ.

Сер Філїп позволив зробити все і коли пізнїйше з аґентом їхав до парляменту в закритій карити, йому було ясно, що за вельодіпедисти окружали з усїх боків кариту та чому в слїд за ним котили ся на подвірє пар-

ляменту дві коляски.

Підчас засїдання, коли саля парляменту була повна, сер Філїп устав і заявив, що за тиждень, або докладнїйше, за десять день він відчитає другий раз свій проєкт про видачу правительствам чужих держав усїх політичних злочинців.

* * *

Того самого вечера Манфред здибав Ґонзалєца в алєях „Хрустальної палати" і почав говорити з ним про чарівне освітленє того парку ночами.

Оркестра кінного полку відіграла овертуру з „Тангайзера" і вони забалакали про музику.

— Що чувати з Тері? — спитав Манфред.

— Пойкарт показує йому нинї особливости міста, — і оба засмияли ся.

— Ну, а ти? — спитав Ґонзалєц.

— О, я провів преінтересно сей день, — відповів Манфред. — Я здибав в парку чудово-наївного детектива, що допитував мене, що я думаю про нас?

Ґонзалєц на те завважав щось про відгравану в той час мельодію, Манфред кивнув потакуючо головою і почав підсвистувати.

— Ви готові? — спитав Ґонзалєц спокійно.

Манфред знов кивнув головою і свистав далї. При останнїм акордї він перестав свистати і почав плескати разом з иншими.

— Я вже наймив дім — сказав він, пле-

щучи дальше. — Нам найлїпше зібрати „там все", — Манфред поглянув при тім на свого товариша і повторив: майже все.

Оркестра заграла в той час народний гимн вони оба встали, здіймивши капелюхи.

Юрба почала розходити ся і Манфред з товаришем зібрали ся також до відходу.

Тисячі рїжнобарвних лямпочок освічували алеї, в повітрю пахло газом.

— Сим разом підемо не тою дорогою? — питав Ґонзалєц.

— Очевидно не тою, — потвердив Манфред.

РОЗДІЛ IV.

ПРИГОТОВАНЯ.

Коли в одній газеті появило ся оголошенє, що „продаєть ся стара, добре уряджена ритівня, з зовсїм новими приладами і великим запасом хемічних препаратів", кождий, що розуміє друк, прочитавши те оголошенє, сказав собі: „То певно фірма Остерінґтон".

Необізнаному з тою справою чоловікови представляєть ся ритівня збором пил, бляшаних форм, пляниць і ясно горіючих лямп; а для людий, втаємничених в ту справу, ритівня се місце, де артистичні твори переводять ся дорогою фотографії на цинкові пластинки, а ті знов уживають ся до друку.

Люди, обізнані добре з друкарською справою, уважали, що фірма Остерінґтон поганенька собі, що вона вироблювала звичайні карти-

нки і продавала їх по дешевих цінах.

Ритовнича фірма Остерінґтон була вже тому три місяці назад виставлена судом на продаж, але чи тому, що була віддалена від центра міста, містячись майже на його кінці, чи може наслідком її попсованих машин (се вказує, що навіть судії не говорять все правду в оголошеннях), досить що досі не знайшов ся для неї ні оден покупець.

Манфред, що вів переговори з заступником тої фірми, довідав ся, що сю фабрику можна або взяти в аренду, або купити, та що сяк, чи так можна обіймити її зараз в посіданє; крім того йому сказали, що на поверсі є льокаль, який замешкували властителі та що як гарантію плати належить предложити посвідченє банкира.

Який дивний чоловік — сказав про нього заступник фірми на зібраню кредиторів, — він представляє собі, що зробить маєток друкуючи фотографічні знимки з образів Мурільо та продаючи їх по дешевій цінї. Він каже, що заснує товариство для веденя того діла та що скоро воно буде зложене, він купить зараз всю фабрику.

І дійсно того самого дня Томас Бравн, Артур В. Найт, дворянин, Джемс Селкірк, артист, Андрій Коген, фінансовий агент і Джемс Літч, артист, внесли повідомленє до торговельного суду, що засновують товариство на удїлах для уряджена фотографічно-ритовничої фабрики та що складають на ту ціль потрібну суму, яку

при сім визначують.

Належить завважити між иншим, що Манфред був добрим артистом та що на пять день перед другим читанєм в парляменті проєкту для видаваня політичних злочинців те нове „товариство" в'їхало в свій льокаль, аби розпочати ритовничу фабрику.

— Кілька літ тому назад, коли приїхав перший раз до Льондону, я довідав ся, що найлекшим способом укривати ся — то війти в яке будь „товариство". В слові „товариство" маса солїдности, а честь бути директором відвертає від тебе всякі підозріня, і навпаки, викликає поважанє, — сказав Манфред.

Ґонзалец надрукував три оголошеня: перше про те, що „товариство артистичних картин розпічне свою дїяльність 1-го жовтня"; друге, що робітників не приймають, і трете, що аґентів і загалом в інтересах приймають тілько по умові та що листи просять адресувати на імя директора.

Склеп виходив на улицю, перед ґанком був маленький садок, зарослий цїлковито дикими деревами. Партер, в якім містила ся перше контора, був тепер завалений старими меблями та брудними паперами.

У стїнах були ниші, заповнені одні — старими пластинками, а другі — катальоґами і загалом всїм непотрібним смітєм, яке складають слуги, що не дістають своєї платнї.

На першім поверсї містила ся перша робітня, на другім був склад, а третїй був найважнїй-

ший, бо в нім містили ся величезні машини, стояли лямпи з рефлєкторами, що творять таку поважну часть того діла.

На задї третього поверха були три маленькі кімнати, в яких мешкав попереднїй властитель.

Два дни по перепровадженю сидїли в одній з тих кімнат всї члени „Суду чотирьох".

Осїнь була того року вчасна; холодний, пронизливий дощ стукав голосно в вікна, а огонь, що горів в печі, надавав кімнатї приємний вигляд. Кімната була очищена з усякого смітя, прибрана лїпшими меблями, а на столї поплямленім чорнилом, стояло доволї достатне снїданє.

Ґонзалєц читав маленьку червону книжку; він мав золоте пенсне. Пойкарт рисував щось на кінцї стола, а Манфред курив довге, тонке сиґаро і переглядав цїнник хемічного склепу.

Терї, або як його звичайно називали, Саймонд, сидїв сам при огни, не роблючи нїчого. Він ломив похнюплено свої пальцї і дивив ся розсїяно на полумя.

Розмова вела ся уривчисто, як то все буває в людий, яких голова занята ріжними думками.

Терї розбудив увагу всїх, заговоривши про дїло. Підійшовши швидко до вікна він спитав різко:

— Ви довго будете ще тримати мене тут?

Пойкарт перестав рисувати і завважив:

— Він питає нинї про се вже третий раз.

— Говоріть по еспанськи, — крикнув Тері схвильовано.

— Я мучу ся тою мовою, я не розумію її так само, як не розумію й вас.

— Ти зачекаєш, доки не буде все готове, — відповів Манфред із андалюзійським акцентом, — тобі вже сказано те.

Тері застогнав і знов обернув ся до огню.

— Я змучив ся тим житем, — сказав він похмуро — я хочу ходити свобідно, хочу вернути ся до Ереца, де я був вільний! О, як я жалую, що пішов звідти!

— Я також, — відповів Манфред, — хоча для тебе ліпше, аби я не жалував того особливо.

— Хто ви такі? — закричав Тері по короткій мовчанці. — Що ви за люди? Чого хочете вбивати? Чи ви анархісти? Кілько дістаєте за те? Я все те хочу знати!

Ні Пойкарт, ні Ґонзалєц, ні Манфред, ніхто не образив ся гнівним питанєм товариша.

Гладко виголене, остре лице Ґонзалєца здрігнуло від задоволеня, а його холодні, голубі очи прижмурили ся.

— Знаменито, знаменито, — промовив він, обсервуючи вираз лиця Тері. — Острий ніс, вузкий підборідок і articulorum seipsos torquentium sonus: gemitus mugitusque passim explanatis.

Фізіономіст говорив би ще дальше, але Тері зірвав ся і підійшов до всіх трьох.

— По чім я знаю, — зачав він помалу, — хто ви? Кілько ви дістаєте гроший? Я хочу зна-

ти, чому ви тримаєте мене як полоненого, чому не дозволяєте менї читати ґазети, не пускаєте самого на улицю, не даєте нї з ким говорити, хто розуміє мою мову? Ви не з Еспанії, і ви нї, але ви всї говорите гарно по еспанськи, хоч я певний, що ви все таки не з нашого краю, який я так добре знаю. Ви хочете, аби я вбив когось, а не кажете менї, як се зробити.

Манфред устав і положив йому руку на плече.

— Тері, — сказав він, — прошу тебе, будь терпеливий! Я знов можу запевнити тебе, що ми не вбиваємо з інтересу. Кождий з тих панів, яких бачиш, має свій маєток, що переходить шість мілїонів, а я ще богатїйший! Ми вбиваємо і будемо вбивати тому, що кождий з нас терпів від несправедливости, якої закон не карає, і коли.... — він зупинив ся, поглянув уважно своїми сірими очима на Еспанця і потім докінчив ласкаво: — і коли ми убємо тебе, то се буде наш перший несправедливий поступок!

Тері підскочив блїдий і похитуючись притис ся до стїни. Він був подібний до вовка, готового кинути ся на свого ворога, і люто і підозріло дивив ся на них.

— Мене, мене, — прошептав він, — убити мене?

Нїхто не рушив ся, крім Манфреда, що опустив йому руку на плече.

— Так, — він кивнув головою, — тебе! То була би новість тому, що ми не вбивали нїколи невинного, а вбити тебе було би несправедли-

во.

Пойкарт поглянув із жалем на Тері.

— Ось чому ми вибрали тебе, — сказав він, — тому що все треба бояти ся зради, а ми думали, що ти ліпший від инших.

— Зрозумій, перервав йому Манфред спокійно, — що ні один волос на твоїй голові не буде рушений; коли будеш нам вірний, дістанеш нагороду, з якої будеш спокійно жити, в кінці згадай про дівчину в Ереції.

Тері знов сів, стискаючи плїчми, але коли запалював папіроску, його руки трясли ся.

— Ми дамо тобі більше свободи, будеш гуляти кождого дня, а за кілька день вернемо всї до Еспанії. В Ґренадї в тюрмі називали тебе „мовчаливим чоловіком", — надїємо ся, що й тепер будеш таким.

Дальше Еспанець не зрозумів нїчого з їх розмови тому, що вона була ведена по анґлїйськи.

— Він справляє нам дуже мало клопоту — сказав Ґонзалєц, — і тепер, коли ми одягли його як Анґлїйця, він уже не звертає на себе уваги юрби. Він не любить голити ся кождого дня, а се конечне; добре ще, що він бльондин. Я не позволяю йому розмовляти на улиці, а се гнївае його инколи.

Потім Манфред перейшов на серіознїйші теми.

— Я пішлю йому ще дві перестороги, а одна з них має бути видана йому в його кабінеті, стереженім зі всїх боків. Він хоробрий

чоловік!

— А що чувати з Ґарсієм? — спитав Пойкарт.

Манфред засміяв ся.

— Я бачив його в неділю вечером: приємний старовина і незвичайно палкий бесідник. Я сидів на задї в маленькій салї тодї, як він боронив вимовно на французькій мові людських прав. Він подобав на Жана Жака Руссо або Мірабо, на Брайта, а публїку складали переважно дурні хлопчики, які прийшли, аби потому похвалити ся, що були в храмі анархістів.

Пойкарт зачав нетерпеливо тарабанити по столї.

— Чому то, Жорж, — спитав він — у подібних справах являєть ся все якась ненатуральність?

Манфред засміяв ся.

— Памятаєш Андерсона, коли ми заткали йому рот і привязали до стільця, сказавши йому, чому він мусить умерти; в на пів темній кімнатї з погасаючим огнищем світили ся тілько очи судженого зі слїзним виразом, я що лише збирав ся відчитати йому смертний засуд, а ти і бідний Клеріс стояли замасковані, не мовлячи анї слова... Памятаєш, в той час із кухні в низу запахла нараз присмажена цибуля?

— Я також памятаю оден випадок при вбійстві полковника — сказав Леон.

Пойкарт кивнув притакуючо головою.

— То випадок із корсетом, — додав він, і оба розсміяли ся

— Ненатуральність проявляєть ся все в таких справах — додав Манфред.

— Бідний Ґарсія, що тримаючи в руках долю цілого народа, служив розривкою для молодих перекупок, читане смертного присуду і запах присмаженої цибулї, удар кинжалом і кости корсета, все те нерозлучно йде одно за другим.

Увесь час тої розмови Тері сидїв схиливши голову на руки і курив, дивлячись на огонь.

— Вертаючи до нашої справи, — заговорив Ґонзалєц, — я думаю, що нам не остаєть ся тепер нїчого, як лише чекати означеного дня.

— Очевидно нїчого.

— А потім?

— Потім треба взяти ся за наші артистичні фотографії.

— Ми маємо ще справу в Голяндії — Герман фон-дер-Більд, але там ми обійдемо ся без остереженя.

Лише Пойкарта стало серіозне.

— Я рад, що ти згадав про фон-дер-Більда, з ним давно належало би покінчити, — сказав він. — А Тері?

— Я постараю ся про нього, — відповів Ґонзалєц. — Він вибереть ся поїздом до Ерета, де жиє та дївчина! — додав усміхаючись.

Тері, про якого йшли мова, докурював в той час десяту папіроску, і протягав ся з зітханем, сидячи на кріслї.

— Я забув сказати тобі, — говорив далї Леон, — що нинї Тері, проходжуючись як зви-

чайно зі мною, був дуже зацікавлений розвіше ними всюди оголошеннями, а особливо тим, що їх читало так богато людей. Я мусів збрехати перед ним, а я так ненавиджу брехню! — говорив Ґонзалец щиро. — Я видумав йому якусь історію про перегони, льотерію чи щось подібне і він задоволив ся тим цілковито.

Тері не вважаючи на англійську бесїду, почув своє імя і поглянув на них допитливо.

— Ми полишимо тебе тут, щоб ти бавив нашого товариша, — сказав Манфред, — а ми з Пойкартом мусимо зробити ще кілька проб.

Вони вийшли з кімнати і перейшовши вузький коридор, станули перед маленькими дверми. Великі двері на право вели до робітні і були замкнені на замок і засуву. Манфред виймив з кишені маленький ключик, відімкнув ним двері і увійшовши в кімнату запалив ґазовий рікок, що освітив неясно запорошений стіл.

Видно, була зроблена проба привести з легка в порядок той хаос; на поличках, з яких усунено ріжне сміте, стояли блискучі маленькі скляночки з числами. До стіни під полички був присунений простий стіл, покритий зеленою байковою тканиною, а на нім стояли в четаді всякі апарати, потрібні до ґазових котлів. Пойкарт присунув крісло до стола і підніс обережно металїчну чарку, що стояла в умивальниці. Манфред дивлячись через його плече, завважав, що плин в чарці незвичайно густий і Пойкарт приняв се за одобрене.

— Так, — сказав він, — проба удала ся і

формулка уложена зовсім докладно. Швидко може прийти день, коли ми ужиємо сього до справи.

Він знов поставив чарку в умивальницю і засунувши руку під стіл, дістав із ведра леду та обложив ним її.

— Я дивлю ся на се, як на multum in parvo вибухових матерій.

Сказавши се він узяв із полички маленьку склянку, виймив з неї обережно затичку і наляв кілька крапель плину, що там був, у металічну чарку.

— Се невтралізує инші елементи, — сказав Пойкарт і зітхнув облекшено. — Хоча я не нервовий чоловік, то признаю ся, що від вчера се моя перша спокійна хвиля.

— Страшний запах! — сказав Манфред, прикладаючи хустинку до носа.

Із чарки виходив тонкий дим.

— Я ніколи не чую його, — відповів Пойкарт, вкладаючи в масу тонку склянну рурочку. Коли виймив її назад, то з неї капав червонуватий плин.

— Все в порядку! — сказав він.

— І се вже більше не вибухова матерія? — спитав Манфред.

— Вона вже така безпечна, як філіжанка чоколяди, — була відповідь.

Пойкарт витер шматкою рурку, поставив склянку на місце і обернув ся до товариша.

— Ну, а тепер? — спитав він.

Манфред не відповідаючи отворив старин-

не пуделко, що стояло в кутї, виймив з нього шкатулку з полїрованого дерева і відімкнувши її сказав:

— Коли Тері такий гарний робітник, за якого видає себе, то ось знаряд смерти сера Філїпа!

Пойкарт поглянув на шкатулку.

— Дуже штудерно зроблено! — одобрив він. Потім додав: Чи знає Тері про ту трівогу, яку він викликав?

Не відповідаючи Манфред замкнув шкатулку і поставив її на давнє місце.

— Чи знає Тері, що він оден із „Суду чотирьох"? — сказав він повільно. — Не знаю, не думаю! І слава Богу, що він того не знає. 1,000 фунтів штерлінґів страшенна сума, особливо коли її розміняти на еспанські гроші, а крім того вони обіцюють ще прощенє, а він має наречену в Ереції! — додав він задумливо.

* * *

Репортерови Смітови прийшла до голови блискуча думка і він полетів з нею до видавця.

— Не зле, — сказав видавець, довідавшись, в чім річ, і се було доказом, що думка сподобала ся — не зле!

— Я подумав, — сказав задоволений репортер, що хто будь із „чотирьох" може бути чужинцем, що „не знає ні слова по анґлїйськи".

— Зовсїм можливо, — відповів видавець, — дякую вам за ту думку. Я нині вечером зроблю се.

Наслїдком тої розмови появило ся в „Ме-

ґафонї" на другий день поліційне оголошенє, надруковане по французьки, італійськи, еспанськи, нїмецьки і російськи.

РОЗДІЛ V.

ПЕРЕПОЛОХ В РЕДАКЦІЇ „МЕҐАФОНА".

Видавець „Меґафона, вертаючи по обіді здибав на сходах старшого редактора, який забувши всї инші справи, обернув ся до нього з запитом про „чотирьох".

— Схвильованє публики все ще не устає, — відповів видавець. — Нїхто нї про що не говорить, як про близькі дебати над проєктом про видачу заграничних полїтичних злочинцїв, а правительство поробило всї заходи, аби не допустити атентату на житє сера Рамона.

— А який настрій перемагає?

Видавець стиснув на те плечима.

—Нїхто в дійсности не вірить в можливість того атентату не вважаючи на бомбу.

Головний редактор задумав ся, а потім спитав нараз:

— А що ви думаєте про се?

— Я думаю, що та погроза не буде нїколи сповнена. „Суд чотирьох" наткнув ся перший раз на таке сильне супротивленє і як би вони не упереджували сера Рамона, то може що й вийшло би, а так упередивши його...

— Ну, побачимо, — перервав головний

редактор і пішов до дому.

Йдучи в гору по сходах видавець думав, як довго історія „Суду чотирьох" буде заповняти стовпці його газети і надіяв ся, що злочинці таки зроблять атентат, може невдатний, але що спробують, про те був сильно переконаний.

Його кабінет був замкнений. Знайшовши в кишені ключ, він увійшов до нього на потемки.

— Хотів би я знати... — муркотів він, відкручуючи електричну закрутку.

Щось блиснуло ясно, посипали ся іскри, але кімната полишила ся темна.

Переляканий він вийшов на коридор і казав подати світло.

— Пішліть швидко по електротехніка, — крикнув він, оден дурний ізолятор тріснув!

Коли принесли лямпу, кімната показала ся вся в димі, а електротехнік сконстатував, що всї ізолятори були здоймлені і зложені в порядку на столї.

Від одної пляниці висїв кусок тонкого дроту, а його конець лежав у чорній коробочці, з якої виходили клуби диму.

— Відтворіть вікна! — сказав видавець, і коли принесли ведро води, він обережно кинув туди маленьку коробочку. В той сам час побачив на столї зеленковато-сірий лист. Він взяв його, обернув і розпечатавши, завважив, що гума була ще вогка.

„Поважаний сер, — стояло в листї, — від-

крутивши електричну закрутку і побачивши, що вона не функціонує, ви почали уважати себе певне „жертвою насильства", про яку ви так часто любите згадувати. Ми перепрошуємо за спричинений вам неспокій, т. є. за усунене лямпи і за заміну її електричним порошком, але тепер ви очевидно не сумніваєте ся, що нам було би так само легко поставити баньку з нітрогліцериною, що дало би вам можливість убити самого себе.

„Ми зробили все те, аби показати вам, як непохитна наша постанова сповнити все, що ми обіцяли в справі відомого проєкту в парляменті. Ніяка сила на світі не спасе сера Рамона від смерти, і ми звертаємо ся до вас, як до властителя великої газети з просьбою, аби ви ужили всього впливу на правительство і намовили його при помочи преси відкликати той ганебний проєкт, через що ви спасете масу невинних людий, які знайшли захист в Анґлії, а також житє вашого міністра, якого одинокою виною є, на нашу думку, тілько занадто велика запопадливість і старанє довершити те несправедливе діло".

Підпис: „Суд чотирьох".

Прочитавши лист видавець свиснув протягло і обтерши спітнїле чоло, глипнув неспокійно на промоклу коробочку, що повільно пливала в ведрі.

— Що стало ся, сер?, — спитав швидко електротехнїк.

— Нїщо! — була коротка відповідь. —

Кінчіть свою роботу, зміцніть проводи і можете йти.

Цікавий електротехнік поглянув також незадоволено на коробочку, що плавала, та на обірвані проводи.

— Все се дуже дивне, сер, — сказав він,— колиб ви спитали мене...

— Я однаково нічого не спитаю вас, — перервав йому знаменитий журналіст, — тому кінчіть швидче свою роботу!

— Простіть, сер, — відповів електротехнік.

Пів години потім видавець „Меґафона" сидів з Вельбі і обговорював стан тої справи.

Вельбі, оден з найбільших заграничних видавців Льондона, усміхаючись чемненько виповідав своє здивованє.

— Я був все переконаний, що ті юнаки сповнять свій намір невідмінно, — говорив він весело, — і додержать усього, що обіцяли, а то дуже важне!

— Коли я був в Ґенуї (Вельбі дістав всї звістки з перших рук) або в Софії, не памятаю добре, — говорив він, — я здибав там одного добродія, що оповідав менї в подробицях справу Уреловича. Урелович був одним з убійців сербського короля, памятаєте? Отже раз той сам Урелович вийшов з дому, бажаючи піти до театру і нараз тої самої ночи його знайдено мертвим в міськім сквері, з шаблею віткненою в серце. При тім завважено дві дивні обставини. По перше, всї знали, що полковник уходив за доброго дуелїста, тому ясно було, що він

не був просто вбитий, але очевидно поєдинкував ся, а по друге, він носив корсет, як і инші офіцири, що завважав його противник і мабуть ударом шаблї розтяв його, бо корсет лежав побіч трупа.

— А що, знали тоді, що той злочин був ділом „Суду чотирьох"?

Вельбі похитав відмовно головою.

— Я навіть нїколи не чував про них доти, — сказав він, а потім спитав: — А ви що зробили зі своєю маленькою... коробочкою?

— Я розпитував всю прислугу, курзорів і навіть всїх дижурних із того дня, але нїхто не бачив нї входу нї виходу нашого таємничого гостя! Думаю, що був лиш оден! Все те незвичайно дивне! Просто неможливе до пояснення! Знаєте, Вельбі, все те робить на мене пригнобляюче вражінє! Бо лиш подумайте, ґума на ковертї була ще вохка, значить, лист правдоподібно був написаний і запечатаний на кілька секунд перед моїм приходом!

— А вікна були отворені?

— Нї, всї троє вікна були замкнені і через них не було нїякої змоги влїзти до кімнати!

Детектив, що увійшов саме тоді, аби довідати ся про подробиці, висловив таку думку:

— Чоловік, що писав той лист, мусїв був опустити кімнату не швидче як на мінуту перед вашим приходом, — сказав він і взяв в руки лист.

Тому, що детектив був молодий і незвичайно дїяльний, то швидше, нїж робити висновки,

забрав ся зробити докладну ревізію. Він зревідував всю кімнату, піднимав дивани, стукав в стїни, оглядав всї шафи і навіть з лїнійкою в руках переміряв масу непотрібних предметів.

— Богато сміють ся з оповідань детективів, — говорив він усміхненим журналїстам, — але я, прочитавши все, що писали Ґаборіо і Конан-Дойль, прийшов до переконаня, що належить звертати увагу на найменші дрібниці. Не завважали ви, сер, по відході тої особи попелу з сиґара або чогось подібного?

— Нї, нїчого, — відповів серіозно видавець.

— Шкода, — сказав детектив прощаючись і завиваючи пекольну машину.

Перед відходом детектива видавець розмовляв з ним довго і серіозно.

— Лиш я й ви знаємо про сей випадок, — додав він, — і коли про нього довідають ся инші особи, то се дасть менї право думати, що полїція бувае слизькоязика!

— Можете бути певні, що ми будемо мовчати, — була відповідь детектива, — ми вже й так зовсїм заплутали ся.

— Знаменито, — додав видавець, а в його словах звучала погроза.

Вельбі і видавець ховали тайну, доки ґазета не була вислана до друкарнї.

Посторонному чоловікови може очевидно видати ся се дивним, але люди, що працюють при ґазетах, знають, що звичайно всї новинки відомі скорше, нїж появлять ся в друку.

Буває часто, що хтось з прислуги в редакції довідавшись припадково про якусь новість, пише її зараз на папері і вкидає в вікно; там ловить його визначена на те особа і біжить стрімголов до другої редакції, аби продати новинку за добрі гроші. Такі річи повторяють ся дуже часто.

Пів до дванайцятої закипіло в кімнатах редакції „Мегафона" як в кітлі, бо вже всї співробітники дізнали ся про „образу". То був грандіозний випадок і тому на першій сторонї газети надруковано великими буквами:

„Знов „Суд чотирьох". „Образа редакції „Мегафона". „Діявольська хитрість". „Іще листи з погрозами". „Суд чотирьох" дотримає своєї обіцянки". „Замітний документ". „Чи спасе поліція сера Філіпа Рамона?"

— Дуже добра статя, — сказав редактор, кореґуючи її.

Він збираючись тоді до відходу стояв з Вельбі при дверах.

— Не кепсько, — відповів той, — я думаю... Що се таке?

Останнїй виклик відносив ся до курзора, що прийшов з якимось чужим паном.

— Сей пан, сер, бажає з кимось поговорити, — сказав курзор, — він дуже схвильований і я зважив ся привести його на гору; то чужинець і я не можу його зрозуміти.

— Чим можу вам служити, добродію? — обернув ся видавець до чужинця по французьки.

Той похитав головою і промовив кілька слів на чужім діялєктї.

— А! — крикнув Вельбі. — Та він Еспанець — і обертаючись до нього спитав по еспанськи: — В якій справі:

— Чи тут редакція сеї газети? — спитав Еспанець, витягаючи з кишенї брудне число „Мегафона". — Чи можу бачити видавця?

Видавець здрігнув, але назвав себе.

Тодї незнайомий оглянувшись, прошептав несміло: Я оден з „Суду чотирьох".

Вельбі зблизив ся і уперто глянув на нього.

— Як називаєте ся — швидко спитав він.

— Тері, — відповів той.

* * *

Було пів до одинайцятої, коли кеб, в якім сидїли Пойкарт і Манфред вертаючи з театру, завернув на Оксфордську улицю.

— Ти заявляєш бажанє бачити видавця, — говорив Манфред, — тодї ведуть тебе до контори, там ти поясниш комубудь свою справу, але на жаль вони не можуть помогти тобі, хоч крайно чемні; їм чемність не доходить одначе до того, аби проводити тебе до входових дверий, тому ти не знаючи розкладу кімнат, входиш припадково до кабінету видавця. Знаючи, що його нема дома, ти входиш туди сміло, робиш, що тобі треба, і виходиш спокійно назад, і коли на щастє нема поблизько нїкого, замикаєш навіть двері, коли-ж зауважиш кого в дверах, виговорюєш голосно кілька про-

щальних фраз. Се все.

Пойкарт став і закуривши нове сиґаро, говорив далї:

— Уживай таких коверт, на яких ґума не висихає швидше, як за годину, через те придаси більше таємничости справі.

Манфред засміяв ся.

— Коверта з вохкою ґумою заінтриґує особливо анґлїйських детективів!

Коли кеб проїздив по Оксфорд-Стрітї, Манфред застукав до візника і казав йому станути при тротоарі.

— А я думав, що вам далеко ще їхати, сер, — завважив візник беручи ґроші.

— Так, я також так думав, — відповів йому Манфред, — добраніч!

Він стояв на тротуарі балакаючи з Пойкартом, доки кеб не сховав ся на закрутї, потім вони вернули назад до Мармурової арки і пройшовши Парк-Ляйн, увійшли у Піккаділі. Тут вони зайшли до реставрації, де в нишах сидїла маса мущин довкола мармурових столів і всї балакаючи курили папіроси.

В одній нищі сидїв Ґонзалєц з довгою папіроскою в зубах; його виголене лице було задумане і спокійне.

Хоча нїхто з прибутих не показав найменшого здивованя на вид Ґонзалеца, але все таки серце Манфреда застукало сильно, а на блїдих щоках Пойкарта появили ся два румянцї.

Коли вони сїли за столик коло Ґонзалєца і кельнер діставши замовленя відійшов, Ман-

фред спитав пошепки:

— Де Тері?

Леон ледви замітно стиснув плечима і відповів йому спокійно:

— Тері втік.

По хвили мовчанки Леон говорив далі:

— Ти перед відходом нині рано дав йому пачку ґазет?

Манфред кивнув притакуючи головою.

— Так, анґлійських ґазет, — сказав він, але Тері не знає ні слова по анґлійськи, а що там були образки, то я дав їх, аби його розірвати.

— Між тими ґазетами було число „Мегафона"?

— Так, так, — пригадав собі Манфред, — там була замітка про винагороду і цілковите прощенє доносця, написана по еспанськи, — сказав він і задумав ся. — Так, — говорив далі, — я прочитав се пізнійше.

— Ти поступив дуже необережно, — зауважив Пойкарт.

— Я звернув увагу, що Тері був сильно схвильований, але думав, що то від нашої вчорашньої розмови з ним, коли ми йому пояснили, яким способом хочемо усунути сера Рамона, і ту ролю, яку він має відіграти в тій справі.

Тому що появив ся кельнер приносячи замовлену їду, Леон почав говорити про що инше.

— Се нагадує мені історію коня, за якого

заплачено таку величезну суму, а тим часом той кінь прибув до Англії аж по місяци, а перед тим ніхто його й не бачив, — сказав він.

— Думка, що той кінь не витримає перевозу через канал, була страшна, — додав Манфред.

В ту хвилю кельнер відійшов.

— Нині рано ми вийшли з ним на прохід, — говорив далі Леон, — і йдучи по Ріджент-Стріті він що хвилі ставав, вдивляючись у вітрини склепів, але ледви ми відійшли від вистави фотографа, як я стратив його з очий. На вулиці була маса народа, але Тері не було і від того часу я все шукаю його.

Леон допив свою склянку і поглянув на годинник. Оба останні приятелі не пили нїчого і можна було завважити, що вони позащіпали свої пальта.

— Небезпека не так може дуже велика, — сказав з усміхом Ґонзалец.

— Я беру всю вину на себе, — промовив Манфред, але Пойкарт стримав його:

— Вже коли хто винен з нас, то лиш оден я, — сказав він, сміючись уривчисто. — Нї, Жорж, ми занадто мало значіня признавали анґлїйським ґазетам, їх хитрости та зручности, а тепер треба говорити про те, хто винен, та крім того гунцвот ще....

— Дівчина з Хереса, — докінчив Леон.

По хвилевій мовчанці задумали ся всї три глубоко.

— У мене стоїть тут мотор, — сказав Леон,

— ви сказали, що прийдете сюди на 11-ту а в Дуврі стоїть наш яхт так, що досвіта можемо бути в Франції.

Манфред глипнув на нього.

— Ти як думаєш? — спитав він.

— Я раджу лишити ся і кінчити діло, — відповів Леон.

— Я також так думаю, — сказав спокійно і рішучо Пойкарт.

Манфред подзвонив на кельнера.

— Маєте останні вечірні телеґрами? — спитав він.

Кельнер приніс йому дві ґазети.

Переглянувши уважно Манфред відложив їх і сказав:

— В сих телеґрамах нема нічого, Коли-ж Тері пішов на поліцію, то ми мусимо укрити ся на час і видумати инший плян поступованя, бо попередній в такім разі зовсім не придатний!... А може ліпше від разу вимірити останній удар, адже Тері оповідав нам усе, що ми бажали довідати ся від нього, хоч...

— Се було би зовсім несправедливе в відношеню до сера Рамона, — додав Пойкарт тоном, що не допускав суперечки, — йому лишило ся ще два дни і він мусить дістати остатнє остереженє.

— В такім разї, — сказав Манфред устаючи. — ми мусимо відшукати Тері.

Пойкарт і Ґонзалец устали також.

— Коли Тері не пішов на поліцію, то де-ж він задів ся?

Питанє задав Леон.

— Пішов до редакції тої ґазети, що надрукувала оголошенє по еспанськи, — відповів Манфред.

І всї три зрозуміли, що так було дійсно.

— Твій мотор може придати ся нам, — додав Манфред, і вийшли всї три з кімнати.

* * *

В кімнатї видавця сидїли два журналїсти, а перед ними стояв Тері.

— Тері, — повторив Вельбі, — я зовсїм не знаю такого імени. Хто ти? Де жиєш?

— Я, сіньори, з Хереса в Андалюзії, служив на виноградній фармі.

— Я зовсїм не про те питаю тебе, — перервав йому Вельбі, — скажи нам, звідки ти прийшов тепер, із якої части Льондона?

Тері подивив ся підозріло в лице того,

— Як я можу се знати? Там є доми, вулиці, ходять люди, менї відомо, що се Льондон і що я тут маю вбити чоловіка, мінїстра за те, що він хотїв перевести в парляментї новий несправедливий проєкт закона, але більше вони не казали менї нїчого.

— Вони? Хто вони? — спитав задихуючись видавець.

— Останнї три.

— А якже вони називають ся?

Тері подивив ся підозріло в лице того, що задав йому се питанє.

— Обіцяна нагорода і цїлковите прощенє, — промовив він похмуро, — і я хочу дістати

все те, а потому буду вже говорити.

Видавець підступив до свого бюрка.

— Коли ти дійсно оден з „Суду чотирьох" — сказав він, — то дістанеш свою нагороду і частину її видам тобі зараз.

Він подзвонив і видав курзорови, що ввійшов, такий приказ:

— Скакайте до друкарні і кажіть затримамати всіх складачів доти, доки я сам не відпущу їх.

В долині у друкарні гуділи машини і випускали перші ранішні числа

— Тепер, — сказав видавець, звертаючись до Тері, що стояв увесь час розмови, оглядаючись неспокійно, — тепер скажи мені все, що знаєш.

Тері, не відповідаючи, глядів уперто в долину.

— Обіцяна нагорода і амнестія, — шепотів без перестанку.

— Говори швидче, — крикнув на нього Вельбі, — і дістанеш одно і друге! Скажи передовсім, що то за „Суд чотирьох", як називають ся три инші твої спільники і де вони?

— Тут, — відповів сильний голос і видавець обернувшись побачив незнайомого, що примикав двері. Незнайомий підійшов сміло до них; він був в фраку й масці. В правій руці тримав револьвер. — Я оден із трьох, — сказав незнайомий спокійно, а два инші чекають мене на долині.

— Яким чином ви війшли сюди і чого по-

требуєте? — спитав редактор і протягнув руку до шафки свого бюрка.

— Положіть руку на стіл, — задзвенів голос і дуло револьвера звернуло ся до нього.

— Як я війшов сюди, вам пояснить ваш швайцар, коли прийде до себе, а тут я тому, аби спасти своє житє. Коли би Тері договорив, то я очевидно згинув би, і тому я хочу перешкодити йому зробити се. Правда, що се все дуже природне? Я особисто не маю нічого проти вас, джентельмени, але коли схочете менї перешкоджувати, то упереджую, що убю вас, — додав він спокійно. Все те було сказане по англїйськи.

Тері з широко отвореними очима і роздутими ніздрями відступав підчас тої розмови до дверий, віддихаючи важко.

— Ти хотїв видати своїх товаришів і не допустити, аби вони осягнули свою ціль, — сказав чужинець по еспанськи, онїмілому від перестраху доносцеви, — і тому ти повинен умерти!

При тих словах він звернув револьвер в груди Тері, але той упав на колїна, шепчучи молитву.

— Клену ся, що я не допущу до того! — крикнув видавець, кидаючись в перед, але дуло револьвера звернуло ся в його сторону і голос незнайомого проговорив тихо:

— Благаю вас, сер, не доводіть мене до крайности, бо инакше я буду приневолений убити вас.

— Я не дозволю вам сповняти тут убійство! — закричав знов видавець, як несамовитий, і знов хотів кинути ся в перед, але Вельбі стримав його.

— Чого горячити ся? — промовив тихо Вельбі. — Він очевидно не відступить від своєї постанови і ми не поможемо тут нїчого.

— О нї, сер, ви можете помогти дещо, — відповів незнайомий і рука його з револьвером опустила ся але швидше нїж редактор зміг відповісти, почув ся стук до дверий.

— Скажіть, що ви занятї, — і револьвер знов звернув ся до Тері, що скорчений лежав під стїною.

— Ідїть, — крикнув редактор, — я занятий!

— Складачї чекають, сер! — почув ся голос і кроки почали віддаляти ся.

— Ну, тепер говоріть, що ми можемо зробити? — спитав редактор.

— Ви можете спасти житє сього чоловіка.

— Яким способом?

— Дайте нам слово чести, що позволите нам відійти, не роблячи нїякого розголосу, та що не вийдете з сеї кімнати протягом чверти години.

Видавець вагав ся,

— А по чім я буду знати, що ви не забєте його, вийшовши з сього дому?

Незнайомий засміяв ся.

— А по чім я знаю, — своєю чергою спитав він, — що ви не наробите галасу, скоро я звідси вийду?

— Я дав би вам слово чести, сер, — холодно відповів видавець.

— Я також дам вам слово чести, якого ще ніколи не зломав, — почула ся спокійна відповідь.

Видавець очевидно не міг рішити ся.

Тут в його кабінеті відбувала ся така рідка подія: ще кілька хвилин і він був би приневолив Тері видати свою тайну, навіть тепер ще, як би він був смілійший, можна би було все спасти... Складачі чекали, але рука, що тримала револьвер, була рукою енергічного чоловіка... і видавець піддав ся.

— Я годжусь, але з умовою, і упереджую вас, що арешту та кари ви не уникнете.

— Менї дуже жаль, — відповів незнайомий з легким поклоном, — але я не можу згодити ся з вами тому, що уникнути можна всего, крім смерти. Ходім, Тері, — говорив далі по еспанськи. — Даю тобі слово чести, що не ткну тебе.

Тері підійшов до нього нерішучо зі спущеною в долину головою. Незнайомий підійшов до дверий, отворив їх легенько і почав надслухувати; в ту мить шибнула видавцеви знаменита думка.

— Слухайте, сер, — сказав він швидко, — коли вернете до дому, напишіть менї історію свого житя; менї не треба ніяких подробиць що могли би вас компромітувати; напишіть тілько щось про свої пляни, стремління і мотиви, які приневолюють вас так поступати.

— Сер, — відповів незнайомий і в його

голосї звучав захват, — я пізнаю в вас великого лїтерата, артиста! Завтра ви дістанете мою сповідь, — і з тими словами вїн і Тері отворили двері і вийшли в напів темний коридор.

РОЗДІЛ VI.

В ПЕРЕДОДЕНЬ СМЕРТИ.

Продавцї ґазет, що кричали по вулицях захриплими голосами, рознесли всюди вістку про те, як члени „Суду чотирьох" були близькі арештованя; тими новинками були надто заповнені стовпцї всїх ґазет і на величезних афішах, надрукованих грубими буквами червоної барви, не можна було бачити нїчого иншого. Подорожні, сидячи в ваґонах, читали без віддиху ґазетні звістки і переривали те заняте лиш тому, аби поговорити, як кождий з них поступив би будучи на місци видавця „Меґафона",

Все, що давнїйше цїкавило суспільність: війна, голод, звичайні випадки убійства, парлямент, нїмецький цїсар, все те було призабуте і вся цїкавість суспільного житя зосередкувала ся на останнїй новинї дня. Чи сповнить „Суд чотирьох" свій замір і чи убє завтра мінїстра заграничних справ? Нї про що инше не говорено!

Тим убійством грозили вони вже цїлий місяць і коли не станеть ся нїщо особливе, то

воно повинно бути сповнене завтра.

Нїчого дивного, що вся льондонська преса присвячувала в виданях значне місце випадкови з Тері, що явив ся особисто до видавця, і зручности решти його спільників, що відібрали його назад... „Трудно зрозуміти, — говорила газета „Телеґрам", — чому відомі журналїсти, що видають сензаційні газети, і що мали в руках — коли вірити їм — дїйсно тих злочинців, пустили їх свобідно, даючи їм тим самим можливість виповнити страшний замір і убити визначного дипльомата, якого корисна дїяльність... Ми говоримо „коли", бо дуже трудно буває вірити звісткам дешевих сензаційних газет, що виходять з ярко освітленого кабінета. Коли отже злочинці були дїйсно в конторі редакції"....

В полудне вийшла з головного департменту поліції грубо надрукована оповістка:

„1,000 фунтів штерлїнґів нагороди".

„Пошукуєть ся підозрілого в належаню до злочинної організації „Суду чотирьох" Мішеля Тері або Семонта або Лечіка, що приїхав недавно з города Хереса в Еспанії, родом Еспанця, який не знає нї слова по анґлїйськи. Ріст 1.70 м., очи карі. Волосє і вуси чорні, лице широке. Окремі приміти: білий шрам на щоці і шрам від удару ножем на голові. Фіґура гладка.

„Визначена нагорода буде видана тій або тим особам, що відшукають або самого Тері,

або увесь склад „Суду чотирьох", або вкажуть місце їх пробуваня".

Ясно, очевидно, що поліція діставши о другій годині в ночи звістку про подію в редакції від самого видавця, заразісінько постарала ся про просте сполучене телеґрафу з Еспанією, збудивши при тім кілька високих осіб у Мадритї, що лежали вже в ліжках, і довідала ся від еспанської поліції про все, що там було відоме про Тері, чим облекшила незвичайно пошукуваня льондонській поліції. Сер Рамон з трудом силкував ся зосередкувати свою думку на письмі, яке писав, сидячи в своїм кабінеті.

Письмо було адресоване до головного управителя сера Рамона, що завідував усім величезним майном, в яке Рамон виїздив на відпочинок. Сер Філіп не мав ні жінки, ні дітий, ні загалом ніякої близької родини.

„Коли людям, що грозять менї, удасть ся їх намір убити мене, — писав сер Рамон. — то по смерти я полишу значну суму гроший не лиш вам, але всім, що служили менї вірно".

Протягом останніх кількох днів змінив ся дещо погляд сера Філіпа на небезпеку, що грозила йому.

Постійний надзір за ним із одного боку, а з другого неприємність безперестанного підслухуваня зденервували його зовсім, а почутє образи від такого положеня розсіяло цілковито давний страх. Всї його умові здібности були звернені до того, аби хоч не знати за що перевести свій проект і доказати „Судови чо-

тирьох", що він сильнїйший від них та що англїйського мінїстра не можна перелякати.

„Було би смішно, — писав він в одній своїй статї під назвою „Індівідуальність чоловіка, як народного дїяча", надрукованій кілька місяцїв пізнїйше в однім англїйськім журналї, — було би навіть дивовижно, аби критика, що походить з цїлком некомпетентного жерела, могла мати вплив на державного дїяча в питаню про потребу нового закона, який має служити добру порученого його управі народа. Він та сила, що не тілько позвинна помогти народови у всїх його прикрих ситуаціях, але усунути всї непорозуміня і полїпшити ті обмеженя, які заходять в інтернаціональних торговельних зносинах і при обставинах, серед яких я тепер опинив ся; мінїстер, що відчуває всю відповідальність, яка лежить на нім, перестає бути живим чоловіком і робить ся цїлковито автоматом".

У сера Філїпа було мало приятелїв; він не мав тих прикмет, які роблять чоловіка популярним. Він був чесний, холоднокровний і з сильною волею, але не зазнавши нїколи любови, зробив ся цинїком. Він нїколи не захоплював ся сам, але нїхто також не захоплював ся ним. Признавши якийсь принцип за лїпший від иншого, він дїлав все в тім напрямі, і коли для добра своїх земляків уважав конечним зробити щось, то доводив все до кінця хоч би не знати за що. Про нього можна було сказати, що він не честолюбний, але що стремів до

задуманої цїли. В парляментї його бояли ся і називали небезпечним тому, що для нього не істнувало слово „компроміс". Висловивши раз свою думку про якусь справу, він бажав, щоб її абсолютно поділяли його товариші.

Протягом його служби появляли ся на газетних стовпцях чотири рази звістки про димисію одного з мінїстрів і за кождим разом називано того, хто не згоджував ся в поглядах з сером Рамоном. На преважну річ, як і на дрібницю, сер Філїп мав свій окремий погляд; він на приклад не згодив ся жити в державнім мінїстерськім помешканю, але мешкав у своїм власнім домі, де на одній половинї була його канцелярія, а друга сповняла ролю мінїстерського двірця.

Рівно о десятій годинї він від'їздив до парляменту. Він мав в кімнатї телефон, що лучив його з мінїстерством, і се було одиноке сполученє його з тим величавим двірцем, в якім жити бувае заповітньою мрією богатьох великих дипльоматів.

Та тепер, коли настав той страшний для нього день, коли всї змаганя спасти його повинні були сконцентрувати ся в одним місцї, полїція домагала ся, аби він переїхав до мінїстерського двірця. Говорили, що в двірци буде їм лекше берегти мінїстра. Розклад двірця був їм відомий. Всї входи будуть береженї, а переїзд той небезпечний переїзд з помешканя сера Рамона до двірця буде знесений.

З трудом переконали сера Філїпа по бо-

гатьох намовах про потребу переїзду і лише свідомість, що охорона в двірці буде менше замітна, ніж в його помешканю, приневолила його згодити ся на те.

— Ви-ж самі, сер Філіпе, не любите, коли мої люди стоять в вас за дверми, і подають вам воду до голеня — сказав йому головний агент Фальмут без церемонії, — вам було неприємно, що детектив сидів у вас в ванні, коли ви там увійшли, і ви жалуєте ся, що перебраний поліцай сидить у вас на козлі поруч з візником, але я запевняю вас, що в будинку міністерства ви навіть не побачите їх.

Ті доводи переконали його.

Сер Рамон писав письмо до свого управителя як раз тоді, коли мав переїздити зі свого помешканя до міністерства, а детектив стояв в нього за дверми.

Телефон, що стояв побіч, задзвонив, і голос його секретаря спитав, чому він так довго їде.

— У нас 60 поліційних агентів, — сказав весело молодий секретар, — а завтра будемо мати....

Сер Філіп нетерпеливо слухав тої розмови.

— Дивую ся, чому ви не приготовите зелізної скрині, аби посадити мене до неї, — сказав він незадоволено і відзвонив.

Хтось постукав в двері, а потім показала ся голова Фальмута.

— Я не смію принаглювати вас, сер; але...

Таким чином міністер заграничних справ

переїхав зі свого помешканя до міністерства в настрою дуже подібнім до озлобленя.

Він не привик до того, аби його принаглювати, огороджувати і вказувати, що має робити! Коли їхав, його дразнили вельосіпедисти, що гнали по обох боках його карити, перебрані поліцаї, що стояли на тротуарі вдаючи, буцім то вони любують ся склеповими виставами і в кінці коли побачив в'їздячи в улицю, де було міністерство, що проїзд через неї затамований для всіх, крім його екві пажа, та почув, як зібрана юрба витала його окликами; почутє, якого зазнав в тій хвилі, було подібне до приниженя. Секретар вийшов напроти нього з брулїоном тої бесїди, яку сер Філїп мав виголосити, обороняючи другий раз свій проєкт про вигнанє державних злочинців.

— Ми наткнемо ся, — сказав секретар, — на сильну опозицію, але проте маємо 36 зайвих голосів!

Переглянувши всї замітки, сер Рамон підбадьорив ся і знов почув себе веселим і спокійним. Все таки був він найважнїйшим міністром! „Всї ті погрози просто смішні, — подумав. — То полїція винна, що наробила стільки крику, а головно преса, особливо та, що захотїла викликати сензацію між публикою".

І коли обернув ся до свого секретаря, то в виразї його лиця появило ся щось дитинно-веселе.

— А щож чувати про моїх невидимих приятелїв, як вони називають себе, ті поганцї?

„Суд чотирьох" здаєть ся!

Говорячи те слово він все таки не був щирий, бо назва „Суд чотирьох" вертїла ся в него вічно в голові, днем і нічю.

Секретар не зараз відповів; він все виминав зі своїм шефом розмови про „чотирьох".

— Ми не знаємо нїчого більше понад те, що ви, сер, читали самі про них. Ми знаємо тепер, хто такий Тері, але не маємо зовсїм понятя про його трьох спільників.

Мінїстер силкував ся засміятись.

— Вони дали менї термін до завтра, аби все обдумати, — сказав він.

— Значить, ви знов мали від них звістку?

— Лише кілька слів, — відповів недбало сер Філїп.

— І стільки?

Сер Філїп нахмурив ся.

— Вони додержать своєї обіцянки, — промовив він коротко. Слова секретаря „і стільки" повіяли холодом на його душу.

* * *

На верха в робітнї сидїв перед своїми трьома спільниками Тері, похнюплений і заляканий.

— Я хочу нарештї переконати тебе, що ми не сердимо ся на тебе за донос, —говорив Манфред, — і ми з Пойкартом думаємо навіть, як коректно поступив сеньор Гонзалец не відібравши тобі житя!

Тері спустив очи перед прошибаючим поглядом свого співбесїдника.

— Завтра, — говорив той, — ти виповниш те, на що давнійше згодив ся... коли очевидно се буде потрібне. Потім поїдеш... і він замовк.

— Куди? — спитав злобно Тері. — Куди-ж куди-ж, скажіть, на все святе! Я сказав їм своє імя і вони знають, хто я такий! Вони дізнають ся про все, коли запитають нашу поліцію про мене!

Він підскочив і поглянув ненависно на своїх товаришів. Його руки трясли ся, а вся його сильна фігура дрожала від злости і страшного зворушеня.

— Ти сам себе зрадив, — відповів йому спокійно Манфред, — і тепер покараний! Але ми постараємо ся знайти тобі нову Еспанію, де дівчина з Хереса буде чекати на тебе!

Тері поглянув на них недовірчиво. Чи не насміхали ся вони над ним? Але на їх лицях не видно було усміху, лише Ґонзалєц дивив ся на нього своїм проникливим, загадковим поглядом.

— Ви закленете ся мені на те? — спитав Тері охриплим голосом. — Закленіть ся мені всіми....

— Я обіцяю зробити те, а коли хочеш, й заклясти ся! — заспокоїв його Манфред. — Але тепер, говорив він дальше иншим тоном, — подумай про те, чого ми очікуємо від тебе. Завтра вечером... що ти маєш зробити!

Тері кивнув потакуючо головою.

— Ніяка сила не може нам перешкодити!

Я, ти, Пойкарт і Ґонзалєц маємо убити того несправедливого чоловіка і ніхто в цілім світі не довідається ся, яким чином ми зробимо се! Та смерть здивує ввесь світ! То буде швидка й певна смерть, вона захопить його несподівано, проникне до нього незамітно не вважаючи на всю охорону! Ніколи ніхто не зробив такого подвигу!... Така смерть... — він замовк. Його щоки почервоніли і він блискучими від захвату очима поглянув на своїх товаришів.

Пойкарт був спокійний по давньому, а Леон очевидно почав також хвилювати ся.

— Простіть мені, — сказав він майже боязко і його лице ще сильнійше почервоніло, — я поневолі захопив ся будучим пляном наших дїл і зовсім забув про ціль, до якої стремимо!

— Се зрозуміле, — відповів серіозно Пойкарт тодї, як Леон мовчки стиснув йому руку. Всї три замовкли. Але Леон засміяв ся наразі.

— Ходїм до роботи, — сказав він і звернув ся до своєї імпровізорної лябораторії.

Прийшовши туди Тері здіймив свій сурдут; він був тут як дома, вся його приниженість щезла і замість боязливого чоловіка появив ся начальник, що приказував, учив, давав вказівки; люди, перед якими він кілька мінут назад дрожав зі смертельного страху, бігали тепер на його приказ із одного поверха на другий і з лябораторії до кабінету.

Роботи було богато: треба було робити обчисленя, комбінації, проби тому, що убійство сера Філїпа Рамона мало бути довершене

відповідно до найновійших наукових висліді

— Я піду, роздивлю ся, чи не слідять за нами, — сказав несподівано Манфред, виходячи до кабінету, і виніс звідти драбину, яку проніс темним коридором і дійшовши до кінця, упхав її в двері, що вели на дах із його комінами, бридкими телеграфічними стовпами і заржавілими зелізними кратами, та біноклем почав оглядати частину города. Потім поповз помалу назад до дверий, отворив їх і почав обережно спускати ся, аж доки нога його не станула на остатнім щеблі драбини, тоді швидко збіг і замкнув за собою двері.

— Ну що? — спитав весело Тері.

— Я бачив, що ти поставив напис, — відповів Манфред.

— Так буде ліпше тому, що нам доведеть ся працювати в темноті, — завважав Тері.

— Не вже ти міг щось побачити? — спитав Пойкарт.

Манфред зробив притакуючий жест.

— Розглянути було трудно; видно було будинок парляменту і в мраці обрисувала ся вулиця, при якій є мінїстерство!

Тері в той час працював далі і зовсім був затоплений у роботі. Він чим не займав би ся, все робив порядно. Він розумів, що для тих людий повинно бути все зроблене як найліпше. В останніх днях вони приневолили його признати їх висшість і тепер для нього було питанє самолюбства доказати їм свою зручність, винахідливість і заслужити похвалу тих, що

примусили його переконати ся про його нїкчемність.

Всї вони стояли з боку і мовчки слїдили за ним. Леон дивив ся на нього з подивом і як учений психольог старав ся знайти в злочинцї артиста. Нарештї Тері скінчив.

— Тепер готове, — сказав він, вискаливши широко з задоволеня свої зуби. — Покажіть менї вашого мінїстра, дозвольте менї поговорити з ним одну мінуту, а в другій він буде мертвий .

Говорячи се, лице його прибрало поганий, відразливий вираз. Він був подібний до бика, розюшеного видом крови.

Инші були до нього дивним контрастом: анї оден мяз не дрігнув на їх лицях, на них не було нї радости, нї жалю, а лише звісне напруженє, яке можна завважити в судії, що оголошує засуд злочинцеви. Тері завважав той вираз і похолов зі страху; він піднїс руки, немов бажаючи відтрутити їх.

— Станьте, почекайте! — крикнув він. — На Бога, не глядїть так на мене!... Перестаньте!... О, Господи!... — і він закрив лице руками.

— Якже ми глядимо на тебе? —запитав Леон мягко.

Тері похитав головою.

— Я не можу розповісти вам, але ви немов судія у Гренадї, коли говорить... говорить: Він засуджений на смерть!"

— Коли ми так глядимо, — сказав суворо Манфред, — то тому, що ми дїйсно судії і не

лише судії, але й виконавці наших присудів.

— Я думаю, що ви будете задоволені з мене, — прошепотів Тері.

— Так, ти працював гарно, — відповів Манфред серіозно, а инші повторили те саме.

— Гарно, гарно! Проси Бога, аби ми мали успіх! — додав він урочисто.

Тері дивив ся з подивом на тих чудних людий.

* * *

Аґент Фальмут доніс своїому шефови, що всї приготованя до охорони міністерства покінчені.

— Я заповнив полїцією ввесь будинок міністерства, — говорив він, — у кождій кімнаті стоїть оден чоловік. Чотири наші лїпші аґенти сидять на дасї, а є також люди в сутеренах і в кухнях.

— А як стоїть справа зі службою? — спитав директор.

— Сер Філїп покликав свою службу з маєтку так, що нема ні одного чоловіка, починаючи від секретаря, а кінчачи портїером, якого біографії не знав би я на память.

Директор полїції зітхнув легко.

— Я буду дуже тїшити ся, коли мине завтрішний день! Які ви обережности поробили?

— Ми не змінили нїчого, сер, від того ранку, коли сер Філїп переїхав. Він пробуде ввесь завтрішний день в будинку міністерства; о девятій лише поїде до парляменту, де прочитає проект нового закону і вернеть ся знов о оди-

найцятій годині. Я розпорядив аби здержано рух возів від трьох чвертий на девяту до чверти на десяту і так само коло одинайцятої години.

— Чотири закриті карити поїдуть від будинку міністерства до парляменту, а в той час сер Філіп поїде автомобілем, — сказав директор.

В тій хвилі постукав хтось (розмова вела ся в кабінеті директора) і до кімнати ввійшов поліційний офіцир; він тримав в руках візитову карточку, яку й положив на стіл.

— Сіньор Йоса ді-Сільва, — прочитав директор, — то начальник поліції в Еспанії, — пояснив він аґентови, що сидів в нього. — Просіть його.

Сіньор ді-Сільва, маленький, живий чоловік, з бородою і великим носом, поздоровив своїх англійських товаришів з тою безмірною чемністю, яка принята в урядових еспанських кругах.

— Дуже жалую, що занепокоїв вас своєю просьбою приїхати до нас, — сказав йому директор, стискаючи руку і представляючи Фальмута. — Надію ся, що поможете нам віднайти Тері.

— Я на щастє був як раз в Парижі, — сказав Еспанець, — о, так, я знаю Тері і дуже дивую ся, що він попав в таку визначну компанію! Ви питаєте, чи знаю „Суд чотирьох"? — він здвигнув плечима. — Хто може їх знати? Я про них чував, памятаєте ту справу в Міля-

ні?... Але Тері зовсім не інтелігентний злочинець! Я здивував ся, що він прилучив ся до тої банди!

— Тим часом, — сказав директор, беручи копію поліційного реферату зі стола і переглядаючи його, — ваші люди забули подати нам, хоч то й не так важна річ, яка спеціяльність Тері.

Еспанець нахмурив брови.

— Ремесло Тері? Позвольте пригадати, — він задумав ся. — Ремесло Тері? Я не знаю його добре, але памятаю, що воно дотикало гуми. Першим його проступком була крадіж гуми, але коли хочете знати докладнійше, то...

Директор поліції засміяв ся.

— О, ні, се не важне, — недбало відповів він.

РОЗДІЛ VII.

ПІСЛАНЕЦЬ ІЗ „СУДУ ЧОТИРЬОХ".

Засуджений „Судом чотирьох" міністер мав дістати ще одно остереженє. В останнім листі, який дістав, була така фраза: „Ви дістанете ще одно — останнє остереженє, але щоб ми були певні, що воно дійсно попаде в ваші руки, його передасть вам особисто один з нас". Та замітка заспокоїла поліцію більше, ніж не знати що в тім процесі. У всіх агентів виробила ся поневільна думка про беззакидну чем-

ність тих незвичайних злочинців і вони вірили, що їх обіцянка мусить бути свято виповнена. Всі сильні заходи охороненя від смерти сера Філіпа поробила поліція виключно задля переконаня, що все обіцяне буде сповнене, і та віра в їх „слово чести" була основою сили „Суду чотирьох". Можна було надіяти ся, що ті люди, йдучи так сміло проти всіх заряджень поліції, зайшли тепер занадто далеко в своїх намірах і можуть тому попасти ся. Лист, в якім була подана повисша заява, був власне тим, про який згадав мимоходом сер Філіп, розмовляючи зі своїм секретарем.

На тім листі була штампіля: „Бельґен, 12 год. 15 мін."

Тепер лишаєть ся тільки питане, що ліпше: чи збільшити за вами нагляд до найвищого ступня чи удати, що його нема зовсім і обманути тим одного з „чотирьох" та злапати його? — спитав нещадно головний аґент Фальмут.

Се питане було звернене до сера Філіпа Рамона, що сидів в кабінетї у своїм вигіднім кріслї.

— Хочете, аби я відіграв ролю примани? — сказав він незадоволеним тоном.

Аґент оправдав ся.

— О ні, сер, зовсім не те... ми хотїли лиш дати їм можність...

— Я розумію вас знаменито, — перервав йому міністер з роздразненем.

Аґент говорив далї:

— Ми вже знаємо, яким способом була занесена пекольна машина до парляменту; того самого дня, коли те стало ся, видів не оден, як старий посол Баско входив туди.

— Ну, і що з того виходить? — спитав сер Філїп здивований.

— Річ в тім, — говорив аґент спокійно, — що містер Баско того дня не підходив навіть близько парляменту і ми не підозрівали-б того, бо в реєстрі не було його імени, але завдяки нашій невтомній і безнастанній праці від першого дня нам удало ся викрити ту штучку.

Сер Філїп підскочив і почав нервово ходити по кімнаті.

— Значить, вони вистудіювали докладно всї звичаї нашого парляменту, — швидше потвердив він, ніж спитав.

— Правдоподібно, — відповів аґент. — Вони вистудіювали очевидно знаменито наш край, і в тім власне лежить головна небезпека.

Сер Філїп нахмурив ся.

— Адже ви запевняли мене, що небезпеки нема... властиво, що нема серіозної небезпеки.

— Небезпека, сер, лежить в тім, — сказав аґент пошепки, вдивляючись уперто в лице сера Філїпа. — Люди, що знають так добре перемінювати свою фіґуру і своє лице, доказують вже сим самим, що вони не прості розбійники. Я не знаю, чого вони добивають ся, але ведуть свою справу знаменито і не зважаючи на всї перешкоди, хотять уперто довести

її до кінця. Один з них перебираєть ся як справжній артист і власне його я й бою ся нині.

Сер Філіп махнув нетерпеливо головою.

— Мене вже змучило все те, — крикнув він і гримнув рукою по столі, — розумієте, змучило! Всі ті детективи, ріжні перебираня, замасковані убійці, якими я окружений, заражають повітрє якоюсь атмосферою, яка буває лише в мельодрамі.

— Але вам все таки доведеть ся потерпіти ще два дни, — сказав аґент щиро.

„Суд чотирьох" впливав зле не лиш на нерви міністра, але й богатьох инших.

— Але ми ще не постановили, як поступити нині вечером — додав аґент.

— Робіть, як знаєте, — відповів коротко сер Філіп, а потім додав:

— Чи я можу піти нині вечером на засіданє парляменту?

— Ні, на нашу думку ви не повинні сього робити, — відповів аґент.

Сер Філіп задумав ся на хвилю.

— Надію ся, що всі ті обережности ховано в тайні?

— Очевидно!

— Хто знає про них?

— Ви, ваша ексцеленціє, директор полїції, ваш особистий секретар і я.

— А більше нїхто?

— Рішучо нїхто. І коли-б ваша безпечність залежала лише від цїлковитого незнаня вашо-

го особистого поведеня, то можна би цілковито заспокоїти ся.

— А чи всї ті розпорядженя пороблені письменно? — спитав мінїстер.

— Нї, сер, увесь плян нашого поступованя уложений устно і не записаний нїгде так, що навіть премієр-мінїстер не знає його,

Сер Філїп зітхнув з полекшею.

— Ви урядили се добре, — сказав він.

Агент устав. Сер Філїп відпровадив його до передпокою, де сидїв його секретар.

— У мене якесь дивне почуване в сих двох днях, — сказав Фальмут одному прислужникови, що помагав йому одягнути ся в його довге пальто, — менї все здаєть ся, немов за мною слїдять і я навіть почав їздити на моторі! За мотором труднїйше слїдити не звернувши на себе уваги!

Він запхав в кишеню руку і виймив звідти окуляри.

— Се одиноке моє переодяганє, яке я роблю, — сказав він, усміхаючись невиразно, — але, сер Філїпе, я за цїлу свою 25-лїтну службу граю перший раз ролю комічного агента, яких бачимо на сценї.

По відходї Фальмута мінїстер вернув ся до свого бюрка. Він не любив сидїти сам, йому було лячно, а два агенти полїції, що стоячи поблизу і могли прийти на кождий його поклик, не усували почутя його одинокости.

Почуте страху перед „Судом чотирьох" не покидало його нїколи і так розстроїло його

нерви, що найменший шелест дразнив його. Він почав машинально бавити ся ручкою від пера і щось писати на бібулї, але страшно розлютив ся, коли завважав, що написане — була цифра чотири.

Чи варт був того його проект? Чи дійсно потрібна така жертва? Тай чи він був такий конечний, аби оправдати ним таке ризико? Ті питаня пересували ся кілька разів йому по голові, а потому знов блискала думка: „Яка жертва і яке ризико"?

— Я занадто богато думаю про можливість такого нещастя, — промовив він, кидаючи перо і відвертаючись від бюрка, — адже вони не мають нїякої змоги сповнити свій намір. Се зовсїм неможливе.

Хтось застукав до дверий.

— А, то ви Фальмуте, — сказав мінїстер, побачивши гостя, — як ви скоро вернули ся.

Аґент обтер старанно хустинкою вуса і виймив з кишенї коверту, дуже подібну до урядової.

— Я думаю, що се лїпше лишити в вас, — сказав він пошепки, — ся думка зродила ся в менї, як я лише відїхав звідси. Хто знає, нещасте все може зайти.

Мінїстер взяв коверту в руку і спитав:

— Що се таке?

— Як би в мене знайшли сю коверту, то се грозило би менї загибілю, — відповів аґент відходячи.

— А що-ж я маю з нею зробити? — спитав мінїстер.

— Я буду вам дуже вдячний, коли сховаєте її до мого повороту у своє бюрко, — і з тими словами аґент вийшов, примкнувши за собою двері.

При брамі він відповів на уклін перебраного полїцая, а потім сїв в мотор, що чекав на нього.

Сер Філїп поглянув незадоволено на коверту. На нїй була адреса департменту полїції і напис: „Довірочно".

— Се мабуть якась важна відомість, — подумав сер Філїп і в нім промайнуло підозрінє, чи то не полїційна звістка про його оберіґане.

В ковертї була дїйсно вказівка, яким чином міг би він уратувати себе. Він кинув коверту на стіл і присунув до себе инші папери: то все були копії проєкту, через який він наражував ся так сильно. Всї папери були записані коротко. В них говорено тільки про ціль і можність переведеня тої справи.

Він жув певний, що його проєкт перейде завтра, бо більша частина голосів була по його стороні.

Все зроблено, аби зібрати як найбільше народа; крім того до Льондону наїхала маса людий, що бажали бути присутні при події, яка могла зробити ся історичною і рівночасно могла мати траґічне закінченє.

Дивлячись на ті папери сер Філїп укладав собі плян поступованя. Чим не закінчила би

ся та справа, трагедією або нї, то в кождім разї вона так зацїкавила ввесь парлямент, що не може пройти без живих дебат.

Він був знаменитим бесїдником і його блискучі промови викликали сильне вражіне та нїколи не забували ся, тому він не бояв ся дискусії. Коли-б лише... йому було неприємно згадувати про „Суд чотирьох" не тому, що вони грозили йому, він вже забув се, а тому, що вони вдерли ся в його житє як якийсь чужий елємент або страшна сила, якої він не міг знищити анї своєю вимовою, анї згірдною насмішкою, анї інтриґою, нї загалом нїяким способом, відомим в парлямєнті.

Він не думав зовсїм про можливість компромісу, а думка погодити ся зі своїм противником навіть не приходила йому в голову.

— Я доведу проєкт до кінця! — прошепотів він кілька разів. — Я переведу його!

Тепер, коли настала рішуча хвиля, в нїм зміцнило ся ще більше бажанє побороти ся з тою ворожою для нього силою.

Рівночасно з тим задзвонив телєфон. Сер Філїп сидїв, спустивши голову на руку; він піднїс її і взяв слухавку телєфону.

Почув ся голос його адмінїстратора, який просив розпорядити полишеним помешканєм. Сер Філїп постановив на кілька днїв, доки грозила йому небезпека, замкнути цїлковито свій дім, не бажаючи виставляти свою службу на ризико.

Коли „Суд чотирьох" постановив дїйсно виповнити свою погрозу, то вони будуть пев-

но діяти, і кидаючи бомби, кинуть очевидно одну в його дім, а другу в міністерство.

Ледви міністер скінчивши говорити поставив на місце слухавку телефону, як застукано в двері і ввійшов аґент.

Він поглянув неспокійно на міністра і спитав:

— Чи ніхто не приходив сюди, сер?

Сер Філіп усміхнув ся.

— Коли хочете знати, чи не приходили до мене з „Суду чотирьох", з пропозицією остаточних умов, то я можу вас заспокоїти: ні, тут не було їх!...

Лице аґента розяснило ся.

— Я страшно бояв ся, сер, аби з вами не стало ся яке нещасте, поки я їздив, — сказав він хвилюючись, — а надто маю вам подати важну новину.

— Невже?

— Дійсно, сер. Директор поліції лише що дістав довгу телеґраму з Америки. По двох останніх убійствах, що були там, аґенти американської слїдчої поліції поробили всякі можливі розслїди. Вони збирали довго ріжні відомости і тепер прислали все те нам, — при тім детектив виймив з кишені папір і розложивши його, прочитав:

„З Чікаґо. Начальникови льондонської слїдчої поліції.

„Упередіть Рамона, що „Суд чотирьох" сповняє все свої обіцянки і коли він постановив убити його в означений день і означеним способом, то дотримає свого слова. Ми маємо до-

каз сеї визначної його прикмети.

„По убійстві Андерсона знайдено за вікном тої кімнати, де довершено убійства, нотатку, з якої були вирвані всї картки крім трьох. Ті три сторони були записані дрібним почерком, а на горі стояв наголовок: „Шість способів убійств", тут також стояла буква „С."

„Порадьте Рамонови отсе: Не пити в нїякім випадку кави, не отвирати листів і пачок, не уживати мила, коли воно не виготовлене відомою особою, і не лишати ся дома нї днем нї в ночи без детектива. Огляньте його спальню: чи нема змоги пустити туди отруйні ґази?

„Посилаю вам на поміч двох наших аґентів, що виїздять найблизшим пароходом".

Детектив скінчив читати.

Пароход не був останнїм словом в тій телеґрамі; там було P. S.:

„Боїмо ся, що наші висланники приїдуть за пізно".

— Що-ж ви думаєте про се? — спитав дипльомат.

— Припускаю, сер, що вся небезпека для вас лежить в тім, коли ви не послухаєте перестороги американської полїції. Я не думаю, аби ті перестороги були пустими словами. Вони все роблять висновки на серіозних даних і тому я надаю сій телеґрамі дуже важне значінє.

Почув ся сильний стукіт до дверий і не чекаючи запрошеня до кімнати вийшов особистий секретар мінїстра, незвичайно схвильований, розмахуючи ґазетою.

— Подивіть ся, — закричав він, — прочи-

тайте, що тут написано. „Суд чотирьох" признається до своєї невдачі!

— Як? — закричав аґент, вириваючи ґазету секретареви.

— Що се значить? — спитав остро сер Філїп.

— То значить, сер, що ті драбуги написали статю про свої діла!

— В якій ґазетї?

— В „Мегафонї", сер! Правдоподібно тодї, коли приходили за Тері, видавець просив замаскованого чоловіка написати йому історію свого житя, а той зробив се, і в тій історії вони признали ся, що побіджені і... і...

Аґент вхопив ґазету і перервав .через те нескладну бесїду секретаря.

„Свята мета „Суду чотирьох", — прочитав він.

— Де-ж тут видне признанє до невдачі?

— Ось на сїй половинї стовпця, я підкреслив те місце червоним олївцем! — і молодий чоловік указав дрожачим пальцем на підкреслені стрічки.

„Ми не лишаємо нїчого припадкови. Коли подибуємо перешкоду, або коли нам грозить найменша невдача, ми признаємо себе тодї побідженими.

„Ми так переконані про конечність нашого істнованя на світї для виповненя нашої великої місії, так переконані про те, що служимо знарядом божого Провидїня, що не маємо права супроти нашої високої мети ризикувати собою без особливої потреби. А через те для нас ду-

же важно, аби всї найріжнороднїйші приготованя до смерти були сповнені точно.

„Так на приклад ми мусимо ще одну осторогу вислати серу Філїпу; аби вона була доручена йому певно, мусить хтось з нас особисто доручити її.

„Всї приготованя для сповненя нашого наміру вже пороблені. Але умови нашої системи такі острі, що коли остереженє не буде доручене серу Філїпу нинї до осьмої години вечером, то наш плян мусить упасти і виповненє задуманої смерти мусить бути змінене".

Аґент кінчив читанє і в кождім рисї його лиця виднїло ясно, як він був розчарований.

— Я думав, сер, — сказав він секретареви, — що ви знайшли щось нове, а се все я вже читав; і копія з сеї статї була прислана поліції.

— Чи ви не розумієте, — закричав схвильовано секретар, — що нам нема вже що так берегти сера Філїпа або робити з нього якусь приману, і загалом треба перервати всї инші обережности! Погляньте на годинник...

Аґент вихопив з кишенї годинник, поглянув на нього і засвистав.

— Боже мій! Вже пів до девятої, — сказав здивований і всї три поглянули на себе.

Сер Філїп заговорив перший:

— А чи то не підступ для того, щоб відвернути нашу увагу? — спитав він хрипливим голосом.

— Я не думаю того,—промовив тихо аґент, — я навіть певний того, очевидно, я буду по давньому слїдити за всїм, але я вірю в чесноту

тих людий, сам не знаючи чому. Ось вже двайцять пять лїт воджу ся я зі злочинцями, і нїколи не довіряв навіть найлїпшому з них, а сим людям я не можу не вірити. Раз не вдало ся їм доставити оповістку, вони не будуть вже вас непокоїти.

Сер Рамон заходив нервово по кімнатї.

— Я бажав би вірити тому, — сказав він. — Я дуже бажав би мати вашу певність.

До дверий знов хтось застукав.

— Важна і термінова телеґрама для сера Філїпа, — сказав сивий камердинер.

Сер Філїп вже витягнув руку за посилкою, але аґент випередив його.

—Памятайте, сер, що було сказано в телеґрамі, — промовив він і взяв бронзову коверту.

„Лише що одержана телеґрама, вислана зі стації Черінґ Крос. Вона зачинаєть ся такими словами: „Ми передали мінїстрови заграничних справ наше останнє остереженє". Підпис: „Суд чотирьох". Конець. Скажіть, чи то правда? Видавець „Меґафона".

— Що то все значить? — спитав розсїяно сер Фальмут, скінчивши читанє.

— То значить, мій дорогий сер, — відповів Рамон з насмішкою, — що ваші розумні члени „Суду чотирьох" не лише звичайні убійцї, але ще брехуни й хвальки, і я надїю ся, що тепер ви вже не будете слїпо вірити в їх чесне слово.

Аґент мовчав. Він злобно гриз свої зуби, не знаючи, що сказати.

— Чи в часі моєї неприсутности не приходив сюди нїхто? — спитав він.

— Нїхто!

— І ви нїкого не видали крім свого секретаря й мене?

— Нїхто, рішучо нїхто не показував ся сюда і не говорив зі мною! — відповів різко Рамон

Фальмут похитав з розпукою головою.

— Ага... так... про що то ми говорили? — спитав він не звертаючись нї до кого і підійшов до дверий.

В тій хвилї сер Філїп пригадав собі про коверту передану йому для сховку.

— Заберіть лїпше свій дорогоцїнний документ! — сказав він, виймаючи з бюрка коверту й кидаючи її.

На лиці аґента зявило ся страшне здивованє.

— Що то таке? — спитав він взявши коверту.

— Я бою ся, що переконане про недокладну оцїнку вартости моїх ворогів так вразило вас, — сказав сер Філїп насмішливо, — що я буду примушений звернути ся до директора поліції з просьбою прислати менї иншого аґента, який міг би докладнїйше судити про поступки злочинців і не мав би такого дїдьчого переконаня про благородність всяких убійців.

— Очевидно, сер, — відповів Фальмут, заховуючи повний спокій, — ви поступите так, як будете вважати за лїпше. Я сповняю чесно свій обовязок і для мене нема острійшого судії,

як я сам. Але мене страшно дивують слова про якісь папери, які я передав вам.

Міністер поглянув гнівно на аґента.

— Я говорю про сю пачку, що для її передачі ви навіть вертали ся сюди, — відповів він сухо.

Аґент здрігнув.

— Я не вертав ся сюди, — промовив він придавленим голосом, — і не лишав вам ніяких паперів!

Він пірвав пачку, розірвав її і виймив з неї запечатану коверту. Побачивши її сіро-зеленкувату барву, він крикнув:

— Се лист від „Суду чотирьох"!

Міністер зблід і захитав ся.

— А чоловік, що передав менї її? — прошептав він.

— Був одним з „чотирьох", — відповів пригноблено аґент.

— Так, вони додержали слова!

Фальмут вийшов швидко до передпокою і прикликав знаком до себе перебраного поліцая, що стояв з тамтого боку дверий.

— Чи ви памятаєте, коли я виходив звідси? — спитав його.

— Як же би ні, сер, памятаю, ви виходили два рази!

— Два рази?! Я так і думав, — промовив він розпучливо. — А який був в мене вигляд, коли я виходив другий раз?

Поліцай був цілковито прибитий таким питанем.

— Ваш звичайний вигляд, сер, — промим-

рив він.

—А як я був одягнений?

Той задумав ся.

— Ви були в своїм довгім, непромакальнім пальті.

— І правдоподібно в окулярах, які ношу підчас їзди мотором?

— Так, сер.

— Так і я думав, — злобно повторив Фальмут і кинув ся в низ по мармурових сходах до брами.

Там стояли чотири дижурні поліцаї, які побачивши його засалютували йому.

— Скажіть, чи ви памятаєте, коли я звідси вийшов? — спитав він старшого з них.

— Очевидно, сер! Памятаю оба рази, — відповів дижурний.

— Йдіть до дїдька з своїми двома разами! — крикнув на нього Фальмут. — Як довга була моя неприсутність перший раз?

— Пять мінут, сер, — відповів здивований поліцай.

— Вони сильно спішили ся, — промовив Фальмут і додав голосно: — Чи я вернув ся на моторі?

— Так, сер.

— А!... — і лице аґента оживило ся надїею.

— Не завважали ви числа мотора? — спитав він, чекаючи нетерпеливо відповіди.

— Завважав, сер.

Аґент мало не поцїлував поліцая.

— Знаменито, — Сказав він — а яке число?

— № 17164.

Фальмут швидко записав його.

— Джексон! — прикликав він одного з поліцаїв. — Їдьте до нас до департменту і вишукайте імя властителя того мотора, потім зараз їдьте до нього і зажадайте докладного опису, як він провів нинїшний день. Коли він не схоче відповідати, арештуйте його.

По сім Фальмут вернув ся до кабінету сера Філїпа.

Мінїстер все ще не перестав ходити нервово по кімнаті. Він приставав часами при бюрку, де все ще лежав нерозпечатаний лист.

— Все було так, як я думав, — промовив Фальмут. — Чоловік, якого ви бачили, був одним з „Суду чотирьох", перебраним за мене. Він вибрав чудово пору, навіть мої люди були ним одурені. Їм удало ся роздобути мотор, такої барви й конструкції, як і мій, і дібравши відповідну хвилю вони підїхали під мінїстерство кілька хвиль по моїм відїзді. Тепер полишаєть ся нам тільки одна можливість зловити їх: дежурний офіцир запамятав на наше щасте число мотора і може при помочи того числа вдасть ся нам вислїдити того, хто приїздив сюди до вас.

— Чи прийме начальник детектива Джексона? — розніс ся в тій хвилї голос камердинера, що стояв в дверах.

Фальмут вибіг до нього в долину.

— Простїть, сер, — заговорив Джексон кланяючись, — чи не помилили ся ви що до числа.

— Чому ви так думаєте? — швидко спитав Фальмут.

— Тому, що № 17164 — то число вашого мотора...

РОЗДІЛ VIII.

НОТАТКА.

Остатнє остереженє було коротке й ясне.

„Ми даємо вам час до завтрішнього вечера, щоб ви обдумали своє положенє, що стоїть у звязку з переведенєм проєкту про вигнанє політичних злочинців.

„Коли до шестої години завтрішнього вечера не появить ся в газетах оповістка про те, що ви відкликуєте свій проєкт, нам не лишаєть ся нїщо инше, як додержати свою обіцянку.

„Ви мусите вмерти о осьмій годинї вечером

„Аби ви могли переконати ся, що нам все відоме, пересилаємо рівночасно докладний виказ всїх найменших приготовань поліційної охорони, піднятих для береженя вашої безпечности. Прощайте".

Підпис: „Суд чотирьох".

Сер Філїп прочитав все те не здрігнувшись. Він прочитав навіть той папір, де були описані иншим почерком всї подробиці дїяльности охорони, що так старанно переховували ся в департментї поліції.

— Не підлягає сумнївови, що є десь зра-

дник! — сказав сер Рамон — і поглянувши один на другого вони оба збліднли.

— Всі ті подробиці були відомі лиш нам чотирьом, — сказав агент, — і я ручу своєю головою, що ні я, ні директор поліції не відкрили їх нікому!

— Так само, як і я, — сказав рішучо секретар.

Сер Філіп стиснув плечима і усміхнув ся втомлено.

— Чи не все одно, хто зрадник? Головне лежить в тім, що „вони" все знають, — заговорив він. — Яким способом вони дійшли до того, се їх тайна, я не знаю її тай не цікавлю ся знати. Але тепер залежить все від того, чи годні ви мене охоронити завтра до осьмої години вечером, чи ні?

— Присягаю вам, — промовив Фальмут, заскреготавши зі злости зубами, — що ви будете живі, або їм прийдеть ся переступити через мого трупа.

* * *

Звістка про те, що сер Рамон дістав ще одно письменне остереженє, була вже відома вечером у всім місті. Вона перелітала з клюбів в театри і підчас антрактів обговорювали всі глубокоумно питанє про небезпеку, на яку наражував ся міністер.

В парляментї завважано незвичайний рух. Всі члени парляменту надіяли ся, що міністер появить ся там, але швидко по перерві стало відомо, що сер Філіп не приїде того вечера на засіданє.

— Смію спитати вашої екселенції — звернув ся міністер війни до предсідателя, — чи годить ся його величество і затвердить проект про вигнане політичних злочинців? А може супроти незвичайно тяжких умов і непорозумінь буде ліпше відложити переведене того закона?

Се питане викликало оживлену дискусію.

Преміер-міністер підніс ся звільна зі свойого крісла і звернувшись з усміхом до передбесідника, сказав:

— Не можу собі представити, що могло би перешкодити мому поважаному товаришови, якого на жаль нема нині між нами, відчитати завтра свій проект, — і знов сів спокійно на своє місце.

— Чого-ж він сміеть ся? — спитав пошепки міністер війни свого сусіда.

— Він нині не в гуморі, — відповів той з переконанем. — Він зовсім розстроений, а його знайомий оповідав мені нині, що він загалом весь сей час почував себе дуже погано. Вірте мені, — додав сусід, — що справа „чотирьох" непокоіть сильно преміер-міністра!

В ту саму хвилю говорив преміер-міністер до міністра рільництва:

— Я зі свого боку зробив все можливе, аби переконати сера Рамона відкликати проект, але він рішучо не годить ся, а найгірше, що в глубині своєї душі вірить сам цілковито в се, що ті люди сповнять свою обіцянку і забють його.

— Се страшне! — Сказав горячо міністер

рільництва. — Дивую ся, як такий стан річий можна стерпіти. Адже він знівечує всі принципи нашого суспільного життя і йде в розріз з законами цивілїзації.

— Певна річ! — сказав спокійно премієр-мінїстер. — Але погляд „Суду чотирьох" на теперішні порядки зовсім льогічний. Подумайте лиш, як величезна сила зібрана нераз в руках одного чоловіка і як богато він може зробити доброго або злого! Згадайте про капіталїста, що править світовим ринком, про спекулянта, що скуповує збіже тоді, коли млини стоять без роботи, а люди мруть з голоду, нарештї про деспота і тирана, що тримає в своїй власти цїлий народ, а з другого боку візьміть той нїкому невідомий „Суд чотирьох". Якісь мрачні фігури, що вступають з нараженєм життя в борбу з цїлим світом! Вони засуджують і вбивають капіталїста, лихваря, тирана, все, що зле, і дїлають все поза законом. Ми говоримо про таких людий, особливо ті з нас, що дуже побожні, що їх буде судити Бог, а вони самі без всякого страху приймають на себе право суду. Як ми злапаємо їх колись, то вони покінчать свою карієру дуже непоетично і крайно неартистично, в маленькій тюремній цюпі, а світ не довідаєть ся нїколи, які великі дїячі погибли там.

— Але Рамон?

— В сім випадку я вважаю, що вони занадто переборщили силу своєї власти. Коли би вони задоволили ся смертю сера Філїпа, а потім виявили би причини того вбійства, то я не

сумніваю ся, що Рамон був би тепер мертвий; але вони вже занадто богато разів показали свої карти. Я не знаю нїчого про заходи полїції, анї про засоби, якї вона поробила, але я переконаний, що дістати ся завтра до сера Рамона буде так само неможливо, як сибірському каторжникови пообідати з мінїстром.

— І ви думаєте, що нема нїякої надії на те, аби сер Філїп відкликав свій проект? — спитав мінїстер рільництва.

Премієр-мінїстер похитав на те заперечуючо головою.

— Нїякої! — промовив він.

Їх розмова була перервана початком засїдання. Саля парляменту почала швидко пустїти, коли прийшла звістка, що сер Рамон не приїде нинї зовсїм.

Всї члени парляменту зібрали ся в фойє, аби обговорити питанє, що було тепер у всїх на думцї.

Довкола парляменту зібрала ся величезна юрба народа, така, яка подибуєть ся тільки в Льондонї. Всї зібрали ся лише тому, аби поглянути на чоловіка, якого імя було у всїх на язицї.

Вуличні попродайки продавали його портрети, кольпортери викрикаючи про продаж відомости з описом його житя мали нечуваний заробіток, а народні співаки імпровізували нові куплети, в яких оспівували відвагу і енергію того видного дипльомата, що так сміло опирав ся погрозам тих гультаїв і анархістів.

Богато було похвал в мізерній поезії тих

бідаків для сера Філіппа, що так силкував ся не допускати чужинців, аби використовували бідних робітників.

Комізм усього того дуже цікавив Манфреда і Пойкарта, які доїхавши до надбережної вулиці лишили кеб і пішли пішки до парляменту.

— Стихи про анархіста, що відбирає хліб в бідного робітника, вдали ся їм знамените, — сказав з усмішкою Манфред.

Вони були оба в фраках, а в ботонєрці Пойкарта виднїла відзнака Почесної Легії.

Манфред говорив далї.

— Менї здаєть ся, що в Льондонї не було нїколи такого руху від часу...

Пойкарт поглядїв на нього з усмішкою і вони оба засміяли ся.

— Як?

— Я завдав те саме питанє одному метрд'отелю і він порівняв сей рух з рухом, який був в східній части Льондону за часу Джека Поруна.

Манфред зупинив ся нараз і поглянув з перестрахом на свого товариша.

— Господи, — крикнув він, — менї не було би нїколи прийшло до голови, що нас можуть зрівняти з ним... з...

Вони пішли далї.

Зближаючись до будинку полїції вони здибали якогось підозрілого субєкта; він тримав руки в кишенях свого подертого пальта і глипнув на них похмуро, а коли вони пішли далї, то поглядїв в слїд за ними уперто, потім обер-

нув ся нараз і пішов за ними.

На розї юрба народу була така велика, що Манфред і Пойкарт мусїли затримати ся і почекати трохи, поки мали змогу перейти вулицею. Хоч було дуже тїсно, то їм все таки вдало ся нарештї пройти в другу вулицю.

Порівнанє, зроблене Пойкартом, увесь час давило Манфреда.

— Нинї буде в королївськім театрі, — сказав він, — маса народа і всї будуть оплескувати Брута за убійство Цезаря. Ти не знайдеш нї одного знавця історії і загалом нї одного розумного чоловіка, що на твоє питанє, чи був би уратований світ, коли би Наполеона були вбили по його поворотї з Єгипта, міг би без всякого сумнїву відповісти тобі „так". Так, але вони... вони все таки убійники.

— Нїхто не поставив би памятника убійникови Наполеона, — сказав Пойкарт. — Але не поставлено також памятника Фельтонови, що вбив розпустного і несправедливого міністра короля Карла І., а нас може оцїнять потомки; та я задоволений почутєм сповненого обовязку!...

Він кинув недокурене циґаро і вложив руку в бічну кишеню, аби виймити друге, але виймив нараз руку без цигара і прикликав найближший кеб.

Манфред поглядів на нього здивовано.

— Що стало ся? Менї здавало ся, що ти хотїв іти пішки?

Не вважаючи на те Манфред сїв до кеба а за ним і Пойкарт, який дав візникови таку

адресу: „На стацію Бекерської вулиці".

— Мене обікрали, — сказав він пошепки, — взяли годинник; та се пусте, а головне те, що пропала моя нотатка, в якій я поробив уваги для улекшеня поступуваня Тері, і се дуже важне.

— Можливо, що то звичайний злодюга, — сказав Манфред, — адже він взяв в тебе й годинник?

Пойкарт почав поспішно оглядати й инші кишені.

— Більше не пропало нїщо, — сказав він, — може й твоя правда, що то був звичайний, злодюжка, який буде цїлковито задоволений годинником і кине нотатку в Темзу; а може то був аґент полїції?

— Чи було щось в нотатцї таке, що могло би тебе зрадити? — спитав неспокійно Манфред.

— Нїчого, — відповів швидко Пойкарт, — але коли полїція не слїпа, то вона повинна бачити і зрозуміти всї мої обчисленя і пляни, списані в нотатцї. Можливо, що вона не попаде до них, але коли лише дістанеть ся в їх руки і той злодюга пізнасть нас... Ми пропали!

Кеб підїхав до стації і вони висїли обо.

— Я піду в східну частину міста і ми здиблемо ся завтра, — сказав Пойкарт: — до того часу я довідаю ся, чи нотатка дістала ся на полїцію. Добраніч!

І не кажучи більше анї слова вони розійшли ся.

Коли-б Біллї Марк не був так пяний, то він був би поступив обережнїйше, але завдяки горівчаній парі він постановив, що мусить покористувати ся набутком, зісланим йому небом.

Схвильоване юрби, розбуджене погрозою „Суду чотирьох", стягло величезну масу народа на всї більш відомі пункти Льондону. Особливо було тїсно на трамваєвих пристанках, де всї чекали своєї черги.

Тому, що вечер ледви настав, Біллї подумав, що можна ще попрацювати й на трамваю.

Він витягнув передовсїм мошонку однїй старій дамі в жалобі, годинник якомусь панкови в цилїндрі, ручне зеркальце з гарненької торбинки якоїсь дами і постановив покінчити всї нинїшні операції, викравши портмоне з кишенї молодої панночки.

Всї його труди увінчали ся успіхом, з портмоне дістала ся йому ще й коронкова хусточка і лише що він хотїв покінчити свою важну працю, коли над його вухом задзвенїв голос:

— Ага, Біллї!

Він пізнав той голос і зараз почув себе погано.

— Ах то ви, містер Говард! — крикнув він, силкуючись висловити радісне здивованє. — Як поживаєте? А я нїяк не надїяв ся здибати вас!

— Куди йдеш, Біллї? — спитав так радо повитаний Говард, взявши ласкаво Біллї під руку.

— До дому, — відповів чесний Біллї.

— А, ти йдеш до дому, Біллї? — говорив містер Говард, виводячи його з юрби. — Там, дім... домашнє огнище... чи може бути ліпше в світі, правда?

Говард прикликав ще молодого чоловіка, очевидно свого знайомого, і сказав йому:

— Біжіть, Портер, за трамваєм і довідайте ся, чи не пропали там кому річи, і коли зголосить ся хто, то приведіть його сюди.

Посланець пішов.

— Тепер, Біллї, — промовив містер Говард, не перестаючи тримати його по приятельськи попід руку, — оповідж менї, як тобі поводить ся?

— Скажіть менї просто, містер Говард, чого потребуєте від мене і куди мене ведете?

— Біллї, я веду тебе до того самого здавна відомого тобі льокалю.

— Сим разом, сер, ви помилили ся, — крикнув Біллї, силкуючись вирвати ся від нього.

— Почекай, Біллї, — сказав Говард і зігнувши ся швидко, піднїс мошонку, яку Біллї кинув.

В полїцийній дирекції були дуже втїшені появою Біллї, а дижурний сторож, що оглянув швидко і старанно всї його кишенї, привитав його як старого приятеля і зараз замкнув його на сильний замок до кімнати з зелїзними кратами.

— Золотий годинник, половина золотого ланцюшка, три мошонки і червона сафянова нотатка, — перечислив голосно сторож.

Задоволений урядник кивнув головою.

— Вдатний день, Біллї, — сказав він.

— Як я буду покараний сим разом? — спитав Біллї.

— Десять місяців тюрми, — відповів містер Говард, записуючи все до книги.

— Невже? — крикнув залякано Біллї.

— Се факт, Біллї, адже ти злодій, ошуканець і волоцюга і тебе засадять сим разом під № 8.

Остатнє слово відносило ся до сторожа, який і повів Біллї в камеру під № 8.

Увесь час, поки вони йшли, Біллї страшно кляв аґентам поліції, що здібні ловити тільки бідаків, а нїчого не можуть зробити з такими злочинцями, як „Суд чотирьох".

— За що властиво ми платимо вам пенсії! — кричав обурений Біллї зза крат.

— Ти вже не богато нам платиш,—відповів йому сторож замикаючи двері на подвійний замок.

В канцелярії переглядав містер Говард з другим аґентом украдені річи і віддавав їх особам, що зголосили ся по них.

— Тепер всї майже річи роздані, — сказав аґент Говардови, полишившись з детективом в двійку, — і нема лише властителя золотого годинника та нотатки.

— Золотий годинник не йде, ч. 13,000, і нотатка, в якій крім записаних трьох сторінок, нема нї адреси, нї візитової карточки, нї нїяких паперів. Що се значить, я не можу зрозуміти.

Аґент передав нотатку Говардови. Сторін-

ка, якої він не міг зрозуміти, містила виказ лондонських улиць.

Проти кождої вулиці стояв якийсь незрозумілий знак:

Портлендська вулиця. Вейткомб вулиця.
Рідженська вулиця. Пель-Мельський проспект.
Площа Корнеґі. Локотська вулиця.
Шефбурський бульвар. Йойтгельська вулиця.
Вулиця Ковентрі. Площа парляменту.

— Се подабає на рисунок для якоїсь ігри, — сказав містер Говард. — А що написано на инших сторінках?

Вони обернули картку — там були парисовані ріжні фіґури.

— Гм! — сказав аґент розчаровано і знов обернув картку.

Остання сторінка була написана доволі ясно і її можна було розібрати, хоч видно була писана швидко, немов під диктат.

„Ми не покине Д. Г., хиба лише аби поїхати до Б. П. Ми поїдемо туди в М. Т. (перед нами чотири карити) о 8 г. 30 м. 2600 від набережної, 80 кроків від М. один у кождій К. З. на кождім р. 6. у п. на К. Всї двері широко о. Можна бачити себе, всї л. будуть мати р. Нїхто крім Фі і Г. не сміють приближати ся до Р. В. Б. П. заграничная ґал. повна п., 200 п. є. в к. Коло н. буде баталїон ґвардії, то він стоїть готовий.

Аґент помалу прочитав все те.

— Що се все значить до чорта? — сказав гнївно аґент.

В ту саму хвилю Говард заслужив свою першу нагороду.

— Будьте ласкаві дати менї сю книжечку на кілька мінут, — сказав він схвильовано.

Урядник сповнив його просьбу і здивований поглянув на нього.

— Я, здаєть ся, знайду властителя сеї книжочки, — і взявши дрожачими руками книжочку Говард убрав капелюх і швидко вибіг на вулицю.

Не стаючи він добіг до місця де стояли кеби, скочив до одного з них і швидко сказав вулицю, куди його треба було везти.

— Вулиця Йайрголь, їдьте як найскорше, — сказав він і по кількох хвилях говорив вже зі старшим офіциром того відділу полїції, що стеріг входу до вулиці, при якій було мінїстерство.

— Я сержант Говард, — представив ся він, — і маю важну звістку для сера Фальмута.

— Менї здаєть ся, сер, — заговорив задиханий Говард, що то відносить ся до вашої справи. Б. П. значить будинок парляменту і... — але Фальмут вирвав в нього поривисто книжочку, прочитав і тодї радісно крикнув:

— То наша тайна інструкція, — і схопивши Говарда за руку, він повів його за браму.

— Що, мій мотор тут? — спитав він і коли на його свист підїхав мотор, Фальмут трутив до нього Говарда, сїв сам і полетїли.

— Хто то вкрав? — спитав Фальмут.

— Біллї Маркс, — була відповідь. — Ви

може не знаєте його, але то загалом доволі відомий субєкт.

— Ні, — сказав Фальмут, — я знаю Біллі дуже добре. Почекаймо, що він нам скаже.

Коли мотор підіхав під дирекцію полїції, оба приїзші вискочили швидко, а дижурний агент пізнавши знаменитого Фальмута, зараз засалютував йому.

— Я хочу бачити арештованого Маркса, — коротко сказав Фальмут, і Біллі, що спав тоді, розбудили та привели до канцелярії.

— Слухай, Біллі, — звернув ся детектив до нього, — я хочу поговорити з тобою.

— Господи, та се містер Фальмут, — сказав Біллі здивований, і на його лиці появив ся переляканий вираз. — Правда, сер, я нїчого... нїчого не знаю про вчорашню історію.

— Не бій ся, Біллі, я не маю нїчого проти тебе, і коли ти відповіш менї щиро на всї мої питаня, я вратую тебе від нинїшного обжалованя і навіть дам тобї нагороду.

Біллї видало ся те підозрілим.

— Я нїкого не буду зраджувати, — сказав він похмурно.

— Але-ж менї зовсїм не треба того від тебе; я хочу лише знати, де ти знайшов сю нотаточку, — і при сих словах детектив показав її Біллі.

— Я знайшов її на тротуарі, — сказав він.

— Менї треба знати правду, — загремів голос Фальмута.

— Ну, добре, — невдоволено сказав Біллї, — добре; я витягнув її.

— В кого?

— Я його не затримував і не питав про ім'я, — була зухвала відповідь.

Фальмут зітхнув глубоко.

— Слухай, — спитав він, — чув ти про „Суд чотирьох"?

Біллі кивнув головою, отворюючи широко очи

— Отже знай, що нотатка була власностію одного з них.

— Що? — крикнув Біллі.

— Тому, хто їх спіймає, визначено 1.000 фунтів штерлінгів. нагороди, і коли на підставі твого опису вдасть ся їх арештувати, то ті гроші твої!

Від самої думки про гроші Біллі остовпів.

— 1.000... 1.000 фунтів! — повторяв він. — А я так легко міг зловити його.

— Та й тепер можеш зловити його, — завважив остро детектив, — опиши нам лише його вигляд.

Біллі задумав ся.

— Він виглядав як джентльмен, — мурмотів він, силкуючись зібрати в умі всї подробиці для ясного опису своєї жертви! — Він мав камізельку, білу сорочку і гарні чоботи!

— Але лице його, лице! — закричав детектив.

— Його лице, — обурив ся Біллі, — як я можу знати, яке в нього лице? Я не дивлю ся ніколи на тих, в кого беру годинники!

РОЗДІЛ IX

НЕОБАЧНІСТЬ МАРКСА.

— Ти безсоромний дурень, — кричав аґент, потрясаючи Біллїм, — невже ти хочеш сказати, що маючи в руках одного з „Суду чотирьох", ти навіть не пробував розглянути його лице!

— Дайте менї спокій, — закричав Біллї, висуваючись з рук Фальмута. — По чім я міг знати, що то один з „чотирьох", тай ви самі по чім се знаєте? — додав він з виразним ґримасом. Його мозок почав сильно працювати і він зрозумів зі слів аґента, що за користь можна витягнути зі становища, яке він недавно вважав для себе таким страшним.

— Я справдї недокладно придивив ся їм...

— Їм? — перервав аґент. — А кілько-ж їх було?

— Ей, байдуже, — відповів Біллї нерадо, відчуваючи висшість свого становища.

— Біллї, — заговорив знов аґент, — я балакаю з тобою поважно і коли ти знаєш що, то мусиш нам те сказати.

— Ого! — крикнув здуфало арештований. — Я знаю закон не гірше від вас і переконаний, що ви не маєте права приневолювати насильно чоловіка говорити, коли він не хоче. Я закон знаю!

Фальмут дав знак лишити їх самих і коли инші присутні вийшли, він сказав пошепки:

— Геррі Мас вийшов минулого тижня з тюрми.

Біллї почервонїв і спустив очи в долину.

— Я не знаю нїякого Геррі Маса, — промуркотїв він понуро.

— Минулого тижня вийшов Геррі Мас з тюрми, — повторив агент ласкаво. — Він сидїв три роки за крадїж з вломанем, так, три роки криміналу і 10 буків.

— Я нїчого того не знаю, — повторив Біллї тим самим тоном.

— Він утїк і полїція не знала нїчого про нього, коли-б... його не зраджено... і тодї зловили його в помешканю, як він лежав в ліжку.

Біллї мовчав, кусаючи губи.

— Геррі Мас був би дуже рад дізнати ся, кому повинен подякувати за арештоване та за 10 буків.

— Ви граєте в нечисту гру, сер Фальмут. Я потребував тодї дуже гроший... Геррі не був моїм товаришем... а полїція конечно хотїла знати, де він.

— Полїція жадає від тебе тепер так само прислуги.

— Я скажу вам все, чого потребуєте, — сказав Біллї і відкашельнув.

Агент стримав його: — Тут нї, — і звертаючись до дижурного, сказав: — Можете увільнити того чоловіка, я ручу за нього.

Біллї засміяв ся і промовив: — Перший раз полїція ручить за мене.

Мотор завіз агента до будинку полїцийної дирекції і Біллї впроваджено до кабінету Фаль-

мута.

— Я мушу упередити тебе, Біллі, — сказав йому дижурний офіцир, — що як зачнеш говорити, то старй ся говорити як найкоротше і найяснїйше. Для нас дорога кожда хвиля.

Біллі оповів всї свої приключки. Не зважаючи одначе на упередженє говорив незвичайно просторо, силкуючись прикрашати деякі свої штучки, а аґент поневолї мусїв вислухувати його терпеливо. Нарештї він дійшов до найголовнїйшого.

— Їх було два: оден високий, а другий менший. Я чув як оден назвав другого: „Мій дорогий Жорже", се сказав менший, той, в якого я взяв годинник і нотатку!... А що таке було в нотатцї? — спитав нараз Біллі скоро.

— Говори далї, — відповів аґент.

— Ну, я пішов за ними до кінця вулицї і коли вони стали на розї, аби перейти Черінґ-Крос, я взяв годинник... розумієте?

— Яка то була година?

— Коло пів до одинайцятої або коло одинайцятої.

— І ти не розглянув їх лице?

Біллі похитав серіозно головою: — Най мене перун трісне, містер Фальмут, коли я розглянув.

Аґент зітхнув; — Менї здаєть ся, Біллі, — сказав він розпучливо, — що ти не можеш менї помогти! Не завважив ти бодай, чи носили вони бороди або чи були виголені?

Біллі усміхнув ся сумно: — Я міг би легко збрехати вам, містер Фальмут, — сказав він

щиро, — і видумати цілу історію, що ввела би вас в блуд, але я поводжу ся з вами чесно.

Аґент бачучи його щирість кивнув ласкаво головою. — Ти зробив, Біллї, все, що міг і я скажу тобі, що буду сам тепер робити. Ти одинокий чоловік, що бачив одного з „Суду чотирьох" та остав між живими по тім, а тому я й беру на себе відповідальність та увільняю тебе до завтра. Хто знає, може ти здибаєш його на вулиці і пізнаєш по способі поведеня, по ході або по якій иншій прикметї, яку ти забув тепер, але пригадаєш собі, коли його побачиш; одним словом, Біллї, я хочу, аби ти знайшов того чоловіка, якого ти обікрав. Маєш золотівку, встань завтра як найраньше і обійди всї центральні вулиці.

Аґент підійшов до бюрка і написав кілька слів на своїй візитовій карточцї: — Візьми отсе, сказав він, — і коли побачиш того чоловіка або його товариша, то слїди за ними, а потому передай ту карточку першому ліпшому поліцаєви, якому покажеш того пана, і 1,000 фунтів штерлінґів твої... Коли-б ти потребував мене, то приходи сюди в кожду пору дня або ночи, тут все знають, де я.

Біллї взяв карточку і вийшов на вулицю. Його голова горіла, а в кишені в нього лежала карточка, на якій був написаний приказ арештованя.

* * *

Ранок того дня, якого мала скоїти ся в Льондонї така важна подія, був ясний і теплий. Манфред, що проти звичаю пробув всю

ніч в робітнї при Корнобиській вулицї, стрічав ранїшну зорю на плоскім дасї свого дому. Він лежав на плєдї лицем в долину, положивши голову на руки. При сильнім ранїшнім світлї видавало ся його здорове лице блїдим і умученим, а сиве волосє в бородї визначало ся різко. Вираз цїлковитої розпуки виднїв на тім лицї Се так було незвичайне для нього, що Ґонзалєц пролїзши до нього крізь двері на дах, не вважаючи на свою непорушну зимнокровність, злякав ся і схопивши його за руку запитав: — Що таке стало ся?

Манфред здрігнув ся і усміхнув ся. Але та усмішка не заспокоїла Лєона.

— Ти думаєш про Пойкарта і про злодїя? — спитав він знов.

— Так, — відповів йому Манфред.

— Чи ти почував себе коли перед тим підчас роботи так, як тепер? — спитав він нараз пошепки.

Ґонзалєц мовчав, вдивляючись задумливо в віддаль.

— Так, — відповів він неспішно, — оден раз... з тою женщиною... в Варшаві... Памятаєш, як нам видавало ся все легке, а потім перешкода за першкодою... все накопичували ся... і я став почувати те саме, що й тепер... нам грозить невдача!

— Нї, нї й нї! — гнївно крикнув Манфред. — Не потрібно говорити про невдачі... Прошу тебе, Лєоне, не думай про се.

Він підлїз до дверий і спустив ся в коридор, куди пішов за ним і Ґонзалєц.

— А Тері? — спитав він.

— Тері спить.

Вони підходили до робітні і Манфред взяв вже за клямку від дверий, коли нараз почули ся кроки.

— Хто там? — крикнув він.

Тихий свист приневолив його зійти в долину. — Пойкарт — крикнув він весело.

Так, то був Пойкарт, неголений, запорошений, стомлений.

— Ну? — спитав Манфред коротко і різко.

— Ходім на гору, — відповів Пойкарт.

Всї три пішли по запорошених сходах, не говорячи ні слова, поки не ввійшли до своєї кімнати, і тут Пойкарт заговорив нарештї.

— Навіть природа йде проти нас, — сказав він сїдаючи на одинокий вигідний фотель і кидаючи капелюх в кут, — чоловік, що вкрав мою нотатку, арештований полїцією. Він вїдомий кишенковий злодій і на нещастє того дня слїдили за ним. Нотатку знайдено в него і все було бй скінчило ся щасливо, як би вона не попала до рук незвичайно хитрого агента полїції, який задецидував, що вона абсолютно мусить належати до нас. Розійшовшись з вами, я пішов до дому, перебрав ся і вибрав ся до будинку мінїстерства. Я змішав ся в юрбою, що стояла й дивила ся на двері будинку, стережені полїцією. Я знав, що Фальмут там і був переконаний, що коли трафить ся що нове, то про се дадуть зараз знати до мінїстерства. Тому, що злодій був зовсїм звичайний, то я не

бояв ся його, припускаючи, що коли належить чого бояти ся, то що найбільше припадкового арештованя. Тим часом, поки я там стояв, під'їхав до міністерства мотор і з нього вискочив якийсь чоловік, що належав очевидно до поліції. Ледви я замовив кеб, як вже той самий субєкт і Фальмут вискочили, сїли в мотор і полетїли. Я їхав слїдом за ними на скільки можна було скоро, аби не викликати підозріня в візника, і хоч очевидно вони їхали швидше від нас, але цїль їх поїзки була менї відома. Вийшовши з кеба на розї тої вулиці, де дирекція поліції, я пішов пішки і дїйсно спостеріг мотор коло брами. Я бояв ся дуже, що будуть допитувати в окремій камері, але на наше щастє вони робили се в канцелярії, куди я заглянув, проходячи повз дверий. Я пізнав Фальмута, якогось аґента і арештанта... Остатнїй був чоловік з широкими вилицями, живими очима і лицем, що вказувало на підлість... Прошу тебе, Леоне, не переривай менї розпитами про зверхнїй вигляд чоловіка. У тій короткій хвилинї, в якій я приглядав ся йому, я завважав гнїв аґента, здуфальний вираз лиця в злодія і пізнав, що він певно заявив про неможливість пізнати нас.

— А!

Тим зітхненєм полекші Манфред перервав бесїду свого товариша.

— Але я все таки хотїв довідати ся на певно, — говорив далї Пойкарт, — і тому я пішов назад тою самою дорогою. По кількох кроках

я почув свист мотора, що перелетів попри мене: там сидів арештант з другим аґентом. Я догадав ся, що його везуть до головної поліційної управи. Тепер менї хотїло ся дізнати ся, що буде поліція робити зі своїм новим арештантом. Почекавши кілька хвиль на вулиці, я побачив, як він виходив з управи: він був сам один. Його вигляд змінив ся тепер цїлковито; він ішов бадьоро й весело. Вдивившись в нього пильнїйше, я звернув увагу на вираз його лиця: не вважаючи на задоволене зі свободи, воно відбивало ясно здивоване і коли він звернув на набережну, то я пішов за ним

— Я певний, що за ним слїдила поліція! — завважив Ґонзалєц.

— Нї, я переконаний противно, бо розглядав ся уважно на всї сторони. Видно було, що його випустили і нїхто не вважав на нього. Коли він дійшов до набережної, він пристанув розглядаючись то на право, то на лїво, не знаючи очевидно, що робити. Я порівняв ся з ним і перегнавши його, обернув ся нараз та почав шукати по кишенях. — Чи не дали-б ви менї сїрничка, сер? — спитав я його.

Він радо виймив пуделко і подав менї. Я почав закурювати циґаро, держачи сїрник так, аби він видів моє лице.

— Ти поступив дуже розумно! — сказав серіозно Манфред.

— В ту хвилю я незамітно слїдив за ним, з якою увагою він придивляв ся менї, але очевидно не пізнавав... Я почав з ним розмовляти;

постоявши кілька хвилин на однім місці ми рушили по набережній і перейшли через міст. Ми говорили переважно про дурниці, про робітників, погоду і про ґазетні новинки; на другім боці моста була малесенька каварня і я постановив ще раз випробувати його, тому попросив його випити склянку кави. Коли каву принесено, я виймив золотівку і подав її кельнерови, але той не мав видати.

— Чи не має дрібних ваш товариш? — спитав він мене.

Пуста славолюбність вуличного злодія появила ся від разу в мого співбесідника і завдяки тому я довідав ся зараз, що потребував знати; на питанє кельнера він сягнув в кишеню і виймаючи також золотівку, сказав байдужно:

— Ось все, що є в мене в кишені!

Знайшовши кілька дрібних монет, я заплатив за каву. Мій мозок працював страшно. Не було сумніву, що він оповів аґентови щось таке, за що йому заплатили. Але що він говорив? Він не міг описати нашого вигляду, бо инакше пізнав би мене безсумнівно або тоді, коли я закурював циґаро, або тепер, коли я умисно сів так, аби ґазовий ріжок освітлював мене від ніг до голови... Та... нараз я зледенів від страху. Мені прийшло на думку, що я пізнаний і що він, як хитрий пройдисвіт, забавляє мене розмовою, бажаючи затримати, поки надійде поліція і мене арештують.

Пойкарт замовк. По кількох хвилях він

виймив з кишенї склянку і обережно поставив її на стіл.

— Він нїколи не був ще так близький смерти! — спокійно оповідав він далї. — Але мій сумнїв і страх розсїяли ся швидко: я пригадав собі, що він міг спокійно затримати мене! Випивши каву, він сказав, що мусить іти до дому. „Невже? — відповів я. — До річи, я також мушу іти, бо маю завтра богато роботи". — Він поглядїв боком на мене. — „Я маю також богато роботи — сказав він усміхаючись і показуючи менї всї зуби, — але я не знаю, чи зможу все зробити". Ми вийшли з каварнї і станули під лїхтарнею на розї вулицї. Знаючи, що маю до розпорядку тільки кілька хвиль, аби добути потрібні відомости, я відважно приступив до річи. — „Що говорять про „Суд чотирьох"? — спитав я його в ту хвилю, коли він відходив від мене. Почувши моє питанє він швидко обернув ся. — „А що стало ся з ними"? — швидко спитав він. — Я почав описувати особи „Суду чотирьох". Він слухав уважно, силкуючись пізнати мою думку про них, але найбільше цїкавив ся обіцяною нагородою. Він страшно запалив ся говорячи про те і нараз нахиляючись до неме, штуркнув мене в груди брудним пальцем і почав поясняти менї свої припущеня та плян поступованя. — Пойкарт сказавши се, засміяв ся, але швидко від утоми почав позївати. — Ви очевидно догадуєте ся, про що він говорив, — оповідав він далї, — і знаєте, які смішні неінтелїґентні люди, коли

бажають укрити ціль, до якої стремлять ріжними фільозофічними розумованями. Він (його кличуть Марксом) надіється пізнати одного з нас, числячи на якийсь щасливий припадок. Його увільнили тому на добу і завтра він оббіжить увесь Льондон.

— Буде мати роботи на цілий день! — розсміяв ся Манфред.

— То правда, — потвердив Пойкарт. — Але слухайте далі, — почав він помалу. — Ми розстали ся з ним нарешті і я звернув ся в західну сторону міста. Я постановив їти до Ковен-Ґардської площі, бо то одиноке місце в Льондоні, де чоловік може бути безпечний, не викликаючи підозріня. Пройшовши ринок, де товпив ся народ,, я не здаючи собі справи, обернув ся нараз і побачив перед собою Маркса. Він усміхаючись дурновато кивнув менї головою і не чекаючи на мій запит, почав сам поясняти свою присутність в сім місці. Я вдав, що вірю цілковито його словам і знов, другий раз того вечера, запросив його на каву. Він з разу отягав ся, але швидко передумав і приймив моє запрошенє. Коли принесено каву, він взяв швидко свою шклянку і постарав ся як можна найдальше поставити її від мене. Тодї я зрозумів, що Маркс перехитрив мене, та що він зовсім не такий дурний, як я думав про нього. В ту хвилю, як так свобідно балакав зі мною, він пізнав мене, але старав ся не показати того, боючись мене перелякати.

— Але чому-ж? — запитав Манфред.

— Я й сам був здивований, — відповів йому Пойкарт. — Чому він не казав арештувати мене? — і звернувшись до Леона, що мовчав увесь час, спитав його знов: — Скажи, Леоне, чому?

— Пояснене того поступка дуже просте! — відповів Ґонзалец спокійно. — Чому Тері не видав нас також? Все те походить від якоїсь недовірливости до себе, коли чоловік не знає, чи належить йому так поступати, чи ні. Те все продукт цивілізації теперішних часів! Може він сумнівав ся, чи видадуть йому нагороду, не вірив в чесність поліції. Адже більша частина злочинців робить так в подібних випадках; а може він хотів зробити се при свідках?

Сказавши все те, Леон підійшов до шараґів, де висіло його пальто. Він одягнув ся, потер задумчиво свою виголену бороду і сховавши до кишені фляшочку, що стояла на столі, спитав: — Тобі очевидно удало ся вислизнути ся від нього?

Пойкарт кивнув потакуючо головою.

— Де він мешкає?

— Ч. 700, при Редкроській вулиці, у звичайнім готелі.

Ґонзалец взяв зі стола олувець і нарисував швидко голову на кінці ґазети. — Чи подібний?

Пойкарт поглянув на рисунок і сказав здивований: очевидно але чи ти його знаєш?

— Ні, — відповів недбало Леон, — але чоловік, подібний до нього, мусить мати таку фізіоґномію.

Пристаючи на порозї він додав: — Менї здаєть ся, так треба зробити.

Йому очевидно хотїло ся почути потвердженє свого питаня. Головно звертав ся він до Манфреда, що стояв зі схрещеними руками, не підіймаючи очий. Замість відповіди він піднїс руку і Леон завважив, що великий палець його руки був опущений в долину.

Він мовчки вийшов з кімнати.

* * *

Біллї був в розпуцї. Завдяки грубому підступови його жертва вислизнула ся йому з рук.

Коли Пойкарт, дійшовши з ним до одної з лїпших льондонських гостинниць, станув перед брамою, пригадав собі нараз, що мав туди зайти, але обіцяв швидко вернути ся, по кількох хвилях; та не вспів Біллї прийти до себе, як його вже не стало. Він слїдив за своєю жертвою від самого Блекфанського моста і був майже певний, що пан, якого він не спускав з очий, був тим самим чоловіком, в якого він украв годинник. Він міг візвати першого стрічного полїцая і арештувати його, але думка, що йому прийдеть ся дїлити ся надгородою з тим, хто йому поможе при арештованю, здержувала його і він зачинав переконувати себе, що то може зовсїм не та особа, про яку він думав, хоча...

Пойкарт був по званю хемік; його улюбленим занятем було сидїти в лябораторії, студіювати складові части всяких можливих отруйних плинів, возити ся з фільтрами і иншими

апаратами своєї лабораторії та загалом робити досвіди як з мінералами, так і з ростинами.

Біллї вийшов з будинку поліції з наміром відшукати за всяку ціну чоловіка з плямами на руках. Але страх завести ся перешкодив йому знов дати поліції такі цінні вказівки. Здибавши тепер лицем в лице чоловіка якого шукав, Біллї був обовязаний арештувати його, але він не зробив того з жадоби, не здецидувавшись ще, що для нього було вигіднійше.

— Коли одного з членів „Суду чотирьох" цінять на 1,000 фунтів, то кілько тисяч можна дістати за всїх чотирьох! — думав практичний Біллї.

Так, Біллї був злодій, а рівночасно й не злий промисловець. Він не любив робити за дармо. Він не був консерватистом і крім злодійства займав ся й иншими не менш користними професіями. Він крав, підробляв та пускав фальшиві гроші, і все те робив з однаковим задоволенем. Він, як метелик, що пурхає з одної цьвітки на другу, переходив від одного проступка до другого і все ділав як знавець справи.

Коли Пойкарт щез на його очах у величавім дворі „Hotel Royal", Біллї був зразу зовсім тим прибитий. Він миттю представив собі, що коли його жертва висмикнула ся туди, де він не міг її зловити і куди його не пустять, доки не довідають ся про причину погонї, то його справу очевидно належить уважати програною.

Портієр гостинниці, ще без лїберії, чистив тодї мідяні прикраси в вестибулю. День лише

що починав ся, вулиці були пусті і Біллї по хвилевім намислї рішив ся на розпучливий поступок, про який навіть не посмів би подумати перед тим. Він натиснув двері і сміло увійшов у вестибуль.

Портієр обернув ся і зміривши підзорливим поглядом цїлу його фіґуру, а особливо його старий сурдут, спитав остро: — Що там?

— Слухай, приятелю... — зачав Біллї як найчемнїйшим тоном.

Але сильна рука портієра схопила його за ковнїр і викинула на вулицю. — Забирай ся до чорта! — крикнув він.

Сеї уваги було досить, аби приневолити Маркса змінити свій плян дїланя. Поправляючи свій помятий сурдут, він виймив з кишенї карточку Фальмута і звертаючись до портієра, сказав з гідністю: — Я полїційний аґент і коли ви перешкодите менї в урядованю, то стережіть ся!

Портієр узяв карточку, прочитав її і спитав чемно: — Чим можу служити?

Він хотїв додати „сер", але те слово застрягло чогось йому в горлї. — Коли той чоловік аґент, то він знаменито перебраний! — думав він собі.

— Я хочу бачити того пана, що увійшов сюди передо мною — сказав Біллї.

— А яке число його кімнати?

— Се байдуже, яке число. Я хочу знати, чи є в вас другий вихід, крім фронтового?

— У нас є аж шість виходів, — відповів

портієр.

При однім з нефронтових виходів, що вів на маленьку вуличку, стояв сторож і від него довідав ся Маркс про те, чого побоював ся: Пять вінут тому назад, пан, подібний по описї до чоловіка, якого він шукав, вийшов звідси на вулицю Стренд, взяв кеб і поїхав.

Біллї попав в цїлковиту розпуку. Коли-б він не був таким боягузом, був би дістав хоч частину з 1,000 фунтів.

Проклинаючи свою дурноту, задля якої випустив з рук цїлий маєток, Біллї йшов звільна в долину по надбережній. Засунувши руки в кишенї він ступав сумно по довгій вулиці, перебираючи в думцї ненастанно події минулої ночи і лаючи себе без кінця за дурну помилку.

Минула з година від часу, як він утратив із виду Пойкарта, і нараз прийшло йому до голови, що ще не все стрчене. Він знав тепер вигляд того чоловіка, бачив виразно його лице, знав кождий рис його. А то було важне! Коли Пойкарта тепер арештують на підставі його опису, то він все таки дістане бодай частину нагороди. Він не посмїє сказати Фальмутови, що пробув цїлу ніч в товаристві того чоловіка і не арештував його. Фальмут нї за що не повірить йому. Бо й справдї, як дивно, що він його здибав!

Всї ті думки прийшли перший раз в голову Біллї. Як то стало ся, що він здибав ся з ним? Невже се було можливе? А може той чоловік, якого він обікрав перший пізнав його і уми-

сно розшукував, аби убити? Холодний піт виступив на чоло Маркса. Так, ті люди убійці!.... Люті, немилосерні, жорстокі убійці... і кол...

Якийсь чоловік, що йшов попри нього вулицею, несподівано наткнув ся на нього. Біллї поглянув підозрено і побачив молодого чоловіка, гладко виголеного, з різкими рисами лиця і неспокійними голубими очима. Поглянувши уважнїйше, Маркс завважив, що той чоловік не зовсїм такий молодий, як видавало ся на перший погляд. На вид йому було коло 40 лїт. Незнайомий поглянув допитливо на Маркса і бачучи, що той збираєть ся йти, дав йому знак затримати ся.

— Ваше імя Маркс? — спитав він приказуючо.

— Так, сер!

— Ви бачили містера Фальмута?

— Лише вчера вечером, — відповів здивований Маркс.

— Ви мусите зараз піти до нього.

— А де-ж він тепер?

— На стації Кенсінґтон. Там арештували когось і він хоче, аби ви посвідчили ідентичність арештованого.

Біллї напудив ся.

— А чи дістану я яку нагороду, — спитав він, — коли пізнаю арештанта?

Незнайомий кивнув потакуючо головою і Біллї утїшив ся.

— Ви мусите їхати зі мною, — говорив далї незнайомий, — візьміть білєт першої кля-

си до Кенсінґтона і сідайте в купе разом зі мною. Йдіть!

Він перейшов вулицю і звернув ся до Черінґкроського двірця. Біллї йшов за ним.

Прийшовши на дворець, Біллї завважив, що його співбесідник ходить по плятформі, вдаючи, що його не знає. Коли поїзд прийшов, Біллї старав ся швидко сісти в ваґон в слїд за своїм провідником і почав розтручувати юрбу робітників, що виходили тоді з поїзду.

Увійшовши в пусте купе першої кляси, як йому приказано, він сїв там і почав чекати. Поки поїзд їхав від Черінґкроса до Вестмінстера, Маркс міг свобідно обдумати своє положенє. Доїздячи до Сент-Джемського парку, він вже видумав оправданє, яке представить серови Фальмутови, а недалеко стації Вікторія він навіть придумав можливість домагати ся нагороди. Вїздячи пять мінут до тунелю, Біллї обернувшись побачив на порозї отворених дверий в купе свого провідника. Він страшно злякав ся.

— Замкніть вікно, — сказав приказуючо незнайомий і Біллї автоматично сповнив той приказ. В тій самій хвилї він почув бренькіт розбитого скла і обернувшись, спитав гнївно: Що то таке? Але замість відповіди побачив, що незнайомий відійшов від дверий замкнув їх тїсно і сам щез.

„Чого він хоче"? — спитав себе Біллї змученим голосом і поглянувши на підлогу, спостеріг розбиту фляшку, а коло неї золотівку;

не розбираючи нїчого, він поглядів в долину, а потім в ту хвилю, як поїзд подїздив до стації Вікторія, зігнув ся і підняв її...

РОЗДІЛ X.

СМЕРТЬ ТРЬОХ.

Поїзд стояв на стації Кенсінґтон, коли якийсь пасажер почав шукати собі відповідного місця в ваґонах. Отворивши двері одного купе він закашляв ся від разу і відскочив від нього. Переляканий кондуктор і начальник стації підбігли і коли двері отворено цїлковито, то важкий запах праженого міґдала від разу рознїс ся на перонї. Кілька пасажирів з цїкавости зібрало ся, заглядаючи до купе, коли появив ся лїкар зі своїм помічником та дижурний жандарм. Лїкар приступив до огляду.

Передівсїм винесено звідти згорблений труп неживого пасажира і покладено його на платформу.

— !!Що ви знайшли при нїм? — спитав поліцийний аґент.

— Золотівку і розбиту фляшку!

— Не припускаю, — сказав він, — аби ми знайшли при нїм які папери, що стверджували би його ідентичність. Се правдоподібно самовбійство!... Ось білет 1-ої кляси! А ось де візітова карточка. — Обернувши візітову карточку на другий бік, він прочитав її і при тім по-

явив ся на його лиці вираз великого здивованя. Зробивши на швидку кілька розпоряджень, він пішов скорим ходом до телеґрафічної стації.

Містер Фальмут лише встав. Він ледви зміг відпочити кілька годин і стан його духа був дуже неспокійний. Він прочував, що не вважаючи на всї заходи, пороблені ним, сей день скінчить ся недобре.

Він не вспів ще одягнути ся, як його повідомлено про приїзд начальника полїції.

— Я дістав ваше повідомлене, Фальмут, ви дуже добре зробили, що випустили Маркса! Не мали ви від нього яких відомостий?

— Нї ще, сер!

— Гм... — сказав начальник, — хотїв би я знати...

Він затримав ся, не докінчивши фрази.

— А не приходило вам до голови, що вони мусять знати ту небезпеку, на яку виставляють ся?

Фальмут поглянув на нього здивований.

— Розуміеть ся, сер... очевидно...

— А що вони по вашій думцї зроблять?

— Їм полишаєть ся, сер, одно: втїкати звідси.

— Але може зайти таке, що тодї як Маркс буде відшукувати їх, вони зі свого боку будуть шукати його.

— Біллї дуже хитрий, — сказав з притиском Фальмут.

— Але й вони не менше хитрі, — відповів начальник. — Раджу вам відшукати Маркса і

приставити до нього двох досвідних аґентів з тим, щоб слїдили за ним.

— Я зараз видам приказ, — відповів Фальмут. — Боюсь лише, чи не лїпше було нам зробити се вчаснїйше.

— Я піду поговорити з сером Філїпом, — сказав начальник і додав з жалем: — Менї мабуть доведеть ся злякати його трошки.

— Яким чином?

— Ми хочемо намовити його відкликати проєкт. Чи читали нинїшні ранїшні ґазети?

— Нї ще, сер.

— Всї годять ся на те, що проєкт повинен бути відкликаний. Вони не вважають його на стілько важним, аби задля нього наражував ся хтось на таке смертельне ризико тим більше, що публична опінія поділила ся в сїй справі на дві партії і всї побоюють ся злого кінця!... Справдї, признаю ся, що я також бою ся того!

Начальник поліції звернув ся до сходів, але був затриманий перебраним аґентом. Се була нова обережність. Мінїстер був немов в в облозї і до нього не допускали нїкого, хто не знав відповідного гасла. Все те роблено зі страху, щоб не повторила ся вчорашня штучка.

Він піднїс вже руку, аби застукати до дверий, як нараз зловив його хтось з заду за плече, — він обернув ся і побачив Фальмута, зблїдлого і з перестрахом в очах.

— Вони почислили ся вже з Біллї Марксом, — сказав він задихаючись. — Його трупа знайдено власне в купе поїзду на Кенсінґтонській

стації!

Начальник лише свиснув. — Але як вони зробили се?

Лице Фальмута виражало розпуку і втому.

— Вугляним квасом! — відповів він здвигнувши раменами. Вони всї вчені!... Слухайте, — говорив він далї, — намовте сера Рамона відкликати той проклятий проєкт. Ми нїяк не зможемо уратувати його! Я переконаний до глубини душі, що він пропав!

— Пусте, — сказав начальник полїції, — ви зденервовані тому, що не виспали ся. Ви не подібні до самого себе... Ми мусимо уратувати його.

Він підійшов до брами і прикликав аґента.

— Передайте зараз інспекторови Колїнзови мій приказ — сказав він, — зателєфонувати до всїх комісаріятів, аби прислали менї як найбільше людий для охорони; я оточу сера Рамона таким тїсним кордоном що нїхто не посмїє підійти до нього, не наражаючись бути вбитим.

За годину можна було бачити на вулицях Льондону оригінальний похід, якого не бачено ще нїколи в столицї. Зі всїх комісаріятів виходили невеличкі відділи полїційних вояків. Вони їхали зелїзницями, омнїбусами, моторами, словом — вандрували всїми можливими способами, якими тілько могли розпоряджати. Вони сходили ся зі всїх стацій і заняли всї вулиці, а мешканці Льондону дивили ся здивовані на величезне число тих людий, що творили їх охорону.

Уайтгольська вулиця була занята ними від початку до кінця, Сент-Джеймський парк представляв одностайну масу голов. А в довкружних вулицях проїзд був стриманий і вони всї були стережені непрохідним ланцюхом кінних жандармів. Вулиця Сент-Жоржа була також в руках полїції. На кождім дасї поблизьких домів стояв полїцай. Не було дому з вікнами, які виходили до будинку містерства, що не був би оглянений з гори до долини. Все було так обложене, як буває підчас воєнного стану. Два ґвардійські кавалєрійські полки стояли в повній готовости в касарнях, чекаючи на перше візване полїції.

Директор полїції і Фальмут сидїли тоді в кімнатї сера Філїпа і намовляли упертого дипльомата зректи ся свого наміру.

— Я повторю вам, сер, — говорив директор полїції, — що зробити більше для вашої охорони, як ми зробили, неможливо, а тим часом я все таки бою ся. Ті люди володіють якоюсь надприродною силою і я бою ся, що не вважаючи на всї наші найпильнїйші стараня, ми може не звернули уваги на якийсь кутик, забули якусь вулицю, а вони можуть тим покористувати ся завдяки своїй діявольській хитрости. Смерть Маркса розстроїла цїлковито мої нерви. А „Суд чотирьох" не перестає далї бути для нас невидним і невідомим. Ради Бога, сер, подумайте добре, поки відкинете предложені вам умови. Невже проєкт такий конечний? Невже варта задля нього ризикувати житєм?

Останнє питанє було завдане таким різким тоном, що сер Філіп навіть здрігнув. Він відповів не зараз. Але коли заговорив, то голос його звучав спокійно і твердо:

— Я не відкличу проєкту, — промовив він звільна, відриваючи кожде слово. — Я не відкличу його під жадною умовою!... Я зайшов занадто далеко, — і він зробив жест, просячи не переривати йому. — Я стою тепер понад страхом за своє житє і навіть не відчуваю нїякого страху! Для мене істнує тепер тїльки питанє справедливости! Коли за мною правда, як я вводжу закон про вигнанє цїлої армії інтелїґентних полїтичних злочинцїв, які будучи самі безпечними, підбурюють менше освічених і простїйших людий, аби сповняли всякі насильства та вбійства. Коли за мною правда, то тодї по сторонї „Суду чотирьох" неправда! Або коли за ними правда і сей закон — се продукт тиранії та варварства, який вдираєть ся як анахронїзм в центр духового розвою XX столїтя, коли за ними правда, повторяю, тодї по моїм боцї неправда! Тепер дійшла справа до крайних границь, нехайже випадки, що будуть мати місце, порішать, хто з нас був винен, а всю відповїдальність за своє поступованє я приймаю на себе!

Він піднїс очи і не дрігнувши здибав ся зі здивованими поглядами своїх співбесїдників.

— Ви сповнили чесно свій обовязок, заводячи довкола мене всї можливі способи охорони, і ви невинні, що я, не вважаючи на ваші

заходи, все таки не почуваю себе спокійно!

— Тепер ми мусимо поробити ще острійші заходи для вашої охорони, сер, — сказав директор поліції. — Нині вечером від шестої до пів до десятої ви не будете виходити зі свого кабінету і не будете отвирати дверий рішучо нікому, хоч хто би стукав, навіть коли-б се я або містер Фальмут. Двері ваші мусять бути замкнені!... А може ви бажаєте, аби з нас хто лишив ся з вами? — додав директор непевно.

— О ні, не треба! — відповів швидко Рамон. — По вчорашній маскараді я волю бути сам!

Директор не перечив.

— Ся кімната, — говорив він далі, — забезпечена зі всіх сторін перед нападом анархістів, — і він рукою показав увесь льокаль, — в ночи оглянули ми всі стіни, підлоги, стелі, а віконниці оббили навіть зелізом.

Досвідним поглядом окинув він кімнату і всі річи, але нараз завважав, щось, чого давнійше там не було. На столі стояла китайська ваза з букетом чудових рож.

— Ага, — сказав Рамон, завваживши його здивованє, — сі рожі принесено менї нині рано з мого помешканя!

— Дійсно, се щось нове! — відповів директор поліції, нахиляючись, аби понюхати цьвіти.

Він відірвав листочок рожі і почав розтирати його пальцями.

— Справді, — говорив він, — вони такі гарні і свіжі, що можна би їх взяти за штучні...

І нараз, не здаючи собі самому справи, начальник поліції відчув, що з тими цьвітами звязане щось. Він устав тихо і пішов на долину по чудових мармурових сходах, де на кождім степени стояв поліцай, і почав там розмовляти з Фальмутом.

— Властиво говорючи, не можна обвинувачувати нашого старого дипльомата за його постанову і нині ще більше, як коли инде, я хилю перед ним чоло, але все таки, — і голос начальника здрігнув, — я бою ся... я страшно бою ся!...

Фальмут мовчав.

— З нотатки не дізнали ся ми нїчого нового, — говорив далї начальник, — крім відомости про ту дорогу задними вулицями, якими сер Філіп міг би їхати до дарляменту. Той плян так простий, що я переконаний, що тут криєть ся якась тайна та що ми не зрозуміли тих рисунків.

Він вийшов на вулицю і пройшов між юрбою поліцаїв. Збільшена охорона і инші зарядженя поліції перед можливим атентатом не давали льондонській публиці можливости знати, що дієть ся в стїнах міністерства.

Репортери і видавці ґазет, особливо вечірних, не маючи також способу проникнути в той зачарований замок, мусїли задоволяти ся звістками, які доставляла їм поліція. Ті звістки були крайно недокладні і давали повну свободу до найможливійших здогадів. А ґазета „Мегафон", яка вважала себе найблизшою до „Суду

чотирьох", старала ся всїми силами роздобути останнї новости.

Чим близше надходив нещасний день, тим більше зростало занепокоєне публики і дійшло до неможливих розмірів. Скоро тільки появляли ся на вулицях телеґрами вечірних ґазет, розкуповувано їх в миг. І хоть зміст тих звісток не міг заспокоїти публику, що очікувала сильних вражінь, то все таки його читано безнастанно.

Стовпцї ґазет були покриті рисунками будинку мінїстерства, плянами його й околицї, описом місць, де стояла поліційна охорона, портретом самого мінїстра і нарештї мало не десятий раз описом дїяльности „Суду чотирьох" та їх головних злочинів.

Цїкавість публики дійшла до крайних границь. Увесь Льондон, вся Анґлїя, ввесь цивілїзований свїт не думав нї про що, не говорив нї про що, хиба про нещасний день. Але відомість про смерть Маркса вразила всїх як ґрім. Про смерть Маркса ходили між публикою найріжнороднїйші чутки. Одні говорили, що він був одним з дїячів „Суду чотирьох: — другі, що то був заграничний аґент; треті припускали, що то був сам Фальмут; але хто би то не був, все оповіданя про „самовбійство в ваґонї" страшно хвилювали публику. За годину ціла та історія з неправдивими подробицями, але не заперечувана, як довершений факт, заповняла стовпцї всїх ґазет. Одна тайна за другою!

Хто був той лихо одягнений чоловік? Яку

участь приймав він у довершуваних подіях і як дійшов до самовбійства?

Всі ті питаня задавала публика неперестанно і помалу на підставі ріжних комбінацій вийшла правда на верха. Швидко по звістці про ту смерть народ почав звертати увагу на величезні маси поліціянтів, що стояли довкола міністерства, і всі розуміли тоді, яке важне значінє прикладає правительство до нинїшнього дня.

„З вікон мого кабінету в редакції „Меґафона", — писав Сміт, — я міг бачити вулицю Вайтгол у цілій її довжині. Се було замітне видовище, якого Льондон не видав ще нїколи. Передомною було цїле море чорних поліційних шеломів, вони заповнювали всю вулицю від одного кінця до другого. Всі доокружні вулиці були заняті поліцією, нею був переповнений весь парк і всі сусїдні вулички, а вся та маса творила таку щільну стїну, крізь яку пробити ся не було нїякої змоги".

Департмент поліції предвидів всі можливости і не лишив нїчого без уваги; тепер він дїлав відповідаючи хитрістю на хитрість і ошукою на ошуку. Справа, якої вони боронили, була такої великої ваги, що самої дипльоматії було занадто мало і треба було ужити як найострійших способів.

Тепер, коли минуло вже стільки часу, трудно представити собі той перестрах, який викликав на поліції „Суд чотирьох". Той страх так сильно опанував найлїпшу в світї що до

своєї орґанїзації полїційну охорону, що панїка удїлила ся навіть найрозумнїйшим її аґентам.

Юрба, що займала всї виходи з Уайтголя, стала ще збільшувати ся, доки прийшла звістка про смерть Біллї.

Швидко по другій годинї по полудни Вестмінстерський міст був на приказ начальника полїції замкнений як для піших, так і для возів. Частина надбережна що простягала ся між обома мостами, була також занята полїцією, а всї зібрані там роззяви були розігнані. Нортумберлєндський бульвар був також замкнений, а о третїй годинї по полудни були всї поблизькі до мінїстерства вулиці на доволї великім просторі під наглядом охорони.

Посли, що їхали на засїданє парляменту, були супроводжені кінними жандармами, а по дорозї нарід витав їх оваційно.

Вся та десятитисячна юрба, вичікуючи чогось, любувала ся поки що тільки небувалим збором полїцїянтів, вежами на парляментї і почорнїлими стїнами инших будинків. Зібравшись на центральних вулицях, увесь Льондон в повнім порядку вичікував терпеливо, не бачучи ще нїчого перед собою І все те пережило ся задля свідомости, що вони стоять близько того місця, де має збути ся страшна трагедія!

Один чужинець, приїхавши до Льондону, був страшно переляканий таким збіговищем і коли запитав про його причину, то чоловік, який стояв побіч нього, показав йому своїм цибухом, на мінїстерство: — „Ми чекаємо тут,

коли забють одного чоловіка, — відповів він так просто, як буцім би то говорив про найзвичайнїйшу річ.

Але над усею тою юрбою царювали кольпортери і вели прегарну торговлю. Надзвичайні телеґрами переходили з рук до рук, лїтаючи через голови сусїдів. Кождої півгодини виходили нові ґазети, з новими здогадами і новими описами сцен, в яких юрба грала таку живу ролю. Кожду найменшу звістку передавано окремо, а юрба проглитувала її жадібно. „Опорожненє площі" описувано в одній ґазетї, друга оповіщала, що переїзд по тім і тім мостї також вільний, а третя описувала, як якийсь дурний анархіст перелякав був народ.

Увесь день зійшов на очікуваню. Говорено на всї лади про „Суд чотирьох", роблячи нові комбінації, витягаючи ріжні висновки, і обвинуваченя, але нещасного кінця вичікувано спокійно, як обіцяного видовища, і всї не відриваючи очий дивили ся на вказівки міського годинника, що посували ся так повільно.

— Нам приходить ся чекати дві годинї, — говорили в юрбі, коли била шеста година, і та фраза, або лїпше сказати веселий тон, яким її сказано, вказувала на той настрій, в якім були всї.

Юрба все жорстока, безсердечна і безжалісна. Вибила сема година і гамір від всяких розмов устав нараз. Льондон чекав мовчазливо, але серце того величезного города било ся сильно, споглядаючи, як вказівка на міськім

годинникy посувала ся повільно до остатньої страшливої хвилї.

В охороні, що стояла довкола міністерства, зайшли маленькі переміни і була вже осьма година, коли сер Філїп, отворивши двері від свойого кабінету, в якім пересидів увесь час, прикликав до себе начальника поліції і Фальмута.

Вони підбігли до нього, але пристанули, не доходячи до нього кілька кроків. Мінїстер був блїдий і на його лиці з'вили ся зморщки, яких перше не було, але рука, що тримала лист, не дріжала, а вся його фігура представляла собою загадкову фігуру Сфінкса.

— Я тепер замкну свої двері, — сказав він спокійно, і надіюсь, що все, про що ми говорили, буде сповнене.

— Так, сер! — відповів йому начальник поліції.

Сер Філїп видно хотів ще щось сказати, але роздумав ся. По короткій мовчанці почав говорити дальше: — По мойому переконаню я був все справедливим чоловіком, — швидче розмовляв він сам з собою, — і що не зайшло би, менї приємно почувати, що закон, який я хочу перевести, конечний для загального добра... Що се таке?

На коридор доносив ся неясно гамір голосів.

— То народ витає вас, — відповів Фальмут, який що лиш ходив оглядати ввесь будинок.

На устах міністра появила ся погірдлива усмішка і в його голосї прозвучала знов звичайна для нього іронїя: — Вони будуть страшно розчаровані, коли нинї не станеть ся нїчого, — сказав він гірко. — Народ!... Най Господь боронить мене від народньої симпатії, від його похвал та від його страшного співчутя!

Він обернув ся і пішов до кабінету, замкнув тихо тяжкі двері, а оба його співбесїдники чули виразно, як цоркнув замок, коли він замикав ся.

Фальмут поглянув на годинник: — Ще маємо сорок мінут, — коротко сказав він.

* * *

Члени „Суду чотирьох" стояли в темноті.

— Вже пора, — сказав Манфред і Терї полїз та почав чогось шукати.

— Позвольте менї засвітити свічку, — сказав він по еспанськи.

— Не можна.

Та заборона була сказана шорстким голосом Пойкарта; тодї Ґонзалєц зігнувшись швидко почав також мацати по підлозї своїми зручними пальцями. Він знайшов швидко те, чого шукав, і віддав свою знахідку. Терї, потім пошукавши ще раз він і другу знахідку віддав йому-ж, а Терї умілими руками злучив все разом.

— Чи не пора? — спитав Терї змученим голосом.

— Почекай.

Манфред поглянув на ясний циферблят свого годинника. Всї чекали мовчки.

— Тепер пора! — проголосив урочисто Манфред і Тері простягнув руку. Простягнув... і зі стогоном упав... Всї три почули той стогін. Вони швидше почули, нїж побачили фіґуру, як захитала ся, і стукіт від її упадку.

— Що стало ся? — ледви чутно прошепотїв голос Ґонзалєца.

Манфред в той час був уже при Тері і обшукував його.

— Тері помилив ся і тепер сам відпокутував за свою помилку, — сказав він тихо.

— А Рамон?

— Побачимо, побачимо, — відповів Манфред, не перестаючи обмацувати серце товариша, що впав.

* * *

Ті сорок мінут видали ся Фальмутови найдовшими, які він переживав колинебудь. Він силкував ся пробути їх незамітно, оповідаючи про ріжні випадки злочинцїв, в яких сам відґрав головну ролю. Але швидко завважив, що язик слухає його слабо, і він увесь перейшов страшним зворушенєм. Було приказано говорити тільки пошепки і тишину переривали лиш деколи конечні запити і відповіди слуг.

Полїцаї були розставлені всюди, на дасї, в пивницях, на корідорах, і всї були узброєні. Він оглянув ся. Всї двері були порозтвирані і кождий полїцай міг бачити з далека свого товариша

— Не можу представити собі, що ще може зайти, — повторив двайцятий раз Фальмут своєму начальникови, — ті люди, по моїй думці, не зможуть виповнити своєї обіцянки. Се зовсім неправдоподібне.

— Мене чим раз сильнїйше цїкавить питанє, чи виповнять вони свою другу обіцянку, — відповів йому начальник, — чи занехають свій намір, переконавши ся, що він не вдав ся. Одно не підлягає сумнївови, що коли Рамон вийде живий з тої афери, то його проєкт перейде без дискусії.

— Ще пять мінут, — сказав він схвильовано і підійшовши на палцях до дверий кабінету, почав слухати.

— Не чути нїчого! — шепотів він і останніх пять мінут видали ся йому безконечними.

— Тепер рівно осьма година, — проголосив Фальмуг перериваним голосом, — ми його...

Здалека прогомонів перший удар годинника на парляментї.

— Надійшла пора, — прошепотів Фальмут, і почали оба прислухувати ся.

— Два! — числив Фальмут удари годинника.

— Три! Чотири! Пять... Що то? — спитав він пошепки.

— Я не чув нїчого!... Підождїть, я чую також щось.

Він кинув ся до дверий і схилившись почав заглядати крізь дїрочку в замку. — Що там

дієть ся? Що?...

В тім часї рознїс ся в кімнатї болючий стогін, стукіт від упадку чогось тяжкого, а потім настала мертва тишина.

— Швидше! Сюда! Хто будь! — закричав Фальмут і всїм тягаром свойого тїла наліг на двері. Вони не подавались.

— Ну, натискайте всї разом! — і три сильні мущини зломили нарештї замок. Фальмут і начальник полїції вбігли до кімнати... Мінїстер сидїв в кріслї нахиливши ся над столом. Річи, що стояли перше на столї, лежали тепер на підлозї і всюди виднїли слїди борби. Директор полїції підбіг до мінїстра, але йому було досить одного погляду...

— Він неживий! — промовив він хрипко.

Оглянувшись, він побачив, що крім полїцаїв і убитого мінїстра, в кімнатї не було нїкого.

РОЗДІЛ XI.

ВИТИНКИ З ҐАЗЕТ.

Судова саля була набита народом. Всї хотїли почути зізнання директора полїції і знаменитого хірурґа сера Френсіса Кетлінґа. Перед початком засїдання предсїдатель суду звернув увагу на масу листів, які подістав від ріжних осіб; ті листи були переповнені всякими можливими здогадами і найфантастичнїйшими

припущенями про смерть сера Рамона. Поліція заявила, що зверне увагу в тій справі на всякі зізнання, хоч би які вони були дивовижні.

Директор поліції був покликаний перший як свідок. Він розповів подрібно всї випадки того дня по хвилї, коли мінїстра знайшли мертвим. Потім описав його кімнату: — Тяжкі бібліотечні шафи займали в нїй двї стїнї, на третій східній, були три вікна, коло четвертої стояла рухома етажерка з паперами. Всї вікна були позамикані.

— А чим були охоронені вікна з надвору?

— Деревлянними віконницями, оббитими зелїзом.

— Чи були признаки, що їх старали ся розбити?

— Жадних.

— Чи ви оглядали кімнату?

— Так, до найменших подробиць.

— Коли?

— Як лише тїло винесено, викинено всї меблї з кімнати, взято дивани і розібрано всю стелю.

— І ви не знайшли там нїчого?

— Нїчого.

— Чи була в кімнатї піч?

— Так.

— Чи можна припускати, аби хто дістав ся до кімнати через ту піч?

— Зовсім неможливо.

— Чи ви читали ґазети?

— Так, майже всї.

— Чи ви читали припущене, що покійника убито смертельним ґазом?

— Так.

— Чи на вашу думку можливе се?

— Ледви.

— Чи можна було провести до кімнати такий ґаз?

Свідок задумав ся: — Одинока можливість була зробити се через рурку над бюрком.

Ся відповідь викликала велику сензацію.

— Чи чутно було в кімнаті такий ґаз?

— Ні.

— Не чутно було нїякого запаху?

— Найменшого.

— Але є смертельні ґази цїлковито без всякого запаху, приміром, угляний?

— Так, є якісь.

— Чи ви вели́ли перевести аналїзу повітря?

— Ні, я увійшов до кімнати швидче, ніж той запах міг розійти ся, але я не завважав нїчого.

— В кімнатї не рушено нїчого?

— Нїчого, хиба на столї.

— А на столї була переміна?

— Так.

— Прошу вас описати докладнїйше вигляд стола.

— На нїм були непорушені лише тяжкі предмети, приміром срібні канделябри. На підлозї валяли ся папери, перо, чорнилниця... (свідок виймив свою нотатку і витяг звідти якийсь маленький предмет) і розбита ваза з рожами.

— Що ви найшли в руках покійника?

— Я знайшов отсе.

Начальник поліції показав при тім зівялий бутон рожі. Всї здрігнули ся зі страху.

— Та рожа?

— Так.

Предсїдатель переглянув свої замітки.

— Не завважили ви ще чого в його руках?

— Так, на руцї що тримала цьвітку, була чорна пляма.

Публїка заворушила ся.

— Чи можете вияснити походженє тої плями?

— Нї.

— Що ви зробили завваживши те?

— Я зібрав старанно останки цьвітки, на воду поставив бібулу, яку відслано до поліції для аналїзи.

— Чи відомий вам результат аналїзи?

— На скілько знаю, аналїза не викрила нїчого.

— Чи були віддані до аналїзи листочки рожі, що ви маєте?

— Так.

Директор поліції оповів потім докладно, які обережности поробила того дня поліція. Зовсїм неможливо було попасти на ту улицю, де містить ся мінїстерство, або незамітно вийти звідти. По смерти сера Рамона вояки мали приказ стояти далї на місцї. Богато їх — додав свідок, — простояло без зміни двайцять шість

годин.

Предсідатель суду, що весь час порпав ся в своїх замітках, викликав сильне зацікавлене публіки своїм питанем, предложеним свідкови несподівано.

— Чи знаєте ви чоловіка по прізвищу Тері?

— Так.

— Чи він був одним з „Суду чотирьох"?

— Мабуть.

— Чи за арештоване того чоловіка була визначена нагорода?

— Так.

— Його підозрівано у співучасти в убійстві?

— Так.

— Знайдено його? .

— Так.

Серед публіки почули ся оклики здивованя від тої відповіди.

— Коли його знайдено?

— Нині рано.

— Де?

— В запущенім парку.

— Чи він був мертвий?

— Так.

Публіка знов захвилювала ся.

— Чи були в него на тїлї які особливі знаки?

— Так, на його правій долоні була пляма подібна до тої, яку ми завважили на руці сера Філіпа.

Мороз пробіг по всїх присутних.

— А чи в його руцї знайшли також рожу?

— Нї.

— Чи знайдено якї вказівки, що поясняли би, чому Терї був на тім місцї, де його знайдено?

— Нїяких.

Свідок додав, що три Терї не знайдено нї паперів, нї нїяких документів.

Дальшим свідком був сер Франсіс Кетлїнґ. Його заприсяжено і позволено йому відповідати при адвокатськім столї. Він подав всї свої замітки. По його думцї смерть могла зайти з трьох причин: від слабости серця, потім від удушеня і нарештї міг бути нервовий удар, що не полишає по собі нїяких слїдів.

— Чи не було слїдів отруї?

— Нїяких.

— Чи ви чули зізнаня попереднього свідка?

— Так.

— І те, що він говорив про чорну пляму?

— Так.

— Чи ви оглядали ті плями?

— Так.

— Якої ви думки про них?

— Менї здаєть ся, що ті плями походять від якогось квасу.

— Від синього квасу?

— Так. Хоча на тїлї не було нїяких признак від квасу.

— Чи ви оглядали руку Терї?

— Так.

— Плями на ній були такі самі?

— Так, але більшого розміру і не такої правильної форми.

— Чи ви завважили на нім признаки отроєня квасом?

— Ні.

— Чи вам відомі всї ті неможливі оповіданя і припущеня, що кружать в пресї і серед публики?

— Так, я читав все уважно.

— Чи не приходило вам тодї на думку, що мінїстра вбито тим способом?

— Ні.

— То значить, угляним квасом?

— Се неможливе тому, що я був би зараз завважив те.

— То міг бути такий ґаз, що вбиває, не полишаючи нїякого слїду.

— Такий ґаз невідомий ще науцї.

— Чи ви бачили рожу, знайдену в руцї сера Філїпа?.

— Бачив.

— Що ви можете сказати про неї?

— Я не можу рішучо нїчого сказати про неї.

— Так само як про плями?

— Так.

— Чи ви можете сказати нам свою думку про причину смерти сера Рамона?

— Ні. Я можу лише припускати, що він умер від одної з трьох причин, поданих вже мною.

— Чи ви вірите в гіпнотизм?

— До певного степеня.

— Чи можна припускати, що страх вичікуваня смерти в означений час впливав так сильно на покійника, що дістав від того удар?

— Я зовсім не розумію вас.

— Чи можливе, аби міністер упав жертвою гіпнотизму?

— Я не припускаю того.

— Ви згадували про наглу смерть, що не полишає сліду; чи були в вашій практиці такі випадки?

— Так, два рази.

Дальшим свідком був Фальмут. Аґент зізнав виразним і сильним голосом, але був дуже схвильований. Всім було відомо, що зараз по трагічнім кінці він і директор поліції подали ся до димісії, але що преміер-міністер не приймив їх димісії. Фальмут повторив богато того самого, що сказав вже директор; він оповів подрібно, як дежурив коло дверий міністра в хвилі його трагічної смерти. Коли він описував детайльно події того вечера, в гали панувала мертвецька тишина.

— Ви кажете, що чули шум в кабінеті?

— Так.

— Якого роду був той шум?

— То дуже трудно вияснити. Мені здавало ся, що там сувано фотелями по диванах.

— Чи то не подабало на звук отворюваних дверий або посуваного паравану?

— Так.

Між публикою зворушенє.

— Ви говорите про той шум, який описували потім у своїм справозданю?

— Так.

— Чи ви знайшли потім який тайний прохід в стінах?

— Нї.

— Чи міг хто укрити ся бібліотечних шафах?

— Нї, ті шафи всї оглянено.

— А що було потім?

— Я почув стукіт і крик сера Філіпа і зараз попробував виважити двері.

— Але вони були замкнені?

— Так.

— Сер Філіп був сам в кабінетї?

— Так. То було його бажанє і він висловив нам його ще за дня.

— Чи по нещастю перевели ви докладну ревізію в серединї і з надвору будинка?

— Так.

— Чи знайшли що?

— Знайшов, але то не має нїчого спільного зі справою і не тикаєть ся її.

— Що то було таке?

— В кабінетї на листві вікна я знайшов двох неживих воробців.

— Оглянули їх?

— Так. Лїкар, що секціонував їх, заявив, що вони згинули від удару, падаючи з карнїза.

— Чи ті пташки не були отроєні?

— В них не знайдено нїчого такого.

Знов прикликано сера Франсіса Кетлінга. Він бачив пташків, але не завважав у них отруї.

— Чи думаєте, що ті птахи стоясь в якій звязи з трагічною подією?

— Ні, — відповів доктор з переконанем.

Потім знов зачав зізнавати Фальмут.

— Ви не бачили нічого більше?

— Ні, нічого.

Предсїдатель суду зачав розпитувати Фальмута про Маркса і про його відносини до поліції.

— Як ви думаєте, чи плями на руці сер Філїпа і Тері були ідентичні з плямами в Маркса?

— Ні.

Коли скінчив ся суд, вся публика розійшла ся купками. Всї обсуджували здивовано небувалий присуд. Смерть скоїла ся з невідомої причини. Вбійство було задумане і довершене одною або кількома невідомими особами.

Виходячи з суду, предсїдатель здибав знайомого: — А, Карльстон, — здивував ся він, — ви також були тут, а я думав, що справи з тим банкротом не дають вам спокою!... Що, який дивний процес.

— Незвичайний, — відповів той..

— Ви були тут увесь час?

— Так.

— Ви завважали, який був у нас чудовий адвокат?

— Так, менї здаєть ся, що він лїпший а-

двокат, як директор акційного товариства.

— То ви знаєте його?

— Знаю, — відповів позіваючи Карльсон, — він сарака, думав завоювати увесь Льондон, закладаючи товариство для вихісновуваня ґравюр... хотїв купити фабрику Етінґтона, але се йому не вдало ся.

— І він провалив ся? спитав здивований предсїдатель.

— Нї, не провалив ся, але відступив від свого заміру; він каже, що йому шкодить наш клїмат.

— А як він зветь ся?

— Манфред, — відповів Карльстон.

Переклав В.

КНИЖКА

се

НАЙБІЛЬШИЙ ПРИЯТЕЛЬ!

Петрій й Довбущуки. — І. Франко	80ц.
Кухар (як варити і печи)	75ц.
Розбійник Кармелюк, 6 томів	2.40
В неділю рано зілє копала	85ц.
Як писати листи	75ц.
Перший том Кобзаря Шевченка	1.00
Наша Дума (укр. пісні з нот.) брош. 1.50, опр.	2.00
Коротка Історія України	40ц.
Буквар	25ц.
Друга Читанка	30ц.
Трета Читанка	30ц.
Четверта і пята Читанка	50ц.
Граматика української мови	40ц.
Царська Росія і Українська справа	50ц.
Жовнірські оповіданя	20ц.
Рухомі забави і гри	30ц.
Український Співаник	40ц.
За сестрою	25ц.
Фільозофія Штуки	50ц.
Хмари, Чари, Жарти і Оповіданя	15ц.
Пророцтва Михальди	20ц.
Русини а Москалї	15ц.
Провідник до науки англійської мови	1.50
Початки релігії	25ц.

Пишіть за катальогом книжок в якім поданий короткий опис книжок, а який висилаємо кождому даром. Як вам треба яких небудь других книжок напишіть до нас, а ми вам вишлемо.

Замовленя разом з грішми присилайте на адресу:

UKRAINIAN VOICE.

Box 3626, Winnipeg, Man.

ЧИТАЙТЕ! ЧИТАЙТЕ!

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС

найбільшу українську часопись в Канаді, яка виходить тижнево по 12 і 16 сторін.

Український Голос коштує на рік 2 доляри.

Український Голос подає найбільше вістий з України, дописий з житя Українців в Канаді і ріжних вістий з Канади.

В Українськім Голосі знайдете наукові статї, оповіданя, смішне і ріжну всячину.

Запренумерувавши собі Український Голос, будете мали в нім найліпшого приятеля, з яким нїколи не розстанетесь.

Передплачуйте отже Український Голос і заохочуйте других до передплати сеї часописі. Нехай не буде анї одної української хати в Канаді, в котрій не знаходив би ся Український Голос!

Передплату посилайте на адресу:

UKRAINIAN VOICE

BOX 3626, - WINNIPEG, MAN.

Як потребуєте яких книжок, пишіть за ними на повисшу адресу.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 056531368